

Indholdsfortegnelse

Kapitel 1 - Indledning	6
1.1. Arbejdsgruppens kommissorium	6
1.2. Arbejdsgruppens sammensætning	9
1.3. Arbejdsgruppens arbejde	9
1.4. Resumé af betænkningen	10
Kapitel 2 - Udvikling af praksis vedrørende gennemførelse af straffesager om seksuelt misbrug af børn og omfanget af seksuelle overgreb på børn	20
2.1. Indledning	20
2.2. Omfanget af seksuelle overgreb på børn	21
Kapitel 3 - Politiets efterforskning af sager vedrørende seksuelt misbrug af børn	24
3.1. Anmeldelse om overgreb mod børn	24
3.2. De sociale myndigheders medvirken	25
3.3. Varetagelse af barnets interesser	25
3.3.1. Beskikkelse af bistandsadvokat	25
3.3.2. Varetagelse af barnets interesser i relation til retsplejelovens regler om vidnefritagelse og eventuel lægelig undersøgelse af barnet	27
3.3.2.1. Vidneafhøring af barnet	27
3.3.2.2. Lægeundersøgelse af barnet	29
3.4. Beskikkelse af forsvarer for mistænkte/sigtede	31
3.5. Politiets beslutning om at foretage en videoafhøring	32
3.6. Gennemførelse af videoafhøringen af barnet	32
3.6.1. Assistanceordning og uddannelse	32
3.6.1.1. Baggrund	32
3.6.1.2. Assistanceordning	33
3.6.1.3. Uddannelse af polititjenestemænd, der skal indgå i assistanceordningen... ..	34
3.6.2. Lokaleindretning	36
3.6.3. Forsvarers medvirken	37
3.6.4. Mistænkte/sigtedes adgang til at overvære videoafhøringen af barnet	39
3.6.4.1. Praksis indtil Højesterets kendelser af 16. marts 2000	39
3.6.4.2. Højesterets kendelser af 16. marts 2000 (UfR2000.1326H)	39
3.6.4.3. Rigsadvokatens redegørelse om videoafhøring af børn efter Højesterets kendelser af 16. marts 2000	41
3.6.5. Øvrige medvirkende under videoafhøringen	43
3.6.6. Afhøring af barnet	46
3.6.6.1. Forberedelse af videoafhøringen	46
3.6.6.2. Afhøringen af barnet	47

3.6.7. Afhøring af mistænkte/sigtede og dennes adgang til at gøre sig bekendt med videoafhøringen	48
3.6.7.1. Afhøring af mistænkte/sigtede	48
3.6.7.2. Den mistænkte/sigtede har været til stede under videoafhøringen	49
3.6.7.3. Den mistænkte/sigtede har ikke været til stede under afhøringen	49
3.6.7.4. Genafhøring af barnet.....	50
3.7. Anden efterforskning.....	50
3.7.1. Sporfund på gerningsstedet.....	50
3.7.2. Lægelig undersøgelse af barnet	50
3.7.3. Børnesagkyndige under efterforskningen.....	51
3.8. Afgørelse af tiltalespørgsmålet.....	52
Kapitel 4 - Sagens behandling ved retten.....	53
4.1. Afhøring af børn som vidner i retten	53
4.1.1. Vidnepligt	53
4.1.2. Bisidder for barnet	53
4.1.3. Bistandsadvokat for barnet	54
4.1.4. Afhøring af børn som vidner i retten	54
4.2. Dokumentation af videoafhøringer under domsforhandlingen	55
4.2.1. Retsplejelovens § 877, stk. 3.....	55
4.2.2. Forberedende retsmøde til afgørelse af bevisførelsen under domsforhandlingen	58
4.3. Børnesagkyndige vidner under domsforhandlingen.....	58
Kapitel 5 - Kommunale myndigheders behandling af sager vedrørende mistanke om seksuelle overgreb på børn	61
5.1. Mistanke om seksuelle overgreb	61
5.2. Særligt om tiltag for at forebygge ansættelse af pædofile.....	62
Kapitel 6 - Fremmed ret og Danmarks forpligtelser i henhold til internationale konventioner	64
6.1. Norge	64
6.1.1. Anmeldelser om seksuelle overgreb mod børn.....	64
6.1.2. Afhøringer af barnet under efterforskningen	64
6.1.3. Sigtedes adgang til at gøre sig bekendt med barnets forklaringer under efterforskningen	67
6.1.4. Bevisførelsen under domsforhandlingen	67
6.2. Sverige.....	68
6.3. Finland.....	69
6.3.1. Anmeldelser om seksuelle overgreb mod børn.....	69

6.3.2. Afhøringer af barnet under efterforskningen	69
6.3.3. Sigtedes adgang til at gøre sig bekendt med barnets forklaringer under efterforskningen	70
6.3.4. Bevisførelsen under domsforhandlingen	70
6.4. Island	70
6.4.1. Anmeldelser om seksuelle overgreb mod børn.....	70
6.4.2. Afhøringer af barnet under efterforskningen	70
6.4.3. Sigtedes adgang til at gøre sig bekendt med barnets forklaringer under efterforskningen	71
6.4.4. Bevisførelse under domsforhandlingen	71
6.4.5. Andre særlige retningslinier om behandlingen af straffesager om seksuelle overgreb mod børn.....	72
6.5. Holland	72
6.5.1. Anmeldelser om seksuelle overgreb på børn	72
6.5.2. Afhøringer af barnet under efterforskningen	72
6.5.3. Sigtedes adgang til at gøre sig bekendt med barnets forklaringer under efterforskningen	73
6.5.4. Bevisførelsen under domsforhandlingen	73
6.6. England.....	74
6.6.1. Afhøringer af barnet under efterforskningen	74
6.6.2. Sigtedes adgang til at gøre sig bekendt med barnets forklaring under efterforskningen	75
6.6.3. Bevisførelsen under domsforhandlingen	75
6.7. Danmarks forpligtelser i henhold til internationale konventioner.....	76
6.7.1. Den Europæiske Menneskerettighedskonvention.....	76
6.7.1.1. Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6	76
6.7.1.2. Lindqvist-sagen	78
6.7.1.3. Doorson-sagen.....	80
6.7.1.4. S.N. mod Sverige	81
6.7.2. FN's Børnekonvention.....	83
Kapitel 7 - Børn som vidner	87
Kapitel 8 - Arbejdsgruppens overvejelser	90
8.1. Afhøring af børn	90
8.1.1. 4 modeller for afhøring af børn.....	90
8.1.2. Arbejdsgruppens valg af model for afhøring af børn.....	93
8.2. Hvornår bør videoafhøring af et barn overvejes.....	94
8.2.1. Barnets alder	94
8.2.2. Sagstyper.....	95

8.3. Varetagelse af barnets interesser i relation til retsplejelovens regler om vidnefritagelse og eventuel lægelig undersøgelse af barnet i forbindelse med politiets efterforskning.....	95
8.3.1. Varetagelse af barnets interesser i forbindelse med afhøring af barnet.....	95
8.3.2. Varetagelse af barnets interesser i forbindelse med lægeundersøgelse af barnet	98
8.4. Beskikkelse af forsvarer og forsvarerens tilstedeværelse i forbindelse med videoafhøringen af barnet.....	100
8.5. Gennemførelse af videoafhøringen	102
8.5.1. Sted og tidspunkt for foretagelse af videoafhøring.....	102
8.5.1.1. Sted for foretagelse af videoafhøring	102
8.5.1.2. Indretning af afhøringslokalet	104
8.5.1.3. Tidspunkt for foretagelse af videoafhøring.....	105
8.5.2. Andre tilstedeværende end barnet og afhøreren under afhøringen af barnet...	105
8.5.3. Forberedelse af barnet på videoafhøringen.....	108
8.5.4. Hvem skal foretage afhøringen af barnet.....	110
8.5.4.1. Hvem skal foretage afhøringen af barnet	110
8.5.4.2. Særligt om forsvarerens adgang til at stille spørgsmål direkte til barnet..	111
8.5.5. Spørgsmålet om, hvorvidt mistænkte/sigtede skal have adgang til at overvære videoafhøringen	113
8.5.5.1. Indledning.....	113
8.5.5.2. Arbejdsgruppens overvejelser	114
8.5.5.3. Arbejdsgruppens anbefaling.....	115
8.6. Den mistænkte/sigtedes adgang til at gøre sig bekendt med barnets forklaring...	129
8.7. Genafhøring af barnet.....	130
8.8. Anvendelse af videoafhøring som bevismiddel.....	131
8.9. Uddannelse af de polititjenestemænd, der skal foretage afhøring af børn	135
8.10. Kommunale myndigheders, institutioners og forældres rolle i forbindelse med sager om seksuelle overgreb mod børn	136
8.10.1. Kommunale myndigheders og institutioners rolle.....	136
8.10.2. Forældrenes rolle	138
Kapitel 9 - Arbejdsgruppens lovudkast med bemærkninger.....	140
9.1. Lovudkast	140
9.2. Bemærkninger til lovudkastet.....	141

Bilag:

- 1: Beretning fra arbejdsgruppen vedrørende videoafhøring af børn fra 1995.
- 2: Højesterets kendelser om videoafhøring af børn fra og med den 16. marts 2000 samt et referat af forskellige kendelser fra landsretterne om samme spørgsmål.

- 3: Rigsadvokatens redegørelse af 22. december 2000 til Justitsministeriet om videoafhøring af børn efter Højesterets kendelser af 16. marts 2000.
- 4: Rigsadvokat Meddelelse 4/2001 om videoafhøring af børn.
- 5: Kursusplan for Politiskolens kursus for de polititjenestemænd, der skal forestå videoafhøringer af børn.
- 6: Kirsten Laila Moesgaards notat: ”Afhøring af børn – en psykologfaglig belysning af problemstillingen”.

Kapitel 1

Indledning

1.1. Arbejdsgruppens kommissorium

Justitsministeren nedsatte den 3. november 2000 arbejdsgruppen om gennemførelse af straffesager om seksuelt misbrug af børn med følgende kommissorium:

”Justitsministeriets arbejdsgruppe om gennemførelse af straffesager om seksuelt misbrug af børn.

1. Baggrund.

1. Seksuelt misbrug af børn har i de senere år været genstand for øget opmærksomhed og har givet anledning til betydelig offentlig debat.

I den forbindelse er der taget en række initiativer med henblik på en styrket indsats over for sådanne overgreb.

Fra den seneste tid kan således nævnes, at en arbejdsgruppe under Det Tværministerielle Børneudvalg den 2. oktober 2000 har afgivet en redegørelse om en forstærket indsats mod seksuelle overgreb mod børn, og at Børnerådet i april 2000 har fremlagt forslag til en national strategi mod seksuelt misbrug af børn.

1.2. Gennemførelse af straffesager om seksuelle overgreb mod børn giver anledning til en række vanskelige spørgsmål. Dels kan det i sig selv være vanskeligt at opnå en klar forklaring fra barnet, dels må der lægges meget stor vægt på at tilrettelægge afhøringen på en sådan måde, at den rummer mindst mulig belastning af barnet.

Den fremgangsmåde, der i dag i almindelighed anvendes ved afhøring af børn i sædelighedssager, bygger bl.a. på en beretning om videoafhøring af børn, som en arbejdsgruppe med deltagelse af repræsentanter fra politi og anklagemyndighed samt en speciallæge i børnesygdomme afgav i maj 1995. Beretningen har ligeledes dannet grundlag for de kurser, som Politiskolen afholder om afhøring af børn i sædelighedssager.

I arbejdsgruppens beretning – og i den praksis, der har været fulgt ved videoafhøringer af børn – er det bl.a. lagt til grund, at den eventuelle mistænkte eller sigtede i så-

danne sager ikke har et krav på at overvære videoafhøringen af barnet i et tilstødende lokale (monitorrummet), men at den sigtedes interesser varetages af den beskikkede forsvarer, der er tilstede under afhøringen.

Højesteret afsagde imidlertid den 16. marts 2000 kendelse i to sager, der vedrørte spørgsmålet om, hvorvidt den, der er mistænkt eller sigtet for at have begået en sædelighedsforbrydelse mod et barn, har adgang til fra monitorrummet at overvære videoafhøringen af barnet. Højesteret traf i begge sager bestemmelse om, at den mistænkte eller sigtede skulle have adgang til at overvære videoafhøringen.

Højesteret har endvidere i en kendelse af 17. maj 2000 taget stilling til anvendelsen af en videoafhøring af et barn i en sædelighedssag.

På baggrund af Højesterets kendelser har Rigsadvokaten den 21. marts 2000, den 30. maj 2000 og den 11. september 2000 udsendt retningslinier til politi og anklagemyndighed vedrørende videoafhøring af børn i sædelighedssager. Endvidere har Justitsministeriet anmodet Rigsadvokaten om inden årets udgang at udarbejde en redegørelse for, hvordan de nye retningslinier fungerer i praksis.

En arbejdsgruppe nedsat af Politiskolen har endvidere foretaget en vurdering af mulighederne for at etablere en ordning, hvorefter særligt uddannede politifolk forestår videoafhøring af børn. Arbejdsgruppen har foreslået, at der etableres en assistanceordning, hvor særligt udannede politifolk, som udvælges i kredse over hele landet, skal yde bistand ved videoafhøring af børn i sædelighedssager. Arbejdsgruppen har endvidere fremsat forslag om de elementer, der skal indgå i uddannelsen af disse polititjenestemænd, uden dog at tage endelig stilling til indholdet og tilrettelæggelsen af uddannelsen.

Der er nu taget skridt til drøftelser mellem Rigspolitichefen, Rigsadvokaten og Politimesterforeningen om tilvejebringelse af strukturen for en sådan ordning ved udpegningen af de polititjenestemænd, der skal indgå i ordningen, og ved udpegning af ansvarlige for assistanceordningen. Det er herefter hensigten at iværksætte en uddannelse af de pågældende polititjenestemænd.

1.3. På den angivne baggrund er der efter Justitsministeriets opfattelse behov for en samlet gennemgang og vurdering af de spørgsmål, som efterforskningen og gennemførelsen af straffesager om seksuelt misbrug af børn giver anledning til, herunder navnlig de spørgsmål der knytter sig til afhøringen af barnet.

Justitsministeriet finder, at et sådant udredningsarbejde bør forestås af en bredt sammensat, sagkyndig arbejdsgruppe.

2. Arbejdsgruppens opgaver.

Arbejdsgruppen skal gennemgå og vurdere de spørgsmål, som gennemførelsen af straffesager om seksuelt misbrug af børn giver anledning til, herunder navnlig de spørgsmål der knytter sig til afhøringen af barnet.

Arbejdsgruppen skal i den forbindelse være opmærksom på såvel almindelige retssikkerhedsmæssige hensyn til den mistænkte gerningsmand som hensynet til, at efterforskningen og sagens samlede forløb rummer den mindst mulige belastning af barnet.

Arbejdsgruppen bør ligeledes inddrage den redegørelse, som Rigsadvokaten inden årets udgang vil udarbejde om erfaringerne med de nye retningslinier, der blev udsendt efter Højesterets tidligere omtalte kendelser fra marts 2000. Justitsministeriet vil sende redegørelsen til arbejdsgruppen, så snart den foreligger.

Arbejdsgruppens overvejelser bør tillige bygge på undersøgelser og vurderinger af børns forklaringer og troværdighed som vidner, herunder i sager om seksuelle overgreb. I tilknytning hertil kan arbejdsgruppen inddrage særlige forhold, som kan være af betydning i denne sammenhæng, herunder forældres og implicerede institutioners og myndigheders rolle, tidsmæssige forhold samt personlige og faglige kvalifikationer hos dem, der gennemfører afhøringen af barnet.

På den angivne baggrund skal arbejdsgruppen vurdere den fremgangsmåde, der i dag følges i forbindelse med efterforskningen og gennemførelsen af straffesager om seksuelt misbrug af børn, herunder navnlig i forbindelse med afhøringen af barnet, og i givet fald fremkomme med forslag til ændringer heraf. Såfremt arbejdsgruppens forslag nødvendiggør ændringer af retsplejeloven eller anden lovgivning, bør arbejdsgruppen udarbejde udkast til sådanne lovændringer.

Arbejdsgruppen skal ligeledes fremkomme med forslag til indhold og tilrettelæggelse af uddannelsen af det personale, der foretager afhøring af børn i sager om seksuelt misbrug, således at disse forslag kan indgå i de overvejelser, der er nævnt ovenfor under pkt. 1.2. om en assistanceordning, hvor særligt uddannede politifolk foretager afhøringer af børn i sædelighedssager. Arbejdsgruppen vil løbende blive orienteret om, hvorledes den nævnte assistanceordning etableres og fungerer i praksis.

Arbejdsgruppen bør tilrettelægge sit arbejde således, at arbejdsgruppens betænkning kan foreligge senest med udgangen af 2001.”

1.2. Arbejdsgruppens sammensætning

Arbejdsgruppen har haft følgende sammensætning:

Landsdommer Kaspar Linkis (formand)

Statsadvokat Hanne Schmidt, udpeget efter indstilling fra Rigsadvokaten

Politiadvokat Bitte Dyrberg, udpeget efter indstilling fra Politimesterforeningen og Politidirektøren i København

Vicekriminalinspektør Kai Hermann, udpeget efter indstilling fra Dansk Politiforbund

Professor, dr. jur. Eva Smith, Københavns Universitet

Advokat Thomas Rørdam, udpeget efter indstilling fra Landsforeningen af Beskikkede Advokater

Cand.psych., specialist i børnepsykologi og supervision, Kirsten Laila Moesgaard, udpeget efter indstilling fra Dansk Psykolog Forening

Adm. overlæge Hanne Børner, børne- og ungdomspsykiater, udpeget efter indstilling fra Foreningen af Speciallæger

Pædagog Bente Sorgenfrey, udpeget efter indstilling fra BUPL

Sekretariatsfunktionen har været varetaget af rigsadvokatassessor Jette Christiansen, Rigsadvokaten og fuldmægtig Lene Volke Roesen, Justitsministeriet.

Det bemærkes, at Thomas Rørdam pr. 1. juni 2002 er udnævnt til højesteretsdommer, men at han fortsat har repræsenteret Landsforeningen af Beskikkede Advokater i arbejdsgruppen.

1.3. Arbejdsgruppens arbejde

Arbejdsgruppen holdt sit første møde den 19. januar 2001. Arbejdsgruppen har i alt afholdt 15 møder.

Formanden for arbejdsgruppen samt sekretariatet afholdt den 6. august 2001 efter anmodning fra Foreningen Forældre for Børns Beskyttelse et møde med repræsentanter for foreningen, hvor disse fik lejlighed til over for arbejdsgruppen at redegøre for foreningens synspunkter.

Den 14. november 2001 offentliggjorde Red Barnet, Børnerådet og Børnesagens Fællesråd rapporten ”Mod en optimal model for afhøring af børn i sager om seksuelt misbrug”. Red Barnet, Børnerådet og Børnesagens Fællesråd anmodede i den forbindelse om at få lejlig-

hed til over for arbejdsgruppen at redegøre for rapporten, hvilket skete på et møde den 18. december 2001.

1.4. Resumé af betænkningen

Kapitel 2

Udvikling af praksis vedrørende gennemførelse af straffesager om seksuelt misbrug af børn og omfanget af seksuelle overgreb på børn

Kapitlet indeholder en kortfattet beskrivelse af udviklingen i praksis vedrørende gennemførelse af straffesager om seksuelt misbrug af børn. I kapitlet omtales endvidere omfanget af seksuelt misbrug af børn.

Det fremgår, at man indtil foråret 2000 praktiserede en ordning, hvorefter politiet foretog videoafhøring af børn, hvor alene mistænkte/sigtedes advokat overværede videoafhøringen, og hvor mistænkte/sigtede ikke selv havde adgang til at overvære videoafhøringen.

Ved to kendelser af 16. marts 2000 (UfR2000.1326H) fastslog Højesteret imidlertid, at hensynet til den mistænkte/sigtedes retssikkerhed tilsiger, at denne som udgangspunkt skal have adgang til fra et andet lokale at overvære videoafhøringen af barnet.

Det fremgår videre, at retsplejeloven ikke indeholder bestemmelser om anvendelse af videoafhøringer i sager om seksuelt misbrug af børn, men at der har udviklet sig en praksis, hvorefter retten i hver enkelt sag i medfør af retsplejelovens § 877, stk. 3, træffer afgørelse om, hvorvidt en konkret videoptagelse kan benyttes som bevismiddel under domsforhandlingen.

Endelig fremgår det, at det faktiske omfang af seksuelle overgreb mod børn i Danmark ikke kendes. Omfanget og karakteren af seksuelle overgreb er senest blevet søgt belyst i rapporten "Seksuelle overgreb mod børn i Danmark" (Karin Helweg-Larsen, Statens Institut for Folkesundhed, 2000).

Kapitel 3

Politiets efterforskning af sager vedrørende seksuelt misbrug af børn

Kapitlet indeholder en beskrivelse af politiets efterforskning af sager vedrørende seksuelt misbrug af børn, herunder en beskrivelse af de retningslinier som Rigsadvokaten har fastsat om videoafhøring af børn i sædelighedssager.

Det fremgår videre, at der i januar 2002 blev oprettet en særlig assistanceordning mellem politikredsene vedrørende videoafhøringer af børn, og at Politiskolen har udarbejdet et nyt særligt specialkursus for de polititjenestemænd, der er udpeget til som led i assistanceordningen, at foretage videoafhøring af børn.

Kapitel 4 *Sagens behandling ved retten*

Kapitlet indeholder en beskrivelse af, hvorledes en straffesag om seksuelt misbrug af et barn behandles ved domstolene.

Det fremgår, at det kun sjældent forekommer, at børn under 12 år afgiver forklaring i retten. I stedet afspilles barnets forklaring til video i medfør af bestemmelsen i retsplejelovens § 877, stk. 3. Børn over 12 år indkaldes derimod almindeligvis til at afgive forklaring i retten.

I de tilfælde, hvor et barn under 15 år skal afgive vidneforklaring i retten, vil barnet blive ledsaget af en repræsentant for de sociale myndigheder. Barnet vil endvidere blive ledsaget af en bistandsadvokat.

Retsformanden kan beslutte, at tiltalte skal forlade retssalen, mens et vidne afhøres, når særegne grunde taler for, at en uforbeholden forklaring ellers ikke kan opnås, jf. retsplejelovens § 848, stk. 1. Retten kan endvidere bestemme, hvordan og ved hvem afhøring af børn under 15 år skal ske, jf. retsplejelovens § 183, stk. 3.

Endvidere behandles spørgsmålet om anvendelse af videoafhøringer af børn som bevis under domsforhandlingen.

Kapitel 5 *Kommunale myndigheders behandling af sager vedrørende mistanke om seksuelle overgreb på børn*

Kapitlet omtaler de kommunale myndigheders behandling af sager vedrørende mistanke om seksuelle overgreb på børn. Det fremgår, at der ikke er landsdækkende regler for, hvordan kommunerne skal håndtere sager om mistanke om seksuelle overgreb. Socialministeriet er imidlertid i samarbejde med andre myndigheder ved at udarbejde en revideret udgave af ”Vejledning om hjælp til børn og unge gennem dialog og samarbejde med forældrene”, som vil indeholde et nyt kapitel med eksempler på retningslinier for behandling af sager om mistanke om seksuelt misbrug af børn. Det fremgår samtidig, at mange kommuner ikke har udarbejdet egne retningslinier på området.

Endvidere omtales BUPL og Pædagogisk Medhjælper Forbunds vejledning ”Når mistanken opstår” samt nogle tiltag med henblik på at forebygge, at pædofile ansættes til at beskæftige sig med børn.

Kapitel 6

Fremmed ret og Danmarks forpligtelser i henhold til internationale konventioner

Kapitlet indeholder en beskrivelse af, hvorledes børn afhøres som vidner i sager om seksuelt misbrug i Sverige, Norge, Finland, Island, England og Holland, samt hvorledes hensynet til den sigtedes/mistænktes retssikkerhed tilgodeses i disse lande. Endvidere behandles Danmarks forpligtelser i henhold til FN’s Børnekonvention og Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, navnlig forholdet til Menneskerettighedskonventionens artikel 6, stk. 3, litra d, jf. stk. 1. I den forbindelse omtales to sager, hvor spørgsmålet om anvendelse af videoafhøringer som bevis under domsforhandlinger har været forelagt henholdsvis Menneskerettighedskommissionen og Menneskerettighedsdomstolen.

Kapitel 7

Børn som vidner

Kapitlet beskriver mere generelt spørgsmålet om børn som vidner, herunder i hvilket omfang børn er i stand til at huske og efterfølgende gengive hændelser og begivenheder, som de har oplevet, samt i hvilket omfang det er muligt for omgivelserne at påvirke et barns forklaring.

Det fremgår, at den foreliggende litteratur på området indeholder to forskellige hovedsynspunkter på spørgsmålet.

Et af arbejdsgruppens medlemmer, Kirsten Laila Moesgaard, har til brug for arbejdsgruppens drøftelser udarbejdet notatet ”Afhøring af børn – en psykologfaglig belysning af problemstillingen”, der er optrykt som bilag 6 til betænkningen.

Kapitel 8

Arbejdsgruppens overvejelser

Anvendelse af videoafhøring af børn – sagstyper – barnets alder

Arbejdsgruppen har overvejet 4 forskellige modeller for afhøring af børn i sædelighedssager, og der har i arbejdsgruppen været *enighed* om, at børn – ligesom det har været praktiseret i en længere årrække – også fremover bør afhøres til video udenretligt i et særligt indrettet lokale på en politistation.

Efter arbejdsgruppens opfattelse bør videoafhøringer efter omstændighederne også kunne anvendes ved afhøring af børn som vidner i andre sagstyper som f.eks. drabs- eller volds-sager, således som det også allerede forekommer i praksis.

Der har endvidere i arbejdsgruppen været *enighed* om, at den hidtil fulgte praksis, hvorefter det som udgangspunkt kun er børn på 12 år og derunder, der skal afhøres til video, bør fortsætte.

Sted og tidspunkt for videoafhøring

Der har i arbejdsgruppen været *enighed* om, at afhøringen af barnet bør foretages så hurtigt som muligt og helst indenfor én uge efter, at politiet har modtaget anmeldelsen.

Arbejdsgruppen har bl.a. på baggrund af oplysninger om andre landes praksis vedrørende videoafhøring af børn samt anbefalingerne fra forskellige organisationer, der varetager børns interesser, overvejet, om det vil være hensigtsmæssigt at indrette videoafhørings-lokaler andre steder end på politistationer. Arbejdsgruppen har imidlertid *ikke* fundet grundlag for at stille *forslag* om, at videoafhøringer fremover bør foretages andre steder end på politistationer, herunder heller ikke – som det har været foreslået af nogle organisationer – på pædiatriske afdelinger. Arbejdsgruppen har imidlertid *bemærket*, at der ved placeringen af videoafhøringslokalet på politistationen bør tages højde for, at barnet ikke skal igennem hele politistationen for at komme til afhøringslokalet. Arbejdsgruppen har yderligere *bemærket*, at det er særdeles vigtigt, at det lokale, hvor afhøringen af barnet foregår, er imødekommende og børnevenligt indrettet.

Varetagelse af barnets interesser i forbindelse med afhøringen af barnet

Arbejdsgruppen har overvejet, hvorvidt der bør skabes lovhjemmel til, at der kan beskikkes en ad hoc værge til at varetage barnets interesser i de tilfælde, hvor forældremyndighedens indehaver(e) modsætter sig, at barnet medvirker under politiets efterforskning af sagen.

Arbejdsgruppen har imidlertid *ikke* fundet grundlag for at stille *forslag* om, at der skabes lovhjemmel til, at der kan beskikkes en ad hoc værge i disse tilfælde.

Hvem skal foretage videoafhøringen – planlægningen af videoafhøringen, herunder forberedelse af barnet.

Arbejdsgruppen *foreslår*, at afhøringerne også fremover bør foretages af en polititjenestemand. Det bør imidlertid være muligt, at en børnesagkyndig efter en konkret vurdering kan bistå polititjenestemanden ved afhøringen, f.eks. hvis barnet er særlig psykisk belastet af

overgrebet. I sådanne tilfælde vil den børnesagkyndige tillige kunne vejlede forsvareren og anklageren ved formulering af eventuelle supplerende spørgsmål til barnet.

Der har i arbejdsgruppen været *enighed* om, at den afhørende polititjenestemand nøje bør planlægge afhøringen, og at det i den forbindelse kan være af stor betydning for polititjenestemandens afhøring af barnet, at han forud for afhøringen får lejlighed til at møde barnet under et såkaldt ”hjemmebesøg”. Arbejdsgruppens medlemmer har i den forbindelse også været *enige* om, at det bør være polititjenestemanden – og ikke forældrene eller andre – der forbereder barnet på videoafhøringen, og at denne forberedelse af barnet kan ske under hjemmebesøget. Arbejdsgruppen har i tilknytning hertil fundet anledning til at understrege, at det nærmere indhold i afhøringen ikke må drøftes med barnet forud for videoafhøringen og heller ikke under et eventuelt besøg i barnets hjem. Polititjenestemanden må dog nødvendigvis orientere barnet om formålet med afhøringen.

Forsvarerbeskikkelse og forsvarerens tilstedeværelse ved videoafhøringen

Der har i arbejdsgruppen været *enighed* om, at der bør skabes udtrykkelig hjemmel til allerede inden videoafhøringen at beskikke en forsvarer for den, der er mistænkt eller sigtet, eller senere måtte blive mistænkt eller sigtet i sagen, jf. arbejdsgruppens forslag til formulering af retsplejelovens § 731 a.

Der har samtidig i arbejdsgruppen været *enighed* om, at forsvareren har pligt til at være tilstede under videoafhøringen.

Der har tillige været *enighed* om, at forsvareren ikke skal have adgang til at stille spørgsmål direkte til barnet, men at eventuelle spørgsmål fra forsvareren til barnet må stilles gennem den afhørende polititjenestemand.

Tryghedsskabende person for barnet – repræsentanten for de sociale myndigheder

Arbejdsgruppens medlemmer har været *enige* om, at det så vidt muligt bør undgås, dels at en af barnets forældre medvirker under afhøringen som tryghedsskabende person, og dels at en forælder overværer afhøringen fra monitorrummet.

Der har samtidig været *enighed* om, at de sociale myndigheders repræsentant som udgangspunkt bør overvære afhøringen i selve afhøringslokalet. Hvis barnet har behov for, at der er en tryghedsskabende person, som barnet kender, tilstede under afhøringen, bør de sociale myndigheders repræsentant efter arbejdsgruppens opfattelse ikke være tilstede i selve afhøringslokalet, da støttefunktionen for barnet i så fald vil kunne varetages af den tryghedsskabende person. De sociale myndigheders repræsentant bør i sådanne tilfælde i

stedet overvære videoafhøringen fra monitorrummet. Hvis der opstår uenighed om, hvorvidt de sociale myndigheders repræsentant skal være tilstede i afhøringslokalet, beslutter politiet som ansvarlig for efterforskningen og afhøringens tilrettelæggelse, om repræsentanten skal overvære afhøringen i selve afhøringslokalet eller fra monitorrummet. Arbejdsgruppen finder i den forbindelse, at det bør *overvejes* at præcisere dette i Socialministeriets bekendtgørelse nr. 79 af 4. februar 1998 om kommunens bistand til børn og unge i forbindelse med uden- og indenretlig afhøring.

Arbejdsgruppen har endelig fundet anledning til at understrege, at den person, som ledsager barnet i afhøringslokalet, eller som indfinder sig i afhøringslokalet i pausen, ikke må deltage aktivt i udspørgningen af barnet, men skal forholde sig helt neutralt omkring selve afhøringen.

Spørgsmålet om mistænkte/sigtedes tilstedeværelse ved videoafhøringen og mistænkte/sigtedes adgang til at gøre sig bekendt med barnets forklaring.

Arbejdsgruppens *flertal* foreslår, at der – for at belaste barnet mindst muligt og for at opnå den største mulighed for at få en uforbeholden forklaring fra barnet – gennemføres en retstilstand, hvorefter den mistænkte/sigtede *ikke* har adgang til at overvære videoafhøringen af barnet. Den mistænkte/sigtede skal i stedet snarest muligt have adgang til at gennemse videoafhøringen, og hensynet til mistænkte/sigtedes retssikkerhed tilgodeses bl.a. ved, at mistænkte/sigtede skal have mulighed for at anmode om, at der foretages en genafhøring af barnet, jf. forslaget til formulering af retsplejelovens § 745 a.

Et *mindretal* i arbejdsgruppen foreslår ud fra en afvejning af hensynet til mistænkte retssikkerhed og hensynet til barnet, at den mistænkte/sigtede også fremover og i overensstemmelse med Højesterets kendelser af 16. marts 2000 (UfR2000.1326H) bør have adgang til at følge videoafhøringen af barnet fra et monitorrum, som dog ikke bør være beliggende i den bygning, hvor barnet afhøres. Hensynet til barnet og muligheden for at opnå en uforbeholden forklaring varetages ved, at barnet som udgangspunkt ikke orienteres om mistænkte/sigtedes tilstedeværelse. Samtidig vil ordningen medføre et mindre behov for genafhøringer og som følge heraf mindre belastning for barnet samt mindre risiko for påvirkning af barnet og dets forklaring.

Mindretallet har endvidere som et *subsidiært forslag* peget på muligheden af, at mistænkte/sigtede ikke har adgang til at overvære videoafhøringen af et barn. Mindretallet foreslår således, at mistænkte/sigtedes gennemsyn af videooptagelsen sker umiddelbart efter afhøringen af barnet, og mens barnet venter på politistationen, således at eventuelle supplerende spørgsmål stilles til barnet straks efter gennemsynet, og inden barnet har forladt politistationen. Herved undgås risiko for påvirkning af barnet inden eventuel genafhøring.

Flertallet kan ikke tilslutte sig mindretallets subsidiære forslag, bl.a. fordi flertallet finder, at dette vil indebære et belastende afhøringsforløb for barnet på måske 3-4 timer på én dag, hvilket efter flertallets opfattelse ikke vil være foreneligt med hensynet til barnet.

Genafhøring af barnet

Der har i arbejdsgruppen været *enighed* om, at den mistænkte/sigtede skal have mulighed for at anmode om, at der foretages en genafhøring af barnet. En genafhøring bør af hensyn til barnet og barnets mulighed for at påbegynde bearbejdningen af det passerede foretages så hurtigt som muligt efter den første afhøring. Mistænkte/sigtede må derfor fremkomme med sin anmodning om genafhøring snarest muligt.

Af hensyn til barnet bør en genafhøring efter arbejdsgruppens opfattelse imidlertid kun foretages, hvis det findes rimeligt begrundet, for at den mistænkte/sigtede kan varetage sit forsvar. Dette vil være tilfælde, hvis der ønskes stillet nye relevante spørgsmål til barnet, som ikke er besvaret under den første afhøring. Arbejdsgruppen finder, at det må afgøres efter en konkret vurdering, om en anmodning om genafhøring skal imødekommes. Flertallet bemærker i den forbindelse, at genafhøring ifølge nyere forskning ikke nødvendigvis vil være skadelig for barnet.

Anvendelse af videoafhøringen som bevismiddel.

Der har i arbejdsgruppen været *enighed* om, at der bør skabes en udtrykkelig hjemmel til, at en videoafhøring kan benyttes som bevismiddel under domsforhandlingen, jf. forslaget til formulering af retsplejelovens § 877 a.

Uddannelse af de polititjenestemænd, der forestår videoafhøringer

Rigspolitichefen, Politiskolen, har på et møde i arbejdsgruppen redegjort for en ny uddannelse, som alle polititjenestemænd, der indgår i den såkaldte assistanceordning for videoafhøring af børn, skal gennemgå. Arbejdsgruppen har endvidere fået præsenteret kursusprogrammet og et påtænkt efteruddannelsesforløb for de pågældende polititjenestemænd, ligesom arbejdsgruppen har haft lejlighed til at gennemse kursusmaterialet.

Der har i arbejdsgruppen været *enighed* om, at kursusprogrammet indeholder sådanne elementer, at deltagerne – efter at have gennemgået kurset – vil have de fornødne teoretiske forudsætninger for at kunne forestå afhøring af børn. Arbejdsgruppen har endvidere kunnet tilslutte sig Politiskolens plan for efteruddannelse af de særlige afhørere.

Der har endvidere i arbejdsgruppen været *enighed* om, at etableringen af den såkaldte assistanceordning, der indebærer, at i alt ca. 45 polititjenestemænd på landsplan skal forestå alle videoafhøringer af børn, medfører, at de pågældende polititjenestemænd – i forhold til tidligere, hvor afhøringerne blev forestået af en større gruppe polititjenestemænd – vil få en særlig indsigt i behandlingen af denne type sager.

Arbejdsgruppen kan *tilslutte* sig Rigspolitichefens forslag om afholdelse af et årligt seminar for de polititjenestemænd, som indgår i assistanceordningen. Arbejdsgruppen skal i den forbindelse *anbefale*, at der – udover Rigspolitichefens chefpsykolog – også medvirker en særlig børnesagkyndig, f.eks. en børnepsykolog eller børnepsykiater, med henblik på mere generelt at give råd og vejledning omkring gennemførelsen af videoafhøringer i sager om seksuelt misbrug af børn.

Arbejdsgruppen kan endvidere *tilslutte* sig, at det er vigtigt, at de polititjenestemænd, der indgår i assistanceordningen, løbende og efter behov udveksler erfaringer og relevant information i lokale netværk. Arbejdsgruppen kan i den forbindelse *pege på*, at en særlig børnesagkyndig efter behov bør kunne medvirke under et sådant netværksmøde.

Arbejdsgruppen kan endvidere *anbefale*, at der tilrettelægges en ordning, hvorefter de polititjenestemænd, der indgår i assistanceordningen, får mulighed for at gennemse egne afhøringer med henblik på evaluering af afhøringen.

Varetagelse af barnets interesser i forbindelse med lægeundersøgelse af barnet

Arbejdsgruppen har *ikke* fundet grundlag for at stille *forslag* om nærmere regulering af spørgsmålet om legemsundersøgelse af et barn, når forældremyndighedens indehaver ikke vil samtykke hertil.

De kommunale myndigheders, institutioners og forældres rolle

Der har i arbejdsgruppen været *enighed* om, at det er af overordentlig stor betydning for en korrekt håndtering af sager om mistanke om seksuelle overgreb, at der i kommunerne udarbejdes retningslinier for, hvordan en medarbejder i en institution/skole og i kommunens forvaltning skal reagere, når der opstår mistanke om seksuelle overgreb. Retningslinierne bør omfatte dels tilfælde, hvor mistanken retter sig mod seksuelle overgreb i hjemmet/barnets omgangskreds og dels tilfælde, hvor mistanken retter sig mod en voksen i barnets institution, skole, fritidsklub m.v. Arbejdsgruppen skal i den forbindelse *anbefale*, at det af retningslinierne fremgår, at politiet bør inddrages så tidligt som muligt i sagen, og at institutionen/kommunens forvaltning ikke bør orientere andre forældre i institutionen om mistanken uden politiets samtykke, da en sådan orientering kan få uheldig betydning for en

eventuel senere straffesag og efter omstændighederne være en overtrædelse af reglerne om tavshedspligt.

Arbejdsgruppen har endvidere *peget* på, at politikredsene eventuelt kan udpege en polititjenestemand eller jurist med erfaring i behandling af sager vedrørende seksuelt misbrug af børn, som kommunen mere uformelt kan kontakte og forelægge en mistanke om mulige seksuelle overgreb.

Arbejdsgruppen kan i relation til spørgsmålet om forældrenes rolle *anbefale*, at forældrene så vidt muligt undlader at tale med barnet om sagen, inden barnet er blevet videoafhørt, og der er foretaget en eventuel genafhøring af barnet, selvom arbejdsgruppen finder det fuldt forståeligt, at man som forælder gerne vil hjælpe barnet med at bearbejde det, som barnet måtte have været udsat for, ved at tale med barnet. Baggrunden for arbejdsgruppens anbefaling er, at det kan få afgørende – negativ – betydning for, hvilken værdi barnets vidneforklaring kan tillægges, hvis forældrene eller andre indgående og detaljeret har talt med barnet om sagen, inden barnet er blevet afhørt af politiet.

Kapitel 9

Arbejdsgruppens lovudkast med bemærkninger

Kapitlet indeholder arbejdsgruppens lovudkast med bemærkninger. Lovudkastet indebærer, at der gennemføres 3 ændringer i retsplejeloven. For det første, at der skabes udtrykkelig hjemmel til allerede inden videoafhøringen af et barn at beskikke en forsvarer for den, der er mistænkt eller sigtet eller senere måtte blive mistænkt eller sigtet i sagen. Endvidere, at der gennemføres en retstilstand, hvorefter den mistænkte/sigtede *ikke* har adgang til at overvære videoafhøringen af et barn, men har adgang til efterfølgende at gøre sig bekendt med indholdet af afhøringen, ligesom han kan anmode om, at der foretages en genafhøring af barnet. Det foreslås endelig, at der skabes udtrykkelig hjemmel til, at videoafhøringer – uden rettens forudgående tilladelse – kan anvendes som bevis under domsforhandlingen.

Betænkningen indeholder følgende bilag:

Bilag 1: Beretning fra arbejdsgruppen vedrørende videoafhøring af børn fra 1995.

Bilag 2: Højesterets kendelser om videoafhøring af børn fra og med den 16. marts 2000 samt et referat af forskellige kendelser fra landsretterne om samme spørgsmål.

Bilag 3: Rigsadvokatens redegørelse af 22. december 2000 til Justitsministeriet om videoafhøring af børn efter Højesterets kendelser af 16. marts 2000.

Bilag 4: Rigsadvokat Meddelelse 4/2001 om videoafhøring af børn.

Bilag 5: Kursusplan for Politiskolens kursus for de polititjenestemænd, der skal forestå videoafhøringer af børn.

Bilag 6: Kirsten Laila Moesgaards notat: ”Afhøring af børn – en psykologfaglig belysning af problemstillingen”.

København, den 17. juni 2002

Kaspar Linkis

Hanne Schmidt	Bitte Dyrberg
Kai Hermann	Eva Smith
Thomas Rørdam	Kirsten Laila Moesgaard
Hanne Børner	Bente Sorgenfrey
Jette Christiansen (sekretær)	Lene Volke Roesen (sekretær)

Kapitel 2

Udvikling af praksis vedrørende gennemførelse af straffesager om seksuelt misbrug af børn og omfanget af seksuelle overgreb på børn

2.1. Indledning

Straffesager om seksuelle overgreb på børn er kendetegnet ved, at de ofte er vanskelige at efterforske og gennemføre til domfældelse, fordi overgrebene foregår uden andre tilstedeværende end barnet og den person, der krænker barnet. Når der foreligger mistanke om, at et barn har været udsat for et seksuelt overgreb, vil vidneafhøring af barnet derfor indgå som et væsentligt led i efterforskningen. Samtidig må det konstateres, at der i en del af de sager om seksuelle overgreb på børn, som bliver anmeldt til politiet, ikke foreligger fysiske beviser, som kan godtgøre, om et overgreb har fundet sted. Barnets forklaring vil derfor ofte være det væsentligste og måske eneste direkte bevis, der foreligger i sagen.

Som udgangspunkt finder afhøringer af børn som vidner sted i overensstemmelse med retsplejelovens almindelige regler om afhøring af vidner, dels til politirapport dels inden retligt under en eventuel domsforhandling. Efter retsplejelovens § 183, stk. 3, tilkommer det retten at bestemme, hvordan og ved hvem afhøring i retten af børn under 15 år skal ske. Herudover giver retsplejeloven ikke særlige regler for, hvordan afhøring af børn som vidner skal finde sted. Retsplejeloven foreskriver således ikke en nedre aldersgrænse for, hvornår børn kan afhøres som vidne i retten eller hos politiet.

Med det formål dels at sikre barnets forklaring så hurtigt som muligt og dels at begrænse antallet af gange, hvor barnet skal afgive forklaring om det seksuelle misbrug, og herunder skåne barnet for at skulle afhøres i retten, er der gennem 1980'erne og 1990'erne udviklet praksis for, at politiets afhøringer af børn på 12 år og der under optages på video for efterfølgende at blive dokumenteret under en eventuel domsforhandling. Hvor videoafhøringen dokumenteres under domsforhandlingen, vil den oftest træde i stedet for en direkte afhøring af barnet under sagens behandling i retten.

Retsplejeloven indeholder ikke bestemmelser om anvendelse af videoafhøringer i retssager, hvorfor de retningslinier for gennemførelse og anvendelse af videoafhøringer, som følges i dag, beror på retspraksis. En af de første afgørelser fra domstolene, som tager stilling til spørgsmålet om anvendelse af en videoafhøring af et barn som bevismiddel under domsforhandlingen af en straffesag, er Vestre Landsrets afgørelse af 30. juni 1988

(UfR1988.811V), hvor der under domsforhandlingen i såvel byretten som landsretten blev afspillet en videoafhøring af den forurettede 9-årige pige. Vestre Landsret udtalte i den forbindelse, at videoafhøringen, som var foretaget i et særskilt lokale og transmitteret til et andet lokale, hvor den blev fulgt af bl.a. byretsdommeren, anklageren, forsvareren og den tiltalte, ikke fandtes at kunne betragtes som en indenretlig afhøring. Afhøringen fandtes efter omstændighederne at kunne benyttes som bevismiddel efter retsplejelovens § 877, stk. 3.

Efterfølgende har der udviklet sig praksis for, at videoafhøringer efter rettens konkrete tilladelse efter retsplejelovens § 877, stk. 3, kan benyttes som bevismiddel under domsforhandlingen af en straffesag.

I 1992 blev der på baggrund af de erfaringer, som politiet og anklagemyndigheden indtil da havde fået med anvendelse af videoafhøring af børn i sædelighedssager, nedsat en arbejdsgruppe med repræsentanter fra politi- og anklagemyndighed samt en speciallæge i børnesygdomme, som skulle samle og vurdere de erfaringer, man på daværende tidspunkt havde om brugen af videoafhøringer af børn i sager om seksuelt misbrug af disse.

Arbejdsgruppen afgav i maj 1995 en beretning (bilag 1) som siden har været grundlaget for politiets og anklagemyndighedens arbejde med og anvendelse af videoafhøringer af børn i sædelighedssager. I beretningen gives der bl.a. anbefalinger om indretningen af afhøringslokalet, tilrettelæggelsen af afhøringen og afhøringens varighed. Det anbefales, at der ikke går mere end én uge, fra politiet modtager en anmeldelse om mistanke om seksuelt misbrug af et barn, til barnet videoafhøres, og at barnet så vidt muligt kun afhøres én gang. I beretningen konkluderes det endvidere på baggrund af en gennemgang af retspraksis, at videoafhøringer som udgangspunkt vil kunne anvendes, når det forurettede barn er under ca. 12 år. Endelig anføres det – hvilket også har været fulgt i praksis – at den, der er mistænkt eller sigtet for seksuelt overgreb på et barn, ikke har krav på at overvære afhøringen af barnet. Retstilstanden på dette punkt blev imidlertid ændret med Højesterets kendelser af 16. marts 2000 (UfR2000.1326H), hvor Højesteret fastslog, at hensynet til den mistænkte/sigtedes retssikkerhed tilsiger, at denne som udgangspunkt skal have adgang til fra et andet lokale at overvære videoafhøringen af det forurettede barn. Højesterets kendelser er nærmere behandlet i kapitel 3, afsnit 3.6.4.2.

2.2. Omfanget af seksuelle overgreb på børn

Det egentlige omfang af seksuelle overgreb mod børn i Danmark kendes ikke, da ikke alle tilfælde af seksuelle overgreb på børn kommer til myndighedernes kendskab og som følge heraf ikke kan indgå i officielle opgørelser over antallet af seksuelle overgreb på børn. Den

løbende kriminalstatistik giver endvidere ikke i dag mulighed for at opgøre det præcise antal anmeldelser og sigtelser vedrørende seksuelle overgreb på børn.

Justitsministeriets Forskningspolitiske Udvalg og politiet har imidlertid besluttet, at køn og alder på ofre for personfarlig kriminalitet, som f.eks. vold og sædelighedsforbrydelser, skal indgå i den løbende kriminalstatistik fra og med statistikken for 2001. Denne tilføjelse til kriminalstatistikken vil således kunne medvirke til fremover at give et bedre billede af, hvor mange børn der udsættes for seksuelle overgreb.

Med henblik på tilnærmelsesvis at kortlægge omfanget og karakteren af seksuelle overgreb mod børn har speciallæge og forskningsmedarbejder ved Statens Institut for Folkesundhed, Karin Helweg-Larsen, efter anmodning fra ”Den tværministerielle arbejdsgruppe om en forstærket indsats mod seksuelt misbrug af børn” til brug for den tværministerielle arbejdsgruppes ”Redegørelse om en forstærket indsats mod seksuelt misbrug af børn” (2000) udarbejdet rapporten ”Seksuelle overgreb mod børn i Danmark”. Rapporten er baseret på litteraturgennemgange af relevante undersøgelser om overgreb på børn og information indhentet fra Kriminalstatistikken 1990-1998, Landspatientregisteret 1994-1998, oplysninger fra børne- og børnepsykiatriske afdelinger, primærkommuner, amtskommuner, fagforeninger og forskellige andre organisationer. Endvidere har Karin Helweg-Larsen gennemgået sagsakterne i 550 sædelighedssager fra landets 54 politikredse fra 1998 og yderligere 84 sager fra fire udvalgte politikredse fra 1996.

I 100 ud af de 550 gennemgåede sager fra 1998 blev der anvendt videoafhøring af de forurettede børn. 12 af de 550 sager vedrørte overgreb begået i børne- og daginstitutioner.

Karin Helweg-Larsen konkluderer i sin rapport, at der ikke er en entydig afgrænsning af begrebet seksuelt overgreb, og at der derfor i litteraturen – afhængig af hvilken definition der anvendes – forekommer meget forskellige tal for, hvor mange seksuelle overgreb der sker på børn.

På baggrund af de undersøgelser og studier, der som anført indgår i rapporten, skønner Karin Helweg-Larsen imidlertid, at mindst 10 ud af 1000 børn i løbet af barndommen vil blive udsat for et seksuelt overgreb, som medfører politianmeldelse. Det svarer til, at ca. 1 promille af alle børn under 15 år årligt udsættes for et seksuelt overgreb.

Hvis man derimod tager udgangspunkt i befolkningsundersøgelser blandt børn og unge i andre nordiske lande, vurderes det, at ca. 50 ud af 1000 børn i Danmark udsættes for et seksuelt overgreb i løbet af barndommen.

Statens Institut for Folkesundhed påregner i løbet af 2002 at kunne gennemføre en landsrepræsentativ undersøgelse blandt elever i 9. klasse, som har til formål at belyse omfanget og karakteren af børns oplevelser af seksuelle erfaringer/overgreb i barndommen, det vil sige inden det fyldte 15 år.

Som anført indledningsvis, er det ikke muligt på baggrund af kriminalstatistikken at opgøre det præcise antal anmeldelser og sigtelser for seksuelle overgreb mod børn, men for så vidt angår overtrædelser af straffelovens § 222, stk. 2 – heteroseksuelle sædelighedsforbrydelser mod børn under 12 år samt heteroseksuelle forhold, hvor samleje med et barn på 12-14 år er opnået ved tvang eller fremsættelse af trusler – fremgår det af kriminalstatistikken, at der i 2001 blev indgivet 207 anmeldelser herom, som medførte 181 sigtelser. I 2000 blev der indgivet 205 anmeldelser, som medførte 169 sigtelser, mens der i 1999 blev indgivet 264 anmeldelser og rejst 209 sigtelser. For så vidt angår overtrædelser af straffelovens § 225 – homoseksuelle overgreb mod børn under 12 år – blev der i 2001 foretaget 13 anmeldelser, som medførte 10 sigtelser, og i 2000 blev der indgivet 44 anmeldelser, som medførte 39 sigtelser. For 1999 er tallene 25 anmeldelser og 19 sigtelser.

Kapitel 3

Politiets efterforskning af sager vedrørende seksuelt misbrug af børn

3.1. Anmeldelse om overgreb mod børn

Politiets iværksættelse af efterforskning i en sag, hvor der er mistanke om, at et barn har været udsat for seksuelt overgreb, sker oftest efter anmeldelse fra de sociale myndigheder, barnets forældre eller et andet familiemedlem.

Når politiet modtager en anmeldelse om et muligt seksuelt overgreb på et barn, er det vigtigt hurtigst muligt at få tilvejebragt oplysninger om sagen og herunder at få afklaret, om barnet skal videoafhøres, jf. nærmere afsnit 3.5.

Politiet må hurtigt efter anmeldelsen danne sig et overblik over sagen og beslutte, om barnet skal videoafhøres. I den i 1995 afgivne beretning om videoafhøring (bilag 1) anbefales det, at der ikke bør gå mere end én uge fra politiet har modtaget en anmeldelse om, at et barn muligvis har været udsat for et seksuelt overgreb, til barnet bliver afhørt. Ved at foretage afhøringen af barnet så hurtigt som muligt opnår man dels, at der er mindre sandsynlighed for, at barnet ikke har fortrængt de overgreb, som det måtte have været udsat for, dels at barnet udsættes for færrest mulige påvirkninger fra omgivelserne, som vil kunne få betydning for den forklaring, som barnet måtte fremkomme med. Endelig vil afhøring af barnet så hurtigt som muligt efter anmeldelsestidspunktet være af betydning for, hvornår barnet kan påbegynde bearbejdningen af overgrebet – eventuelt ved hjælp af psykologbi-stand.

Det anbefales samtidig, at barnet kun bliver afhørt én gang om overgrebet.

I Rigsadvokatens retningslinier til politiet og anklagemyndigheden om videoafhøring af børn i sædelighedssager, Rigsadvokat Meddelelse nr. 4/2001 (bilag 4), anføres det således også, at videoafhøring af barnet bør søges gennemført hurtigst muligt og – hvis det er praktisk muligt – inden én uge fra modtagelsen af anmeldelsen. Det anføres endvidere, at genafhøring af barnet kun bør ske, hvis det findes nødvendigt, og at eventuel genafhøring i givet fald bør ske så hurtigt som muligt efter den første afhøring jf. nærmere nedenfor afsnit 3.7.4.

3.2. De sociale myndigheders medvirken

Det følger af Socialministeriets bekendtgørelse nr. 79 af 4. februar 1998 om kommunens bistand til børn og unge i forbindelse med uden- og indenretlig afhøring, at kommunen, når den bliver underrettet om, at en person under 15 år skal afhøres som vidne i en straffesag hos politiet eller i retten, skal sende en repræsentant (bisidder) til afhøringen.

Bisidderen, der normalt befinder sig i selve afhøringslokalet, har til opgave at yde støtte til barnet under afhøringen og påse, at afhøringen foregår med en skånsomhed, der er afpasset sagens karakter og barnets alder. Det følger af bekendtgørelsen, at bisidderen ikke må deltage aktivt i politiets udspørgning af barnet, men skal forholde sig neutral omkring selve afhøringen. Det forekommer imidlertid i praksis, at bisidderen også stiller spørgsmål til barnet.

Bisidderens opgave tilsiger, at denne altid har adgang til at være tilstede under video-afhøringen af et barn i en sædelighedssag.

Når politiet skal afhøre et barn som forurettet og vidne i en sædelighedssag, vil politiet altid underrette de sociale myndigheder om sagen, således at kommunens repræsentant kan bistå barnet under politiets afhøring. De sociale myndigheder får herved samtidig mulighed for at vurdere, om barnet har brug for yderligere bistand, som ikke har direkte forbindelse med politiets behandling af sagen.

Det følger i øvrigt af Socialministeriets bekendtgørelse nr. 1092 af 8. december 2000 om underretningspligt over for kommunen efter lov om social service, at personer, der udøver offentlig tjeneste, skal underrette kommunen, når de i deres virksomhed bliver bekendt med forhold for børn og unge under 18 år, der må give formodning om, at barnet eller den unge har behov for særlig støtte.

3.3. Varetagelse af barnets interesser

3.3.1. Beskikkelse af bistandsadvokat

Ved lov nr. 253 af 16. juni 1980 med senere ændringer ved lov nr. 730 af 7. december 1988 og lov nr. 349 af 23. maj 1997 blev der med retsplejelovens kapitel 66 a indført mulighed for at beskikke en bistandsadvokat til forurettede i sager om voldtægt m.v.

Retsplejelovens § 741 a, stk. 1, giver mulighed for, at der kan beskikkes en bistandsadvokat for den, der er forurettet i en sag om overtrædelse af bl.a. straffelovens § 210 (incest), § 216 (voldtægt), § 217 (samleje opnået ved anden ulovlig tvang end vold eller trussel om

vold) og § 222 (samleje med mindreårige). Endvidere kan der beskikkes en bistandsadvokat i sager om anden kønslig omgang end samleje, jf. § 224, og kønslig omgang med en person af samme køn, jf. § 225, for så vidt angår forhold, som kan henføres under §§ 210, 216, 217 og 222. Der kan endelig beskikkes en bistandsadvokat i forbindelse med overtrædelse af straffelovens § 232 om blufærdighedskrænkelser. Beskikkelse er obligatorisk for så vidt angår sager om incest (§ 210), voldtægt (§216) og samleje opnået ved anden ulovlig tvang (§217).

Det følger af retsplejelovens § 741 b, at politiet, inden den forurettede afhøres første gang, skal vejlede den forurettede om muligheden for at begære en advokat beskikket. Vejledningen skal gentages i forbindelse med og inden en eventuel yderligere afhøring. Hvis den forurettede ikke selv anmoder om at få beskikket en bistandsadvokat, kan politiet, jf. § 741 a, stk. 2, anmode retten om at beskikke en advokat for den forurettede under sagens efterforskning. Da videoafhøring af børn i sædelighedssager, uanset den eventuelle senere anvendelse af afhøringen under domsforhandlingen, er et led i politiets efterforskning af sagen, kan politiet således i de tilfælde, hvor indehaveren af forældremyndigheden ikke anmoder herom, anmode retten om at beskikke en bistandsadvokat for barnet. Bistandsadvokatens deltagelse vil i så fald ophøre, når politiets efterforskning er afsluttet. Hvis barnets forældre herefter under den eventuelle retslige behandling af sagen ønsker bistand fra bistandsadvokaten, kan retten beskikke bistandsadvokaten i medfør af § 741 a, stk. 1.

Bistandsadvokaten har adgang til at overvære afhøringer af den forurettede hos politiet og i retten og har ret til at stille yderligere spørgsmål til den forurettede, jf. retsplejelovens § 741 c. Ved en videoafhøring af et barn i en sædelighedssag vil bistandsadvokaten normalt befinde sig i monitorrummet sammen med bl.a. en af politiets jurister.

Bistandsadvokatens opgaver er i øvrigt ikke fastlagt i retsplejeloven eller administrative forskrifter. Det fremgår imidlertid af lovens forarbejder, at bistandsadvokaten, udover bistand til opgaver af mere juridisk karakter som fremsættelse af et eventuelt erstatningskrav og bistand under afhøringer af den forurettede, også vil kunne yde bistand af mere almen karakter som vejledning om sagens videre forløb og rådgivning om særlige hjælpemuligheder, som måtte findes for den forurettede.

Beskikkelse af en bistandsadvokat vil endvidere kunne ske under en eventuel anke af sagen.

3.3.2. Varetagelse af barnets interesser i relation til retsplejelovens regler om vidnefritagelse og eventuel lægelig undersøgelse af barnet

3.3.2.1. Vidneafhøring af barnet

Det følger af retsplejelovens § 750, at politiet kan foretage afhøringer som led i efterforskningen af et formodet strafbart forhold, men at politiet ikke kan pålægge nogen at afgive forklaring. Politiet skal inden en afhøring påbegyndes gøre den pågældende opmærksom på, at man ikke har pligt til at lade sig afhøre af politiet. Enhver, herunder børn, har dog pligt til på politiets forespørgsel at oplyse navn, adresse og fødselsdato.

Hvis et vidne indvilliger i at lade sig afhøre af politiet, følger det af henvisningen i retsplejelovens § 753, at politiet, såfremt omstændighederne giver anledning dertil, skal vejlede vidnet om, at vidnet i visse tilfælde ikke har pligt til at afgive vidneforklaring, jf. retsplejelovens § 171. Reglerne om vidnefritagelse gælder også, når vidnet, som ønskes afhørt, er et barn, jf. betænkning nr. 316/1962 s. 50 og betænkning nr. 622/1971 s. 23f.

Retsplejelovens § 171, stk. 1, fastslår, at man som en parts nærmeste ikke har pligt til at afgive forklaring som vidne. Ved parts nærmeste forstås slægtninge i lige linie og søskende, ligesom adoptiv- og plejeforældre i reglen også vil være omfattet heraf. Forholdene i den enkelte familiekreds kan herudover tilsige, at bestemmelsen om parts nærmeste også må finde anvendelse i forhold til andre slægtninge eller besvogrede, som barnet er nært knyttet til.

I sædelighedssager, hvor der er mistanke om, at en person fra barnets nærmeste familie har udsat barnet for seksuelt misbrug, vil barnet således ikke have pligt til at afgive forklaring som vidne, jf. retsplejelovens § 171, stk. 1. Hvis barnets nærmeste ikke er part i sagen, men barnets forklaring antages at ville udsætte en af barnets nærmeste for straf eller tab af velværd, har barnet endvidere ikke pligt til at afgive vidneforklaring, jf. retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 2.

Retten kan imidlertid efter en konkret vurdering pålægge et vidne at afgive forklaring for retten, selv om forklaringen har relation til vidnets nærmeste. Der henvises herom nærmere til kapitel 4, afsnit 4.1.1.

Når politiet ønsker at afhøre et barn som vidne, opstår spørgsmålet om, hvem der i givet fald kan træffe bestemmelse om, at politiet ikke må afhøre barnet. Spørgsmålet om varetagelse af barnets interesser vil ligeledes kunne opstå i de tilfælde, hvor vidnefritagelsesreglerne som udgangspunkt fritager barnet fra at skulle afgive forklaring.

Efter lov nr. 387 af 14. juni 1995 om forældremyndighed og samvær § 2 er det forældremyndighedens indehaver(e), som skal drage omsorg for barnet, ligesom forældremyndighedens indehaver(e) kan træffe afgørelse om barnets personlige forhold ud fra barnets interesser og behov. Forældremyndighedens indehaver(e) vil således også skulle varetage barnets interesser i relation til politiets ønske om at afhøre barnet som vidne i en straffesag.

For så vidt angår spørgsmålet om politiets afhøring af barnet, jf. § 750, er det ikke en forudsætning, at der foreligger et udtrykkeligt tilkendegivet samtykke fra forældremyndighedens indehaver(e) til, at politiet kan afhøre barnet, men hvis forældremyndighedens indehaver(e) klart tilkendegiver, at politiet ikke må afhøre barnet, vil en politiafhøring af et forurettet barn i en sædelighedssag som udgangspunkt ikke kunne finde sted.

Såfremt politiet fastholder, at barnet skal afhøres som vidne i sagen, f.eks. fordi det er af væsentlig betydning for sagens opklaring, er politiet henvist til at anmode retten om, at der foretages en indenretlig afhøring af barnet efter reglerne om anticiperet bevisførelse i retsplejelovens § 747. Hvis der endvidere foreligger den situation, at barnets forklaring vil rette sig mod barnets nærmeste, og barnet derfor også er fritaget for at afgive forklaring om sagen i retten, kan retten efter en konkret vurdering træffe bestemmelse om, at barnet alligevel skal afgive forklaring, jf. retsplejelovens § 171, stk. 3, og nedenfor kapitel 4, afsnit 4.1.1.

I visse tilfælde, f.eks. på grund af barnets alder eller tilstand, vil det ikke være tilrådeligt at foretage en indenretlig afhøring af barnet. I så fald opstår spørgsmålet om, hvorvidt det er muligt at beskikke en ad hoc værge, som i relation til mistanken om, at barnet har været udsat for seksuelt overgreb, kan varetage barnets interesser og herunder træffe bestemmelse om, at barnet kan afhøres af politiet.

Lov om forældremyndighed og samvær regulerer ikke den situation, hvor der foreligger en interessekonflikt om personlige forhold mellem barnet og forældremyndighedens indehaver. Efter lovens § 25 kan statsamtet i de tilfælde, hvor indehaveren, den ene af to indehavere eller begge indehavere af forældremyndigheden er *forhindret* i at træffe bestemmelse om barnets personlige forhold, afgøre, hvem forældremyndigheden skal tilkomme, så længe forhindringen varer.

Civilretsdirektoratet anfører i ”Skarrildhus 1999” afsnit C.1.6. om interessekonflikter mellem barnet og forældremyndighedens indehaver, at der efter Civilretsdirektoratets opfattelse ikke er hjemmel til at udpege en midlertidig forældremyndighedsindehaver efter lov om forældremyndighed og samvær § 25 i situationer, hvor forældremyndighedsindehaveren *ikke er forhindret* i at udøve sine beføjelser.

Efter lov nr. 388 af 14. juni 1995 om værgemål § 47 kan der i tilfælde af modstridende interesser i et retsforhold mellem værger og den, der er under værgemål, beskikkes en særlig værge for den, der er under værgemål.

I betænkning nr. 1247/1993 om værgemål anfører myndighedslovsudvalget s. 349 bl.a. følgende:

”§ 47 kan også anvendes ved interessekonflikter om personlige spørgsmål.....mellem barnet og forældrene som indehavere af forældremyndigheden. For så vidt angår forholdet mellem forældre og børn bemærkes, at udvalget ikke har fundet grundlag for at tage afstand fra denne anvendelse af udkastets § 47, selv om reglens nye systematiske placering i en anden lov end forældremyndighedsreglerne kunne tale herimod.”

I bemærkningerne til værgemålsloven, (FT 1994-95, tilæg A, sp. 2241) anføres det bl.a. om § 47, at bestemmelsen

”...også kan anvendes ved interessekonflikter om personlige spørgsmål mellem børn og forældre som indehavere af forældremyndigheden.”

Civilretsdirektoratet anfører hertil i ”Skarrildhus 1999”, afsnit C.1.6., at det i lighed med afgørelser om midlertidig forældremyndighed bør overvejes, om der er behov for at udpege en værge, og om problemet kan løses på anden måde. Det anføres endvidere samme sted:

”Der bør dog udvises tilbageholdenhed med at anvende værgemålslovens § 47, selvom der er opstået en interessekonflikt. Dette skyldes især, at bestemmelsen ellers vil kunne misbruges til at få ”afgjort” uenigheder, som i øvrigt ikke kan indbringes for offentlige myndigheder.”

Spørgsmålet om, i hvilke situationer der i givet fald vil kunne beskikkes en værge for barnet i tilfælde af interessekonflikt mellem barnet og indehaveren(erne) af forældremyndigheden, synes således ikke helt afklaret.

Hvis der er tale om afhøring af større børn, må det ved vurdering af, om barnet skal afhøres – eventuelt indenretligt efter rettens pålæg efter retsplejelovens § 171, stk. 3 – også tages i betragtning, hvordan barnet selv forholder sig til en eventuel afhøring.

3.3.2.2. Lægeundersøgelse af barnet

Spørgsmålet om varetagelse af barnets interesser vil også være aktuelt i forbindelse med en lægelig undersøgelse af barnet med henblik på at konstatere eventuelle fysiske tegn på, at barnet muligvis har været udsat for et seksuelt overgreb.

Efter retsplejelovens § 792 d, stk. 1, kan der foretages legemsindgreb i form af både *legemsbesigtigelse* og de mere indgribende *legemsundersøgelser* af en person, som ikke er sigtet, hvis den pågældende samtykker hertil. Samtykket medfører, at bestemmelserne i retsplejelovens kapitel 72 om legemsindgreb ikke finder anvendelse.

Hvis en ikke-sigtet person, f.eks. et offer for en sædeligheds- eller voldsforbrydelse, ikke ønsker at medvirke ved en lægeundersøgelse, finder retsplejelovens § 792 d, stk. 2, anvendelse. Retsplejelovens § 792 d, stk. 2, bestemmer, at der i de tilfælde, hvor en ikke-sigtet person ikke frivilligt ønsker at medvirke ved et legemsindgreb, kun – efter rettens bestemmelse herom – kan foretages den mindre indgribende *legemsbesigtigelse*, der ikke kræver afklædning, herunder optagelse af fotografier, aftryk og lignende af legemet og visitation af tøj. Retten kan med andre ord ikke træffe bestemmelse om, at den forurettede i f.eks. en sædelighedssag skal medvirke til den mere indgribende *legemsundersøgelse*.

Der kan altså ikke efter rettens bestemmelse – mod den pågældendes vilje – foretages en egentlig lægeundersøgelse af offeret for f.eks. en sædeligheds- eller voldsforbrydelse.

Rettens bestemmelse om, at den forurettede skal medvirke ved en *legemsbesigtigelse* forudsætter, at politiets efterforskning vedrører en lovovertrædelse, der efter loven kan medføre fængsel i 1 år og 6 måneder eller derover, og at indgrebet må antages at være af afgørende betydning for efterforskningen.

I betænkning nr. 1104/1987 om legemsindgreb under efterforskning anføres side 73f om muligheden for eventuelt at pålægge en ikke-sigtet person at medvirke ved en *legemsundersøgelse* følgende:

”I de få tilfælde, hvor samtykke ikke kan opnås, vil der kunne være en efterforskningsmæssig interesse i alligevel at kunne gennemføre indgrebet.Alligevel mener udvalget, at det generelle hensyn til offerets integritet vejer tungere, når der er tale om alvorlige legemsindgreb.”

Om undersøgelse af børn i forbindelse med efterforskningen af en forbrydelse anføres samme sted side 79, at politiet må søge at opnå forældremyndighedsindehaverens samtykke til, at barnet kan legemsundersøges. Ved undersøgelse af større børn må forældremyndighedsindehaverens samtykke efter omstændighederne suppleres med barnets samtykke. Om det tilfælde, hvor der er risiko for en interessekonflikt mellem barnet og forældremyndighedens indehaver(e), anføres det videre, at der

”om fornødent må beskikkes en ad-hoc værge for barnet til at give samtykke til en undersøgelse.”

”Hele spørgsmålet om samtykke fra børn ...er efter udvalgets opfattelse ikke egnet til lovmæssig regulering.”

Som anført ovenfor, afsnit 3.3.2.1. om spørgsmålet om politiafhøring af et barn, når der foreligger en interessekonflikt mellem barnet og indehaveren(erne) af forældremyndigheden, synes det ikke helt afklaret, i hvilke situationer der i givet fald vil kunne beskikkes en ad hoc værge for barnet.

3.4. Beskikkelse af forsvarer for mistænkte/sigtede

Hvis politiets efterforskning forud for afhøringen af barnet har givet grundlag for at sigte og fremstille en person for retten med henblik på varetægtsfængsling, vil der efter retsplejelovens § 731, stk. 1, litra a, skulle beskikkes en forsvarer for denne, medmindre den pågældende selv har valgt en forsvarer.

I sager, hvor der er mistanke om, at et barn har været udsat for et seksuelt overgreb, er der imidlertid sjældent grundlag for at fremstille en person for retten med henblik på varetægtsfængsling, før der foreligger en politiafhøring af barnet.

Efter retsplejelovens § 732 kan der, såvel før som efter at tiltale er rejst, ske beskikkelse af en offentlig forsvarer for den, der er *sigtet*, når retten efter sagens beskaffenhed, sigtedes person eller omstændighederne i øvrigt anser det for ønskeligt, og den sigtede ikke selv har skaffet sig bistand af en forsvarer.

Hvis der ikke, før videoafhøringen af barnet har fundet sted, er grundlag for at sigte den, der er mistænkt i sagen, eller sigtelse ikke har været mulig, fordi den mulige gerningsmands identitet endnu er ukendt, kan der således ikke ske beskikkelse af en forsvarer.

Det følger imidlertid af retsplejelovens § 745, stk. 3, at politiet, såfremt der skal foretages en afhøring eller andet efterforskningsskridt, som formodes at ville finde anvendelse som bevis under domsforhandlingen, skal underrette forsvareren herom, således at forsvareren får lejlighed til at overvære det pågældende efterforskningsskridt, jf. også nedenfor afsnit 3.6.3. Politiet er derfor, såfremt der ikke er grundlag for at rejse en sigtelse og beskikke en forsvarer, henvist til at tilkalde en advokat fra kredsens af beneficerede advokater, som under videoafhøringen af barnet kan varetage den mistænkte eller endnu ukendte gerningsmands interesser. Advokaten, der i givet fald vil befinde sig i et monitorrum under videoafhøringen eventuelt sammen med den mistænkte/sigtede, vil efterfølgende, såfremt der fremkommer grundlag for en sigtelse, kunne beskikkes som forsvarer, jf. retsplejelovens § 731 eller § 732. Den tilsagte advokats salær vil i praksis blive betalt af politiet eller retten.

I den i 1995 afgivne beretning om videoafhøring af børn anbefales det, at der tilvejebringes hjemmel til, at der i forbindelse med videoafhøring af et barn kan beskikkes en forsvarer for den mistænkte eller endnu uidentificerede gerningsmand. Der henvises i den forbindelse til reglerne i retsplejelovens § 71 om indgreb i meddelelshemmeligheden, hvor der, inden retten træffer afgørelse om et eventuelt indgreb i meddelelshemmeligheden, skal beskikkes en forsvarer for den, som indgrebet vedrører.

3.5. Politiets beslutning om at foretage en videoafhøring

Et væsentligt og som udgangspunkt afgørende kriterium for, om barnet bør videoafhøres, er barnets alder. I den i 1995 afgivne beretning om anvendelse af videoafhøringer (bilag 1) anbefales det på baggrund af den daværende praksis, at videoafhøringer anvendes, når barnet er 12 år eller derunder. Endvidere peges der på, at barnets udvikling eller psykiske tilstand som følge af overgrebet kan tilsige, at der bør anvendes videoafhøring, selv om barnet er ældre end 12 år.

Barnets alder ses også i senere praksis at være et væsentligt moment for, om retten i medfør af retsplejelovens § 877, stk. 3, vil tillade, at en videoafhøring benyttes som bevis under domsforhandlingen. Også i denne praksis ses aldersgrænsen at være omkring 12 år. Om retsplejelovens § 877, stk. 3, henvises nærmere til kapitel 4, afsnit 4.2.1.

I Rigsadvokatens retningslinier for videoafhøring af børn i sædelighedssager, Rigsadvokat Meddelelse 4/2001, punkt 2 (bilag 4), er det på baggrund af retspraksis anført, at kerneområdet for anvendelse af videoafhøringer af børn i sædelighedssager er afhøringer af børn på 12 år eller derunder. Endvidere anføres det, at rettens tilladelse til at anvende en videoafhøring af et barn på over 12 år formentlig også vil kunne opnås, hvis andre grunde end barnets alder tilsiger, at barnet ikke bør afhøres i retten under en eventuel senere domsforhandling. Dette kan f.eks. være fordi barnet er sent udviklet eller mentalt handicappet, eller hvis barnet i særlig grad er traumatiseret på grund af forbrydelsens grovhed eller karakter.

3.6. Gennemførelse af videoafhøringen af barnet

3.6.1. Assistanceordning og uddannelse

3.6.1.1. Baggrund

Hidtil har det som udgangspunkt været en polititjenestemand fra den politikreds, hvor sagen blev efterforsket, der forestod videoafhøringen af barnet. I et vist omfang har der dog været ydet bistand til efterforskningen mellem politikredsene. Denne bistand er typisk blevet ydet af de politikredse, hvor der er indrettet særlige videoafhøringslokaler, og hvor der

som følge af, at afhøringslokalet benyttes både af denne politikreds og af nærliggende politikredse, er opbygget en vis erfaring og rutine med hensyn til gennemførelse af videoafhøringer. Denne bistand mellem politikredse har imidlertid ikke været den almindelige fremgangsmåde, og der har således ikke været etableret en generel ordning, der kunne sikre, at politifolk, der beskæftiger sig med videoafhøringer af børn, var særligt uddannede hertil.

I januar 2000 nedsatte Rigspolicefen en arbejdsgruppe vedrørende efterforskning af sager om seksuelle overgreb mod børn. Arbejdsgruppen fik til opgave at vurdere, om der skulle foretages ændringer i Politiskolens kursus ”Afhøring af børn i sædelighedssager”. Undervejs i arbejdsgruppens arbejde blev arbejdsgruppens kommissorium udvidet, således at arbejdsgruppen tillige skulle overveje mulighederne for at etablere en ordning, hvorefter særligt uddannede politifolk forestår videoafhøring af børn og eventuelt tillige bistår med rådgivning m.v. ved efterforskning af sædelighedssager vedrørende børn.

I en udtalelse af 26. september 2000 anbefalede arbejdsgruppen:

- At der blev etableret en assistanceordning, hvorefter særligt uddannede polititjenestemænd, der placeres i politikredse spredt over landet, kan yde bistand til videoafhøringer af børn i sædelighedssager. Ansvar for og kvalitetskontrollen med efterforskningen og herunder også for videoafhøringer, der gennemføres med bistand fra en polititjenestemand fra en anden politikreds, påhviler som hidtil politimesteren i den kreds, der behandler sagen.
- At de særligt uddannede polititjenestemænd skal gennemføre en særlig kompetencegivende uddannelse i behandlingen af sager om muligt seksuelle overgreb mod børn. Uddannelsen målrettes især mod foretagelse af videoafhøringer af børn. Udvalgelsen af de polititjenestemænd, der skal gennemgå den nævnte særlige uddannelse, skal ske gennem en særlig tilrettelagt udvælgelsesprocedure.
- At der skal sikres en løbende efteruddannelse af de pågældende. Det bør endvidere overvejes, om der skal ske en begrænsning med hensyn til det antal år, den enkelte polititjenestemand skal beskæftige sig med sædelighedssager vedrørende børn, ligesom der bør være en adgang til psykologbistand for de pågældende, hvis der opstår behov for det.

3.6.1.2. Assistanceordning

På baggrund af den af Rigspolicefen nedsatte arbejdsgruppes anbefalinger i udtalelsen af 26. september 2000 besluttede Rigspolicefen, Politimesterforeningen og Rigsadvokaten i december 2000, at der skulle oprettes en assistanceordning mellem politikredse med hensyn til videoafhøringer af børn, herunder at administrationen af assistanceordningen skulle henlægges til de politimesterembeder, hvor der findes faste videoafhøringslokaler.

Der er indrettet videoafhøringslokaler hos politimestrene i Ålborg, Århus, Odense, Slagelse, Hillerød, Viborg, Glostrup og Esbjerg.

Rigspolitichefen har i efteråret 2001 – ud af ca. 100 ansøgere – udpeget 42 polititjenestemænd (24 kvinder og 18 mænd), som indgår i assistanceordningen, der trådte i kraft den 15. januar 2002.

Assistanceordningen er nærmere omtalt i Rigsadvokat Meddelelse nr. 4/2001, punkt 5 (bilag 4).

3.6.1.3. Uddannelse af polititjenestemænd, der skal indgå i assistanceordningen

Repræsentanter fra Politiskolen under Rigspolitichefen har på et møde i arbejdsgruppen i august 2001 redegjort for, hvilken uddannelse de polititjenestemænd, der skal indgå i ovennævnte assistanceordningen, skal gennemgå.

Der er tale om et nyt specialkursus i Politiskolens regi. Specialkurset ”Videoafhøring af børn i sædelighedssager” blev afholdt første gang i november 2001 for de 42 polititjenestemænd, som er udpeget til at deltage i assistanceordningen. De 42 polititjenestemænd har for næsten alles vedkommende tidligere deltaget i det af Politiskolen siden 1996 udbudte specialkursus om afhøring af børn i sædelighedssager.

Det nye kursus er et 2 ugers internatkursus med følgende kursusindhold:

”Børns udvikling

Perception og påvirkelighed

Psykologisk forståelse af seksuelle overgreb mod børn

- Traumeteori og PTSD
- Børn og traumer
- Skadevirkninger som følge af traumatisering
- Langtidseffekter af seksuelle overgreb
- Aldersforskelle og deres betydning
- Børns påvirkelighed
- Køns- og aldersforskelle
- Kulturelle og sociale faktorer indflydelse
- Krænkelser i og uden for familien
- Offer-krænker dynamik
- Unge som krænkere
- Særligt udsatte børn
- Barnet mellem psykologi og jura

Krænkerer

- Motiver
- Adfærd
- Behandling

Straffeprocessuelle regler og forvaltningsret

Retsafgørelser

Rigsadvokatens Meddelelse om videoafhøring af børn og andre instruksionsforskrifter på området

RetsmedicinSamarbejde med sagens øvrige parter

- Efterforsker i gerningsstedspolitikredsen
- Anklager
- Forsvarer
- Bistandsadvokat
- Sociale myndigheder
- Pårørende
- Evt. involverede institutioner

InstitutionssagerAfhørings teknikKollegial supervision og ”feed-back”

Undervisningen blev forestået af psykologer, socialrådgivere, repræsentanter fra anklagemyndigheden og politiet, en landsdommer, en forsvarsadvokat og en retsmedicinere. Undervisningsformen bestod af en kombination af foredrag, diskussion, gruppearbejde og gennemgang af tidligere foretagne videoafhøringer.

Rigspolicehøfen, Politiskolen, har i et notat af 18. december 2001 oplyst, at kursisterne under kurset i november 2001 blev opfordret til indbyrdes at udveksle erfaringer og relevant information i netværk, dels indenfor det geografiske område, som de er knyttet til via assistanceordningen, dels på tværs af de geografiske områder indenfor assistanceordningen. Kursisterne blev endvidere opfordret til selvstændigt at tage de nødvendige initiativer med henblik på at holde sig informeret om relevant information fra anklagemyndigheden og Rigspolicehøfen.

Med det formål at fastholde og udvikle den nødvendige kompetence for de polititjenestemænd, der skal foretage videoafhøring af børn, vil Politiskolen ifølge notatet af 18. december 2001 tage følgende skridt:

- 1 Politiskolen vil ca. én gang årligt arrangere et seminar for de polititjenestemænd, der nu har gennemført kurset og som skal indgå i den såkaldte assistanceordning. Formålet med et årligt seminar er at formidle ny viden på området på basis af bl.a. nationale og internationale undersøgelser, forskningsresultater, ændringer i lovgivningen og retspraksis. Det er endvidere tanken, at der under det årlige seminar kan udveksles erfaringer om problemstillinger ved assistanceordningen. Seminaret vil endeligt kunne medvirke til en styrkelse af den enkelte polititjenestemandes faglige, pædagogiske og psykologiske kompetence. Første seminar påtænkes afholdt i slutningen af 2002 eller begyndelsen af 2003. Rigspolitiets chefpsykolog vil blive inddraget i planlægningen af seminaret med henblik på at sikre udviklingen af en psykologisk model for debriefing.
- 2 Gennemføre en effektmåling og senevaluering af uddannelsen hos anklagemyndigheden og hos de berørte politikredse og kursusedtagere.
- 3 Fortsat afholde det siden 1996 udbudte kursus "Afhøring af børn i sædelighedssager". Formålet hermed er at sikre, at fornyelse af gruppen af de polititjenestemænd, der skal indgå i assistanceordningen, kan finde sted. Det er tanken, at polititjenestemænd, der uddannes på dette kursus, kan foretage afhøringer, der ikke optages på videobånd, f.eks. af børn på 13 år. Kurset vil løbende blive ajourført.

3.6.2. Lokaleindretning

Arbejdsgruppen har i december 2001 til brug for sine drøftelser indhentet oplysninger og billeder fra Politimesteren i Glostrup, Hillerød, Slagelse, Odense, Århus, Viborg, Ålborg, Esbjerg og Bornholm vedrørende den aktuelle indretning af politikredsenes videoafhøringslokaler samt oplysninger om, hvorvidt politimestrene skønner, at afhøringslokalerne er hensigtsmæssigt indrettede både for så vidt angår akustik og tekniske faciliteter. Arbejdsgruppen har endvidere anmodet politimestrene om at oplyse, hvorvidt den lyd- og billedmæssige kvalitet af videoafhøringerne er tilfredsstillende, ligesom arbejdsgruppen har bedt politimestrene om at vurdere, hvorvidt der er behov for opstilling af et yderligere kamera, således at man samtidig kan vise et "helbillede" af barnet, afhøreren og eventuelle andre tilstedeværende i lokalet og et nærbillede af barnets ansigt.

De fleste afhøringslokaler er aktuelt indrettet med en lille sofa, som barnet sidder i sammen med repræsentanten for socialforvaltningen. Afhøreren er de fleste steder placeret i en læ-

nestol/stol. I nogle afhøringslokaler er der placeret et lavt sofabord og et løst tæppe foran sofaen, hvor barnet befinder sig. I afhøringslokalet hos Politimesteren i Slagelse og hos Politimesteren på Bornholm sidder barnet dog placeret på en almindelig stol. Hos Politimesteren i Slagelse foregår afhøringen i øvrigt omkring et højt bord. Politimesteren i Slagelse har i juli 2002 supplerende oplyst, at der er ved at blive indrettet et nyt afhøringslokalet på politistationen.

Nogle politimestre (Glostrup, Hillerød, Århus) har givet udtryk for, at der kan være problemer med udefrakommende støj, og politimestrene i Hillerød og Århus har i den forbindelse udtrykt ønske om, at videoafhøringslokalerne lydisoleres, ligesom støj- og akustikproblemer ville kunne forbedres ved pålægning af gulvtæppe i afhøringslokalet og tilstødende lokaler.

Politimesteren i Hillerød har givet udtryk for, at billedkvaliteten ved videoafhøringer kunne være bedre, og flere politimestre (Slagelse, Hillerød, Århus, Ålborg og Viborg) har anført, at den optimale løsning ville være, at der installeres et kamera, der på én gang er i stand til både at næroptage barnet og samtidig have fikseret fokus i lokalet. Rigspolicefen har i juli 2002 oplyst, at Rigspolicechefen har besluttet, at der i alle afhøringslokaler skal installeres et kamera, der på én gang kan næroptage barnet og have fikseret fokus i lokalet. Sådanne kameraer er efter det oplyste allerede installeret i afhøringslokalerne i Århus, Viborg og Esbjerg.

Det fremgår endvidere af de indhentede oplysninger, at der i de fleste afhøringslokaler findes lidt legetøj (dukker og bamser) og tegnepapir, ligesom der i to politikredse (Glostrup og Århus) forefindes såkaldte anatomiske dukker i et aflåst skab i afhøringslokalet. Politimestrene i Odense og Viborg har udtrykt ønske om, at videoafhøringslokalet udstyres med anatomiske dukker, mens Politimesteren i Ålborg har anført, at der ikke er et ønske om indkøb af anatomiske dukker.

Politimestrene i Århus og Ålborg har endelig givet udtryk for, at monitorerne i tilhørerværelserne er for små, og at en større skærm ville give et bedre og mere overskueligt billede for de tilstedeværende. Politimesteren i Slagelse har oplyst, at monitorrummet bør flyttes til en anden etage på politigården, hvorved risikoen for, at mistænkte/sigtede og barnet mødes, mindskes.

3.6.3. Forsvarers medvirken

Det følger af retsplejelovens § 745, stk. 3, at forsvareren skal have mulighed for at være tilstede under politiets foretagelse af efterforskningsskridt som f.eks. afhøringer, som kan formodes at ville finde anvendelse som bevis under domsforhandlingen. Bestemmelsen

blev indført ved lov nr. 243 af 8. juni 1978. Baggrunden herfor var, at sådanne efterforskningskridt må sidestilles med anticiperet bevisførelse, jf. retsplejelovens § 747, og at forsvaren derfor må have adgang til under bevisets optagelse af varetage den mistænkte/sigtedes interesser. Anvendelsen af det pågældende efterforskningskridt som bevis under domsforhandlingen vil i givet fald kunne få samme – eller endog endnu større – betydning for sagens afgørelse end en anticiperet bevisførelse optaget for retten. Retsplejelovens § 745, stk. 3, foreskriver derfor også, at forsvaren har adgang til at stille forslag med hensyn til gennemførelsen af det pågældende efterforskningskridt.

Hvor efterforskningskridtet drejer sig om sikring af et vidnes forklaring i form af videooptagelse af politiets afhøring, følger det endvidere af princippet i retsplejelovens § 183, stk. 1, om parternes ret til at modafhøre modpartens vidner, at forsvaren skal have mulighed for at stille spørgsmål til vidnet.

Det følger endvidere af retsplejelovens § 745, stk. 3, at såfremt forsvaren ikke har mulighed for at komme tilstede, eller det ikke er muligt for politiet at give forsvaren underretning om efterforskningskridtets foretagelse, kan der kun foretages efterforskningskridt, som ikke kan opsættes. Forsvaren skal i så fald uden ugrundet ophold underrettes om det foretagne efterforskningskridt. Af hensyn til muligheden for efterfølgende at opnå rettens tilladelse til at anvende videoafhøringen som bevis under domsforhandlingen, foretages der i praksis aldrig videoafhøring uden en forsvarers tilstedeværelse.

Når forsvaren overværer en videoafhøring af et barn i en sædelighedssag, vil den pågældende befinde sig i et monitorrum og via en tv-skærm kunne følge afhøringen af barnet. Hvis den mistænkte/sigtede også overværer afhøringen, vil denne befinde sig i det samme monitorrum som forsvaren.

Eventuelle tvistigheder mellem politiet og forsvaren i forbindelse med politiets foretagelse af efterforskningskridtet – herunder også i forbindelse med politiets videoafhøring af et barn i en sag om seksuelt misbrug – kan indbringes for retten, jf. retsplejelovens § 746.

Betydningen af forsvarerens tilstedeværelse ved en vidneafhøring, som kan forventes at finde anvendelse som bevis under domsforhandlingen, er endvidere behandlet i kapitel 6, afsnit 6.7.1.1. i relation til Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6, stk. 3, litra d, jf. stk. 1.

3.6.4. Mistænkt/sigtedes adgang til at overvære videoafhøringen af barnet

3.6.4.1. Praxis indtil Højesterets kendelser af 16. marts 2000

Forsvarerens adgang til at være til stede ved politiets foretagelse af et efterforskningskridt, som kan formodes at finde anvendelse som bevismiddel under domsforhandlingen, følger som anført af retsplejelovens § 745. Retsplejeloven indeholder derimod ikke en bestemmelse om, at den mistænkte/sigtede har krav på at overvære foretagelsen af politiets efterforskningskridt, herunder politiets videoafhøring af et barn i en sag om seksuelt misbrug.

§ 745, stk. 3, blev indsat i retsplejeloven ved lov nr. 243 af 8. juni 1978 på baggrund af betænkning nr. 622/1971. Om den sigtedes adgang til at overvære foretagelsen af politiets efterforskningskridt anføres i betænkningen side 43 bl.a. følgende:

”Sigtede selv har efter forslaget ikke en tilsvarende ret til at være til stede under de omhandlede efterforskningskridt.”

Indtil Højesterets kendelser af 16. marts 2000 har det på denne baggrund og ud fra hensynet til politiets efterforskning og sagens oplysning i almindelighed samt hensynet til barnet været fast praksis, at den, der var mistænkt eller sigtet for seksuelt misbrug af et barn, ikke havde krav på at overvære politiets videoafhøring barnet.

3.6.4.2. Højesterets kendelser af 16. marts 2000 (UFR2000.1326H)

Den 16. marts 2000 afsagde Højesteret kendelse i to sager vedrørende spørgsmålet om, hvorvidt den, der er mistænkt eller sigtet for seksuelt misbrug af et barn, skal have adgang at overvære politiets videoafhøring af barnet. Højesteret fastslog ved afgørelserne, at den mistænkte/sigtede som udgangspunkt har krav på fra et monitorrum at overvære videoafhøringen af barnet. Højesteret ændrede hermed den hidtidige praksis på området, jf. ovenfor.

I den første sag (sag nr. 589/1999), der er gengivet nærmere i bilag 2, havde den beskikede forsvarer under byrettens behandling af sagen anmodet om, at den mistænkte fik tilladelse til sammen med forsvareren at overvære videoafhøringen af den mistænktes datter. Byretten bestemte ved kendelse af 26. juli 1999, at den mistænkte skulle underrettes om videoafhøringen, og at han var berettiget til fra et tilstødende lokale sammen med forsvareren at overvære afhøringen af datteren via en tv-skærm. Anklagemyndigheden kærede byrettens kendelse. Ved Østre Landsrets kendelse af 20. september 1999 fandt landsretten, at den mistænkte ikke var berettiget til at overvære afhøringen af datteren fra et tilstødende lokale. Procesbevillingsnævnet meddelte den mistænkte tilladelse til at indbringe Østre

Landsrets kendelse for Højesteret. Ved kendelse afsagt den 16. marts 2000 stadfæstede Højesteret byrettens kendelse.

I den anden sag (sag nr. 9/2000), der ligeledes er gengivet nærmere i bilag 2, afviste byretten ved kendelse af 26. oktober 1999 at tillade, at de i sagen to sigtede personer kunne overvære videoafhøringen af de involverede børn. Vestre Landsret traf ved kendelse af 30. november 1999 bestemmelse om, at de sigtede kunne overvære videoafhøringerne af børnene fra monitorrummet. Procesbevillingsnævnet meddelte anklagemyndigheden tilladelse til at indbringe Vestre Landsrets kendelse for Højesteret. Højesteret stadfæstede ved kendelse af 16. marts 2000 landsrettens afgørelse.

Højesteret udtalte i begge kæremål blandt andet følgende:

”Den fulgte praksis med hensyn til videooptagelse af politiets afhøringer af børn i sædelighedssager har til formål dels at sikre bevis så hurtigt som muligt, dels at skåne børnene for afhøringer i retten. Den omstændighed, at videooptagelsen under en eventuel domsforhandling skal anvendes som bevis og således skal træde i stedet for en afhøring af barnet i retten, taler for, at videoafhøringerne i videst muligt omfang sker under iagttagelse af retssikkerhedsmæssige garantier svarende til dem, der gælder for indenretlige afhøringer. En adgang for den mistænkte eller sigtede til at være til stede i et andet lokale (monitorrummet) og derfra via tv-skærm overvære afhøringen vil tilgodese et retssikkerhedsmæssigt hensyn, idet det herved kan sikres, at forsvareren er i stand til – gennem den afhørende kriminalassistent – at stille relevante supplerende spørgsmål. Herved vil man samtidig – også i barnets interesse – kunne mindske behovet for genafhøring. Der er ikke af anklagemyndigheden anført væsentlige hensyn, som taler imod, at der i almindelighed gives den mistænkte eller sigtede adgang til at være til stede i monitorrummet under afhøringen af barnet. Uanset ordlyden af og forarbejderne til retsplejelovens § 745, stk. 3, finder Højesteret herefter, at den mistænkte eller sigtede som udgangspunkt bør have en sådan adgang til at følge afhøringen.

Da der ikke er oplyst omstændigheder, som kan begrunde, at udgangspunktet bør fraviges i den foreliggende sag, tiltræder Højesteret, at det tillades indkærede at være til stede i et monitorrum under videoafhøring af børnene.”

Kendelserne medførte således en ændring af den hidtidige fremgangsmåde ved videoafhøring af børn, således at mistænkte/sigtede nu som udgangspunkt har adgang til sammen med sin forsvarer at overvære videoafhøringen af barnet fra et monitorrum.

I Rigsadvokatens retningslinier til politiet og anklagemyndigheden om videoafhøring af børn i sædelighedssager (bilag 4), som samler tidligere af Rigsadvokaten efter Højesterets afgørelser af 16. marts 2000 udsendte retningslinier, anføres det i punkt 7.2, at den mistænkte/sigtede som følge af Højesterets kendelser skal have lejlighed til at være til stede

under videoafhøringen af barnet. Dette gælder dog ikke i de tilfælde, hvor den mistænkte endnu ikke er identificeret.

I retningslinierne antages det endvidere, at afhøringen kan gennemføres uden den mistænkte/sigtedes tilstedeværelse i de tilfælde, som kan sidestilles med de i retsplejelovens § 745, stk. 3, 4. pkt., nævnte forhold vedrørende forsvareren, det vil sige i tilfælde, hvor den mistænkte eller sigtede ikke har mulighed for at komme tilstede, eller hvor det ikke er muligt for politiet at give den mistænkte/sigtede meddelelse om afhøringen, og hvor der er tale om forhør af et barn, som ikke kan opsættes.

Det anføres endvidere, at det må være muligt at fravige udgangspunktet om den mistænkte/sigtedes tilstedeværelse i de tilfælde, der er nævnt i retsplejelovens § 745, stk. 4, det vil sige, når det efter en konkret vurdering i den foreliggende sag må lægges til grund, at hensynet til efterforskningen eller tredjemand undtagelsesvis gør det påkrævet, at reglerne i stk. 3 fraviges. Den i sagen beskikkede forsvarer eller af politiet tilkaldte advokat må i så fald underrettes herom.

Modsætter forsvareren sig herefter, at afhøringen gennemføres uden den mistænkte/sigtedes tilstedeværelse, kan der eventuelt være grundlag for at indbringe spørgsmålet for retten i medfør af retsplejelovens § 746.

Om indkaldelsen af den mistænkte/sigtede til at overvære afhøringen anfører Rigsadvokaten, at politiet skal sørge for, at han bliver gjort bekendt med sin adgang til at overvære afhøringen. Den mistænkte/sigtede bør orienteres om, at formålet hermed er, at han kan få lejlighed til – via den afhørende polititjenestemand – at stille spørgsmål til barnet. Der bør udfærdiges en rapport om, at den mistænkte/sigtede er gjort bekendt med adgangen til at overvære afhøringen og om hans stillingtagen hertil.

Hvis den mistænkte/sigtede ikke ønsker at være til stede under videoafhøringen, følger det af Rigsadvokatens retningslinjer, at forsvareren skal underrettes herom og opfordres til at drøfte sagen med den mistænkte/sigtede inden afhøringen.

3.6.4.3. Rigsadvokatens redegørelse om videoafhøring af børn efter Højesterets kendelser af 16. marts 2000

Rigsadvokaten udsendte som følge af Højesterets kendelser af 16. marts 2000 nye retningslinier til politiet og anklagemyndigheden om videoafhøring af børn, som navnlig behandler den mistænkte/sigtedes adgang til fra et tilstødende lokale via en monitor at overvære videoafhøringen af barnet. Justitsministeren anmodede i den forbindelse Rigsadvokaten om

med udgangen af 2000 at afgive en redegørelse om, hvordan disse nye retningslinier fungerede i praksis.

Rigsadvokaten afgav den 22. december 2000 sin redegørelse til justitsministeren. Redegørelsen, der er optrykt som bilag 3, bygger på oplysninger fra landets 54 politikredse om samtlige videoafhøringer af børn i sædelighedssager foretaget i perioden 1. april 2000 til 1. november 2000.

I Redegørelsens afsnit 5.3. – vurdering og konklusion – anfører Rigsadvokaten om videoafhøringer foretaget i overværelse af den mistænkte/sigtede følgende:

”De sigtede overværede videoafhøringen i 58 af de i alt 107 afhøringer, der blev gennemført i undersøgelsesperioden.

I 31 af disse afhøringer blev barnet ikke oplyst om sigtedes tilstedeværelse, og der er derfor heller ikke i undersøgelsen oplysninger om, at sigtedes tilstedeværelse gav anledning til problemer i forhold til selve afhøringen af barnet. For 9 afhøringers vedkommende er det ikke oplyst, om barnet var bekendt med sigtedes tilstedeværelse.

Ved 18 afhøringer blev barnet orienteret om, at sigtede var til stede. Ifølge oplysningerne i spørgeskemaerne gav barnets kendskab til sigtedes tilstedeværelse anledning til problemer ved 6 af disse afhøringer i form af nervøsitet eller i form af, at barnet ikke ville udtale sig i begyndelsen af afhøringen eller senere. I to af disse tilfælde har det efter det oplyste ikke været muligt at gennemføre afhøringerne.

Det må på denne baggrund konkluderes, at sigtedes tilstedeværelse ved langt størstedelen af afhøringerne, hvor barnet har været orienteret herom, ikke har givet anledning til problemer, eller ikke har givet anledning til problemer af en sådan karakter, at afhøringen ikke kunne gennemføres. Omvendt kan det ikke udelukkes, at sigtedes tilstedeværelse i nogle få sager vil gøre det yderst vanskeligt eller umuligt at gennemføre afhøringen af barnet.”

Rigsadvokaten anfører herefter, at han ikke umiddelbart har fundet grundlag for at ændre sine retningslinier om orientering af barnet om sigtedes tilstedeværelse, således som det blev fastsat ved Rigsadvokaten Informerer nr. 6/2000.

Om de to tilfælde, hvor afhøringen af barnet ikke kunne lade sig gennemføre, fremgår det af justitsministerens besvarelse af 30. januar 2001 af spørgsmål nr. S 975 fra et medlem af Folketinget, at Rigsadvokaten bl.a. har oplyst følgende:

”De to sager, hvor barnet ikke ville udtale sig, har været behandlet af henholdsvis politiet i Esbjerg og politiet i Vordingborg, som har givet supplerende oplysninger om sagerne.

Sagen fra Esbjerg vedrører en 8-årig pige. Den dag, hvor videooptagelsen skulle finde sted, kom pigen ved en fejl til at overheøre, at den mistænkte befandt sig et andet sted på politigården. Videoafhøringen blev gennemført, men pigen var så tilbageholdende med oplysninger om, hvad der var sket mellem hende og mistænkte ca. 2½ år tidligere, at forklaringen ikke kunne danne grundlag for en sigtelse. På denne baggrund har politimesteren indstillet efterforskningen i medfør af retsplejelovens § 749, stk. 2.

I sagen fra Vordingborg var der tale om videoafhøring af en pige på 5 år. Hun blev orienteret om, at sigtede kunne se afhøringen på en TV-skærm, men hun fik ikke oplyst, at sigtede befandt sig i samme bygning. Politimesteren har oplyst, at pigen ikke ville forklare noget under videoafhøringen, men det er også oplyst, at pigen heller ikke i forbindelse med en tidligere afhøring hos politiet ville afgive forklaring. Påtale i sagen blev opgivet i medfør af retsplejelovens § 721, stk. 1, nr. 2.”

3.6.5. Øvrige medvirkende under videoafhøringen

Efter hidtidig praksis, således som det også fremgår af Rigsadvokatens retningslinier for videoafhøring af børn i sædelighedssager (bilag 4, punkt 8.3), befinder der sig normalt tre personer i afhøringslokalet; barnet, den polititjenestemand, der afhører barnet, og de sociale myndigheders repræsentant (bisidderen), der som beskrevet i afsnit 3.2 har til opgave at støtte barnet og påse, at afhøringen foregår med en skånsomhed, der er afpasset barnets alder og sagens karakter. Bisidderen kan eventuelt – hvis bisidderen er enig heri – overvære afhøringen fra et monitorrum. Hvis barnet har behov for tolkebistand, vil tolken tillige befinde sig i afhøringslokalet.

Der kan endvidere i visse tilfælde, f.eks. ved afhøring af et meget lille barn, være behov for, at barnet ledsages i afhøringslokalet af en for barnet ”tryghedsskabende” person. Den ”tryghedsskabende” person vil være en person, som barnet kender, f.eks. en af barnets forældre eller en pædagog fra barnets daginstitution. Det bør så vidt muligt undgås, at den person, der skal skabe tryghed for barnet, er en person, der eventuelt senere skal afgive forklaring i retten, eller en person, der tidligere har drøftet sagen med barnet.

Bisidderen fra de sociale myndigheder og en eventuel ”tryghedsskabende” person bør inden afhøringen vejledes om ikke at blande sig i afhøringen og om, at sagen og afhøringen ikke bør drøftes med barnet i pauser under afhøringen.

Hvis der i afhøringslokalet befinder sig en person, som tillige er anmelder eller vidne i sagen, eller som nærmere har drøftet sagen med barnet, kan dette have betydning for, om retten senere vil tillade, at videoafhøringen bliver anvendt som bevis i sagen. Ved kendelse afsagt 17. maj 2000 (UfR2000.1751H) tillod Højesteret således ikke, at en videoafhøring af en 4-5-årig pige kunne anvendes som bevismiddel under domsforhandlingen i en sag om

seksuelt misbrug af pigen. Højesteret lagde bl.a. vægt på, at pigens plejemor, som også var anmelder i sagen, og som skulle afgive vidneforklaring under denne, var tilstede i afhøringslokalet under afhøringen af pigen.

Højesteret udtalte bl.a. følgende:

”I den foreliggende sag blev der ikke givet tiltalte lejlighed til forud for videoafhøringen af B at drøfte sagen med den advokat, der som hans repræsentant skulle overvære afhøringen fra monitorrummet. Der blev heller ikke givet ham lejlighed til efterfølgende samme med advokaten at se videooptagelsen hos politiet, og der har således ikke været mulighed for inden for kortere tid efter den første afhøring at foretage en genafhøring, som tiltalte måtte have ønsket. Under videoafhøringen var B’s nuværende plejemor, som anmeldte forholdet, og som skal afgive vidneforklaring under domsforhandlingen, til stede i afhøringslokalet.

Højesteret tiltræder, at der under disse omstændigheder i forbindelse med videoafhøringen er sket en sådan tilsidesættelse af retssikkerhedsmæssige hensyn til tiltalte, at der ikke i medfør af retsplejelovens § 877, stk. 3, bør gives tilladelse til at vise videoafhøringen under domsforhandlingen. Højesteret stadfæster således landsrettens kendelse.”

Højesteret har omvendt ved kendelse afsagt den 13. december 2001 (UfR2002.551H) tilladt anvendelse af en videoafhøring af en 4-årig dreng som bevis under domsforhandlingen, selv om drengens mor var tilstede i afhøringslokalet under afhøringen og i en pause i afhøringen førte en længere samtale med barnet om blandt andet det vigtige i, at han fortalte om alt, hvad der var foregået. Efter afhøringen var blevet genoptaget, sagde moren endvidere til barnet, at han skulle fortælle det, han havde sagt til hende, at han skulle lytte til afhøreren, og at han skulle koncentrere sig.

Højesteret udtalte bl.a.

”Med hensyn til videoafhøringen den 25. maj 2000 finder Højesteret, at M’s tilstedeværelse i afhøringslokalet ikke i sig selv bør afskære anklagemyndigheden fra at anvende afhøringen som bevis i sagen. Der må i en sag som den foreliggende foretages en konkret afvejning af de retssikkerhedsmæssige hensyn til tiltalte og hensynet til barnets behov for tryghed, hvor der tillige må lægges vægt på, at risikoen for påvirkning af barnet må indgå i rettens bevisvurdering af sagen. Efter en samlet vurdering og i øvrigt af de grunde, der er anført af landsrettens mindretal, finder Højesteret, at der bør meddeles anklagemyndigheden tilladelse til under domsforhandlingen at forevise den videoafhøring, der fandt sted den 25. maj 2000, således at det overlades til retten at tage stilling til om og i givet fald i hvilket omfang, der kan ske afhøring af M.”

Landsrettens mindretal udtalte bl.a. følgende:

”Tiltalte overværede sammen med sin forsvarer i et monitorrum videoafhøringen den 25. maj 2000 af B. I forbindelse med en pause under afhøringen af B havde tiltalte sammen med sin forsvarer mulighed for at vurdere, om de ønskede, at der blev stillet yderligere spørgsmål til B. Under hensyn til at B er 4 år gammel, finder jeg ikke, at det forhold, at B’s mor, der skal afgive forklaring som vidne under domsforhandlingen, var til stede under afhøringen af B, kan føre til, at anklagemyndigheden skal afskæres fra at anvende videoafhøringen som bevis i sagen.

Den omstændighed, at B’s mor i forbindelse med den pause under afhøringen, hvor udsøgeren var ude af afhøringsrummet med henblik på at få afklaret, om tiltalte og hans forsvarer ønskede, at der blev stillet yderligere spørgsmål, førte en længere samtale med B om bl.a. det vigtige i, at han forklarede om alt, hvad der var foregået, kan efter min opfattelse heller ikke føre til, at anklagemyndigheden afskæres fra at anvende videoafhøringen den 25. maj 2000 som bevis i sagen. Det er efter min opfattelse uheldigt, at dette fandt sted. På den anden side må det tages i betragtning, at B kun er 4 år gammel, hvorfor det har været vanskeligt for ham at medvirke under den relativt langvarige afhøring om et ubehageligt emne. Hertil kommer, at B’s mor ikke under samtalen søgte at presse B til at afgive en forklaring med et bestemt indhold, men tværtimod flere gange understregede, at han skulle forklare det, der er sandheden. Jeg har endelig lagt vægt på, at det omtalte replikskifte vil blive forevist for domsmandsretten under domsforhandlingen, og at domsmandsretten på den baggrund vil kunne vurdere, om B’s mor har påvirket eller søgt at påvirke B på en måde, der gør, at den efterfølgende forklaring ikke kan tillægges vægt. Domsmandsretten vil endvidere kunne vurdere, hvilken betydning B’s mors samtale med B måtte have for troværdigheden af den forklaring, B havde afgivet forud for samtalen.

De tre tilfælde, hvor B’s mor under den del af afhøringen, som fandt sted efter pausen, sagde noget til B, må ses i lyset af, at B som nævnt kun var 4 år gammel, og at han var træt af at medvirke i den langvarige afhøring. Hertil kommer, at B’s mor ikke sagde noget om selve sagen, men alene søgte at få B til at medvirke ved afhøringen. Efter min opfattelse kan heller ikke dette føre til, at anklagemyndigheden afskæres fra at anvende videoafhøringen som bevis i sagen.”

Udover de personer, som befinder sig i afhøringslokalet under videoafhøringen, medvirker endnu en polititjenestemand, den jurist, der er anklager i sagen, og en bistandsadvokat for barnet under afhøringen. Disse personer vil alle befinde sig i et monitorrum, hvorfra de kan overvære afhøringen af barnet.

Hvis den mistænkte/sigtede ønsker at overvære afhøringen vil den pågældende befinde sig i et andet monitorrum sammen med forsvareren, således at de har mulighed for at tale

sammen under afhøringen, herunder om eventuelle spørgsmål som den mistænkte/sigtede måtte have til barnet.

3.6.6. Afhøring af barnet

3.6.6.1. Forberedelse af videoafhøringen

For de fleste børn må det virke skræmmende at skulle deltage i en afhøring hos politiet om et seksuelt overgreb, da barnet i de fleste tilfælde helst vil være fri for at skulle fortælle om de ubehagelige og for barnet grænseoverskridende handlinger, som det har været udsat for. Samtidig vil det i langt de fleste tilfælde være helt ukendt for barnet, hvad der forventes af det ved en afhøring. Det er derfor vigtigt, at barnet nøje forberedes på, hvad der skal ske i forbindelse med afhøringen hos politiet.

Det fremgår af Rigsadvokatens retningslinier for videoafhøring af børn i sædelighedssager (bilag 4), at selve afhøringen bør planlægges omhyggeligt og i lyset af barnets alder og modenhed og det sprog, som barnet må forventes at kunne forstå. Den polititjenestemand, som skal foretage afhøringen af barnet, kan eventuelt inden afhøringen aflægge et besøg hos barnet i hjemmet for at få et indtryk af barnet og dets sproglige udvikling og for at præsentere sig for barnet og orientere barnet om, hvor og under hvilke former afhøringen skal foregå, jf. Rigsadvokatens meddelelse punkt 6. Afhøringens tema må ikke drøftes med barnet under et eventuelt besøg. Der bør udfærdiges en grundig rapport om besøget og samtalen med barnet.

Det fremgår videre af Rigsadvokatens Meddelelse, at det kan være nødvendigt at søge rådgivning om særlige etniske forhold, skikke og opfattelser.

I Rigsadvokatens retningslinier for videoafhøring af børn i sædelighedssager (bilag 4) fremgår det videre af afsnit 8.2., at spørgsmålet om, hvorvidt barnet bør orienteres om, hvem der overværer afhøringen fra monitorrummet, og herunder navnlig om den mistænkte/sigtedes tilstedeværelse, må afgøres efter en konkret vurdering af, om det er nødvendigt og hensigtsmæssigt at orientere barnet herom. Ved denne vurdering må bl.a. barnets alder og modenhed samt sagens omstændigheder i øvrigt indgå.

Hvis der er tale om mindre børn anføres det, at det normalt vil være tilstrækkeligt, at barnets bisidder fra socialforvaltningen, en eventuel bistandsadvokat og efter omstændighederne tillige barnets forældre orienteres om den mistænkte/sigtedes tilstedeværelse.

Et direkte spørgsmål fra barnet om den mistænkte/sigtedes tilstedeværelse bør ifølge retningslinierne besvares.

Arbejdsgruppen har fået oplysning om, at de polititjenestemænd, der afhører børn til video, i næsten alle tilfælde inden videoafhøringen foretager et besøg i barnets hjem for at få et indtryk af barnet og dets sproglige udvikling og for at præsentere sig for barnet og orientere barnet om, hvor og under hvilke former afhøringen skal foregå. Polititjenestemændene finder, at disse såkaldte ”hjemmebesøg” er meget nyttige både for barnet og afhøreren og har betydning for forløbet af den senere afhøring.

3.6.6.2. Afhøringen af barnet

Efter hidtidig praksis og under henvisning til, at en videoafhøring er at betragte som et led i sagens efterforskning, som efter retsplejelovens kapitel 67 og 68 foretages af politiet, foretages afhøringen af barnet af en polititjenestemand.

Afhøringen foretages kun af én person. Afhøreren skal forholde sig neutral under hele afhøringen, ligesom bisidderen som anført ovenfor afsnit 3.2. bør forholde sig neutral under afhøringen og ikke deltage i udspørgningen af barnet.

Det fremgår af Rigsadvokatens retningslinier for videoafhøring af børn (Rigsadvokat Meddelelse 4/2001, bilag 4) punkt 8.4, at afhøringen bør indledes med en introduktion, hvor dato og tidspunkt for afhøringen nævnes, og hvor der gøres rede for, hvem der skal afhøres, hvem der gennemfører afhøringen, og hvilke personer der i øvrigt er tilstede i afhøringslokalet, og hvor de er placeret, ligesom der gøres rede for, hvem der i monitorrum overværer afhøringen. Af introduktionen bør endvidere fremgå, at barnet er bekendt med, at afhøringen optages på videobånd.

Den indledende introduktion gives af afhøreren, mens denne er alene i afhøringslokalet, hvorefter barnet og andre, der skal være tilstede i afhøringslokalet, hentes ind.

Afhøringen indledes med en neutral og uformel samtale med barnet, der har til formål at skabe tryghed hos barnet og vurdere barnets evne til at forstå og svare på stillede spørgsmål.

På et forholdsvis tidligt tidspunkt forklares på en for barnet alderssvarende måde, hvad formålet med videooptagelsen er, ligesom det på en ligeledes alderssvarende måde – og uden at det af barnet kan opfattes som mistro – bør tilkendegives barnet, at det er vigtigt, at barnet svarer sandfærdigt. Det bør samtidig forklares barnet, at det er acceptabelt at svare ved at sige ”Jeg ved det ikke”, ”Jeg husker det ikke”, eller ”Jeg forstår det ikke”.

Når afhøreren har stillet de spørgsmål, som denne har til barnet, holdes der en pause i afhøringen, hvor afhøreren drøfter eventuelle yderligere spørgsmål til barnet med de personer,

der har overværet afhøringen fra monitorrummet. Under pausen bør barnet forblive i afhøringslokalet og orienteres om, at videooptagelsen fortsætter i pausen for det tilfælde, at barnet i pausen siger noget af betydning for sagen.

Supplerende spørgsmål fra de, der har overværet afhøringen, stilles altid af den afhørende polititjenestemand. Spørgsmålene stilles gennem den afhørende polititjenestemand, jf. Højesterets kendelse af 16. marts 2000 (UfR2000.1326H), hvor Højesteret af de af Vestre Landsret anførte grunde tiltrådte landsrettens afgørelse om, at forsvareren ikke havde adgang til selv at stille spørgsmål til børnene under videoafhøringerne af dem.

Vestre Landsret udtalte i sin kendelse af 30. november 1999 bl.a. følgende:

”Tvistigheder om sigtedes og forsvarerens beføjelser under videoafhøring af et barn som led i efterforskningen af en sædelighedsforbrydelse afgøres af retten, jf. retsplejelovens § 746, stk. 1.

Efter bestemmelserne i retsplejelovens kapitel 67 og 68 er det politiet, der foretager de udenretlige afhøringer under efterforskningen, og forsvareren har på dette stadium af sagen kun ret til selv at stille spørgsmål under afhøringen af den sigtede, jf. retsplejelovens § 745, stk. 2. Eventuelle spørgsmål fra forsvareren til vidner stilles gennem politiet, og politiets nægtelse af at stille et ønsket spørgsmål kan indbringes for retten, jf. samme lovs § 746, stk. 1. Landsretten finder ikke, at det, som forsvareren for den ene tiltalte har anført til støtte for sin påstand, giver grundlag for at fravige retsplejelovens ordning. Det bemærkes i øvrigt, at hensynet til børnene taler for, at afhøringerne kun forestås af én person. Som følge af det anførte stadfæstes byrettens afgørelse om, at forsvareren ikke har ret til selv at stille spørgsmål til børnene under videoafhøringen af dem.”

3.6.7. Afhøring af mistænkte/sigtede og dennes adgang til at gøre sig bekendt med videoafhøringen

3.6.7.1. Afhøring af mistænkte/sigtede

Det beror på en konkret vurdering af omstændighederne i hver enkelt sag, hvornår politiet finder det muligt og formålstjenligt at afhøre den, der måtte være mistænkt for seksuelt misbrug af et barn. Barnets vidneforklaring er ofte det eneste direkte bevis i en sag om seksuelt misbrug, og den mistænkte vil derfor som oftest først blive afhørt og eventuelt sigtet, når barnet er blevet videoafhørt. I visse tilfælde vil det endvidere først være muligt på baggrund af barnets forklaring at rette mistanken mod en bestemt person.

Politiet må derfor snarest efter videoafhøringen tage stilling til den videre behandling af sagen, herunder om der er grundlag for at fortsætte strafforfølgningen og rejse en sigtelse for seksuelt misbrug.

3.6.7.2. Den mistænkte/sigtede har været til stede under videoafhøringen

Hvis der allerede inden videoafhøringen er rettet mistanke mod en identificeret person, har denne som udgangspunkt adgang til at overvære videoafhøringen af barnet. Har den mistænkte/sigtede overværet videoafhøringen, vil den pågældende i forbindelse med afhøringen have haft lejlighed til gennem den afhørende polititjenestemand at stille spørgsmål til barnet, og hensynet til den mistænkte/sigtedes retssikkerhed vil hermed være tilgodeset, jf. Højesterets afgørelser af 16. marts 2000 og ovenfor afsnit 3.6.4.2.

3.6.7.3. Den mistænkte/sigtede har ikke været til stede under afhøringen

I de tilfælde, hvor den mistænkte/sigtede ikke har overværet videoafhøringen, følger det af Højesterets kendelse af 7. februar 2001 (UfR2001.992H) og Højesterets utrykte kendelse af 8. februar 2001, der begge er gengivet i bilag 2, at den mistænkte/sigtede skal have adgang til efterfølgende sammen med sin forsvarer at gennemse videooptagelsen af barnets forklaring hos politiet og få foretaget en genafhøring af barnet, hvis den pågældende har yderligere spørgsmål, som han finder bør stilles til barnet.

Rigsadvokaten anfører i sine retningslinier for videoafhøring af børn i sædelighedssager, (bilag 4, punkt 9.2.1.), at der i den forbindelse – af hensyn til en eventuel genafhøring af barnet – bør fastsættes en frist eventuelt på 14 dage for den mistænkte/sigtedes stillingtagen til, om han ønsker at benytte adgangen til at gennemse videoafhøringen, ligesom der bør gives en frist eventuelt på 14 dage inden for hvilken, den mistænkte/sigtede må tilkendegive, om han ønsker en supplerende afhøring af barnet (bilag 4, punkt 9.2.2.). Hvis den mistænkte/sigtede ikke har ønsket at gennemse videoafhøringen, eller han har forholdt sig passiv over for politiets henvendelse herom, følger det af Rigsadvokatens retningslinier, at politiet ved en fornyet henvendelse til den mistænkte/sigtede og hans forsvarer bør sikre, at den pågældende har modtaget vejledning om adgangen til at gennemse videoafhøringen og formålet hermed (bilag 4, punkt 9.2.3.).

Ønsker den mistænkte/sigtede herefter fortsat ikke at gennemse videoafhøringen hos politiet, anfører Rigsadvokaten, at politiet ved henvendelse til forsvareren bør tilkendegive, at anmodningen om eventuelle spørgsmål bør fremsættes snarest. Der kan eventuelt fastsættes en frist på 14 dage for anmodninger herom.

Rigsadvokaten foreskriver i den forbindelse, at politiet bør udfærdige politirapport om alle henvendelser til den mistænkte/sigtede og forsvareren om adgangen til at gennemse videoafhøringen og om, hvorvidt der er yderligere spørgsmål til barnet (bilag 4, punkt 9.2.4.).

3.6.7.4. Genafhøring af barnet

I Rigsadvokatens retningslinier for videoafhøring af børn (bilag 4, punkt 10) anføres det, at en genafhøring af et barn kun bør ske, hvis det findes nødvendigt. Genafhøring bør i givet fald ske så hurtigt som muligt efter den første afhøring.

Hvis den mistænkte/sigtede eller dennes forsvarer fremsætter anmodning om, at der stilles yderligere spørgsmål til barnet, må det således afgøres efter en konkret vurdering, om anmodningen bør imødekommes.

Er der tale om spørgsmål til barnet, som efter anklagemyndighedens opfattelse ikke er nødvendig for, at den mistænkte/sigtede kan varetage sit forsvar, bør anmodningen afvises og en eventuel uenighed herom indbringes for retten, således at spørgsmålet kan afklares så tidligt som muligt.

Hvis den mistænkte/sigtedes anmodning om at stille yderligere spørgsmål til barnet må anses for velbegrundet, må en genafhøring som udgangspunkt søges gennemført – enten ved politiet eller i retten.

3.7. Anden efterforskning

3.7.1. Sporfund på gerningsstedet

Hvis politiet får en anmeldelse om et seksuelt overgreb umiddelbart efter, at overgrebet har fundet sted, vil det ofte være muligt at finde tekniske spor på gerningsstedet som f.eks. fingeraftryk og spor af sæd, hår, blod og spyt m.v. Disse sporfund vil dels kunne medvirke til at klarlægge, om der har fundet et overgreb sted, og dels ved hjælp af en DNA-profilanalyse kunne give politiet oplysninger til brug for identificering af den mulige gerningsmand. En anmeldelse om et seksuelt overgreb på et barn bliver imidlertid sjældent indgivet umiddelbart efter, at overgrebet har fundet sted, og politiets mulighed for at finde brugbare tekniske spor i disse sager er derfor ofte ganske ringe.

3.7.2. Lægelig undersøgelse af barnet

Selv om en anmeldelse om et seksuelt overgreb på et barn først bliver indgivet et stykke tid efter, at overgrebet har fundet sted, vil barnet ofte som led i sagens efterforskning blive

undersøgt af en læge for om muligt at konstatere fysiske tegn, som kan underbygge en mistanke om, at barnet har været udsat for et overgreb. En lægeundersøgelse vil desuden kunne give barnet og forældrene vished for, at der ikke er sket fysisk skade på barnet.

Lægelige undersøgelser af ofre i sædelighedssager er siden efteråret 1999 blevet foretaget af de retsmedicinske institutter i København, Odense og Århus og vil almindeligvis finde sted som en almindelig lægeundersøgelse, som barnet og forældrene kender fra de regelmæssige børneundersøgelser. Det vil sige, at barnet undersøges fra top til tå, således at der ikke kun fokuseres på undersøgelse af kønsorganerne. I forbindelse med undersøgelsen af de ydre kønsorganer og endetarmsåbningen anvendes almindeligvis et kolposkop, der fungerer som mikroskop/kikkert, og som gør det muligt for lægen tydeligt at se selv mindre forandringer og eksempelvis rifter og sår ved kønsorganer og endetarm. Det område, som kolposkopet rettes imod optages på video og opbevares til eventuel senere dokumentation for lægens observationer og den efterfølgende udfærdigelse af lægeerklæring, som vil indgå i straffesagens akter.

Hvis undersøgelsen finder sted inden for kort tid efter, at et overgreb har fundet sted, vil der ved den retslægelige undersøgelse endvidere kunne udtages sporprøver af f.eks. sæd og negleskrab. Endelig vil der ved den retslægelige undersøgelse kunne undersøges for infektioner og seksuelt overførte sygdomme, som kan indikere, at barnet har været udsat for et seksuelt overgreb.

Retsmedicineren vil i givet fald kunne indkaldes som sagkyndigt vidne under en eventuel domsforhandling med henblik på at redegøre nærmere for de fund, som den pågældende måtte have gjort ved undersøgelsen af barnet.

Om varetagelse af barnets interesser i relation til politiets ønske om, at der foretages en lægelig undersøgelse af barnet, henvises til afsnit 3.3.2.2.

3.7.3. Børnesagkyndige under efterforskningen

En anmeldelse om seksuelt misbrug af et barn indgives ofte af en kommune. Kommunens anmeldelse sker i nogle tilfælde på grundlag af en erklæring afgivet af en af kommunen antaget psykolog eller anden sagkyndig, der har foretaget undersøgelse af barnet, f.eks. i forbindelse med tvangsfjernelse eller iværksættelse af hjælpeforanstaltninger, hvorunder den børnesagkyndige har fundet grundlag for at antage, at der er mistanke om seksuelle overgreb. Disse erklæringer vil indgå som en del af sagens akter. De børnesagkyndige vil også ofte i visse tilfælde supplerende blive afhørt af politiet.

Det forekommer også, at f.eks. en lærer fra barnets skole eller en pædagog fra barnets daginstitution afhøres af politiet om barnets adfærd m.v. i skolen eller institutionen.

Det ses også, at børnesagkyndige, der efter politianmeldelsen har haft barnet i f.eks. psykologbehandling, afgiver erklæring til brug for f.eks. en erstatningsopgørelse. Også en sådan erklæring vil indgå som en del af straffesagens akter.

3.8. Afgørelse af tiltalespørgsmålet

Kompetencen til at træffe afgørelse om tiltalespørgsmålet i sager, der vedrører overtrædelse af bestemmelserne i straffelovens kapitel 24 om forbrydelser mod kønssædeligheden, tilkommer som udgangspunkt politimesteren. Det forekommer dog, at sager af denne art skal behandles ved nævningeting, således at kompetencen til at træffe afgørelse om tiltalespørgsmålet henhører under statsadvokaten. I sager, hvor der kan være grundlag for at nedlægge påstand om rettighedsfrakendelse, skal dette spørgsmål forelægges for rigsadvokaturen.

Afgørelse af tiltalespørgsmålet træffes efter en sædvanlig vurdering af beviserne i den foreliggende sag. I sager, hvor der er foretaget en videoafhøring af barnet, er videoafhøringen ofte af afgørende betydning for afgørelsen af tiltalespørgsmålet.

I forbindelse med tiltalerejsningen tages der tillige stilling til, hvorledes bevisførelsen efter anklagemyndighedens opfattelse skal tilrettelægges under domsforhandlingen, herunder om barnets forklaring skal søges dokumenteret ved afspilning af videoafhøringen, eller om barnet skal føres som vidne under straffesagen.

I mange tilfælde forelægges spørgsmålet om tilladelse til dokumentation af videoafhøringen for retten i et forberedende retsmøde forud for domsforhandlingen, jf. nærmere nedenfor kapitel 4, afsnit 4.2.2.

Kapitel 4

Sagens behandling ved retten

4.1. Afhøring af børn som vidner i retten

4.1.1. Vidnepligt

Enhver har med de i loven fastsatte undtagelser pligt til at afgive forklaring for retten som vidne, jf. retsplejelovens § 168. Børn er også omfattet af vidnepligten, jf. betænkning nr. 316/1962 om vidner, s. 23f, og betænkning nr. 622/1971 om efterforskning af straffesager, side 17ff.

Som beskrevet i kapitel 3, afsnit 3.3.2.1. har et vidne dog ikke pligt til at afgive forklaring, hvis vidnets nærmeste er part i sagen, eller det må antages, at vidnets forklaring vil udsætte vidnets nærmeste for straf eller tab af velfærd, jf. retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 2.

Vedrørende spørgsmålet om varetagelse af barnets interesser og herunder meddelelse af samtykke til, at barnet afgiver forklaring mod sine nærmeste, henvises ligeledes til kapitel 3, afsnit 3.3.2.1.

Retten kan imidlertid, jf. retsplejelovens § 171, stk. 3, give pålæg om, at et vidne skal afgive forklaring for retten mod sine nærmeste, når vidnets forklaring må anses for at være af afgørende betydning for sagens udfald, og sagens beskaffenhed og dens betydning for vedkommende part eller samfundet findes at berettige dertil.

Retten kan ved vurderingen af, om barnet skal pålægges at afgive forklaring mod sine nærmeste, også inddrage i alt fald et større barns eget ønske, jf. UfR1986.500H. I denne sag tiltrådte Højesteret, at en 14-årig pige ikke mod sit ønske burde pålægges at afgive forklaring mod sin fader, der var tiltalt for seksuelle overgreb over for pigen. Hverken sagens beskaffenhed eller betydning fandtes at danne tilstrækkelig baggrund for at søge vidneforklaringen gennemført mod pigens ønske.

4.1.2. Bisidder for barnet

Som nævnt ovenfor under kapitel 3, afsnit 3.2. er der i bekendtgørelse nr. 79 af 4. februar 1998 om kommunens bistand til børn og unge i forbindelse med uden- og indenretlig afhøring, fastsat bestemmelser om, at kommunen skal sende en repræsentant til afhøringen, når en person under 15 år skal afhøres som vidne i en straffesag hos politiet eller i retten.

Under afhøringen af barnet i retten skal kommunens repræsentant støtte barnet eller den unge samt bidrage til, at retsmødet får et forløb og et resultat, der i så høj grad som muligt tilgodeser, hvad der er bedst for barnet eller den unge, jf. bekendtgørelsens § 5, stk. 2.

4.1.3. Bistandsadvokat for barnet

Om beskikkelse af bistandsadvokat for barnet under efterforskningen henvises til kapitel 3, afsnit 3.3.1.

Har der været beskikket bistandsadvokat under efterforskningen, omfatter beskikkelsen som udgangspunkt også bistand til forurettede under sagens behandling ved retten, medmindre beskikkelsen under efterforskningen alene er sket efter anmodning fra politiet, jf. retsplejelovens § 741 a, stk. 2. Den forurettede kan dog begære en bistandsadvokat beskikket, når der rejses tiltale i sagen, jf. § 741 a, stk. 1.

Bistandsadvokaten skal underrettes om retsmøder i sagen, jf. § 741 c, stk. 1. Når tiltale er rejst, har advokaten endvidere adgang til at gøre sig bekendt med det materiale i sagen, som politiet har tilvejebragt, jf. retsplejelovens § 741 c, stk. 2 og 3.

Under domsforhandlingen er bistandsadvokatens opgave at yde støtte til den forurettede under eventuel afhøring af denne, og bistandsadvokaten kan stille yderligere spørgsmål til forurettede, jf. retsplejelovens § 741 c, stk. 1. Bistandsadvokaten har også mulighed for at udtale sig om de spørgsmål vedrørende sagens behandling, der har direkte betydning for den forurettede, herunder f.eks. om behandling af sagen for lukkede døre eller om afhøring af den forurettede uden tiltaltes tilstedeværelse.

Herudover skal bistandsadvokaten yde bistand til opgørelsen af forurettedes eventuelle erstatningskrav, ligesom bistandsadvokaten har mulighed for at procedere dette spørgsmål i retten.

4.1.4. Afhøring af børn som vidner i retten

Det forekommer kun forholdsvis sjældent, at børn under 12 år, der er forurettede i sager om seksuelle overgreb, afgiver forklaring umiddelbart for den dømmende ret, mens udgangspunktet i praksis er, at børn over 12 år indkaldes til at afgive vidneforklaring for retten, jf. også nærmere nedenfor om praksis med hensyn til tilladelse til at anvende videooptagelser af barnets forklaring til politiet som bevis i retten.

Når børn under 12 år indkaldes til at afgive vidneforklaring i retten, kan det f.eks. skyldes et ønske om, at en afspilning af videooptagelsen af barnets forklaring til politiet suppleres

med en vidneforklaring af barnet for retten. Endvidere sker det i de tilfælde, hvor politiet under efterforskningen skønner, at barnet har en sådan modenhed, at barnet vil være i stand til at afgive forklaring umiddelbart for den dømmende ret, og hvor der derfor ikke er foretaget videooptagelse af afhøringen af barnet.

Skal barnet afhøres i retten, gælder bestemmelsen i retsplejelovens § 183, stk. 3, hvorefter retten bestemmer, hvordan og ved hvem afhøring af børn under 15 år skal ske. Det følger endvidere af denne regel, at retten kan tilkalde en repræsentant for kommunalbestyrelsen eller en anden egnet person til at yde bistand under afhøringen.

I de tilfælde, hvor børn afgiver vidneforklaring i retten i en domsmandssag, foretages afhøringen undertiden på dommerens kontor under overværelse af dommer, domsmænd, anklager, forsvarer, bisidder og en eventuel bistandsadvokat. Den tiltalte underrettes efterfølgende om indholdet af barnets forklaring.

Både når barnet afgiver forklaring i retssalen og på dommerens kontor, kan tiltaltes tilstedeværelse udelukkes i medfør af bestemmelsen i retsplejelovens § 848, stk. 1, hvorefter retsformanden kan beslutte, at tiltalte skal forlade retssalen, mens et vidne afhøres, når særegne grunde taler for, at en uforbeholden forklaring ellers ikke kan opnås.

Afhøringen af barnet kan eventuelt ske efter tilkaldelse af en børnepsykiater eller en anden person med særlige forudsætninger, jf. Hans Gammeltoft-Hansen, Strafferetspleje II, 1. udgave, side 68.

Om bevisførelse vedrørende troværdigheden af børns forklaringer henvises til afsnit 4.3. nedenfor.

4.2. Dokumentation af videoafhøringer under domsforhandlingen

4.2.1. Retsplejelovens § 877, stk. 3

Princippet om bevisumiddelbarhed indebærer, at bevisførelsen skal ske umiddelbart for den dømmende ret under domsforhandlingen. Dette princip er med hensyn til vidneforklaringer fastslået i retsplejelovens § 174, hvorefter vidneforklaring afgives for den ret, ved hvilken sagen behandles.

Princippet om bevisumiddelbarhed er fraveget ved en række af bestemmelserne i retsplejelovens § 877, stk. 2. F.eks. gælder efter bestemmelsen i § 877, stk. 2, nr. 3, at tilførsler til retsbøger om vidners eller syns- og skønsmænds forklaringer kan benyttes som bevismidler under domsforhandlingen, hvis de pågældende er afhørt for en anden ret end den, ved

hvilken sagen behandles, eller de er afhørt, uden at tiltalte har været til stede på grund af tiltaltes udeblivelse.

Dokumenter og aktstykker, der ikke består i tilførsler til retsbøger, er omfattet af reglerne i § 877, stk. 2, nr. 5, og stk. 3. § 877, stk. 2, nr. 5, omfatter erklæringer og vidnesbyrd, der er udstedt i medfør af offentligt hverv, herunder bl.a. tidligere straffedomme, § 808-undersøgelser m.v., hvor erklæringerne efter deres tilblivelse anses for fyldestgørende som bevis.

§ 877, stk. 3, omfatter alle andre berettende dokumenter og aktstykker, herunder bl.a. politirapporter. Ordlyden af bestemmelsen er således:

”Stk. 3. Uden for de nævnte tilfælde kan dokumenter og aktstykker, som indeholder erklæringer eller vidnesbyrd, kun benyttes som bevismidler, når retten undtagelsesvis giver tilladelse. Udenretslige bevidnelser angående tiltaltes tidligereandel må under ingen omstændigheder benyttes.”

Videoptagelser af politiets afhøring af børn er ikke direkte omfattet af ordlyden i § 877, stk. 3, men er af domstolene i praksis blevet henført under denne bestemmelse.

Hvorvidt retten i den konkrete sag tillader anvendelse af en videoafhøring som bevismiddel under domsforhandlingen beror på en konkret vurdering af de i sagen foreliggende omstændigheder.

Et væsentligt moment ved denne vurdering er barnets alder. Efter hidtidig praksis kan rettens tilladelse efter § 877, stk. 3, næppe forventes i tilfælde, hvor det afhørte barn er ældre end omkring 12 år. Efter omstændighederne kan en videoafhøring dog også forventes tilladt anvendt som bevis i retten, hvis der er tale om et lidt ældre barn, som er sent udviklet eller mentalt handicappet, eller hvis barnet i særlig grad er traumatiseret på grund af det seksuelle overgreb.

Tidligere var det praksis, at retterne i medfør af retsplejelovens § 877, stk. 3, tillod anvendelse af videoafhøringer af børn som bevis under domsforhandlingen, når der under afhøringen havde været en advokat til stede som repræsentant for mistænkte eller sigtede, selv om denne ikke selv havde haft mulighed for at overvære videoafhøringen.

Efter Højesterets kendelser af 16. marts 2000 (UfR2000.1326H) skal den mistænkte eller sigtede som udgangspunkt have lejlighed til at følge videoafhøringen af barnet. De nævnte kendelser samt en række andre nyere afgørelser er nærmere beskrevet i bilag 2.

Det må efter Højesterets kendelser fra marts 2000 antages, at det nu som hovedregel er en betingelse for dokumentation af videooptagelsen i medfør af retsplejelovens § 877, stk. 3, at mistænkte/sigtede har haft lejlighed til at overvære videoafhøringen.

Denne hovedregel må dog kunne fraviges, f.eks. i tilfælde, hvor den mistænkte ikke er identificeret. Endvidere må hovedreglen kunne fraviges, hvor der er tale om en afhøring af barnet, der ikke kan udsættes, jf. nærmere Rigsadvokat Meddelelse 4/2001, punkt 7.2. (bilag 4). I disse tilfælde må det dog antages, at det er en betingelse for at anvende videoafhøringen som bevis under domsforhandlingen, at den sigtede senere har fået mulighed for at gøre sig bekendt med barnets forklaring til politiet, således at sigtede kan tage stilling, om han har yderligere spørgsmål til barnet, jf. nærmere ovenfor kapitel 3.

Hovedreglen vil dog formentlig endvidere kunne fraviges i visse andre tilfælde, hvor der foreligger en særlig grund, der med tilstrækkelig styrke taler for, at mistænkte/sigtedes principielle adgang til at være tilstede i det konkrete tilfælde bør vige for et afgørende modhensyn. Højesteret synes i hvert fald i sine præmisser i kendelserne af 16. marts 2000 at have taget forbehold for en sådan situation, jf. formuleringerne

”i almindelighed gives den mistænkte eller sigtede adgang til at være tilstede i monitorrummet”

og

”mistænkte eller sigtede som udgangspunkt bør have en sådan adgang til at følge afhøringen”

Der er dog endnu ikke i retspraksis taget nærmere stilling til, under hvilke betingelser videooptagelser af politiets afhøring af børn kan anvendes som bevismiddel under domsforhandlingen i medfør af retsplejelovens § 877, stk. 3, når den mistænkte eller sigtede ikke har været til stede under afhøringen.

Hvis retten tillader, at en videoafhøring kan anvendes som bevismiddel under domsforhandlingen, er det herefter op til den dømmende ret at vurdere, hvilken bevismæssig værdi videoafhøringen kan tillægges ved den samlede bevisbedømmelse.

Spørgsmålet om anvendelse af videoafhøringer som bevismiddel i relation til Den Europæiske Menneskerettighedskonvention omtales nedenfor i afsnit 6.7.1.

4.2.2. Forberedende retsmøde til afgørelse af bevisførelsen under domsforhandlingen

Retten tilladelse til dokumentation af videoafhøringen søges af praktiske grunde ofte indhentet inden domsforhandlingen i et forberedende retsmøde. Bistandsadvokaten skal indkaldes til et sådant retsmøde.

Afviser retten at give tilladelse til afspilning af videoafhøringen i medfør af retsplejelovens § 877, stk. 3, må anklagemyndigheden snarest tage stilling til, om barnet skal indkaldes til at afgive vidneforklaring for retten, eller om en ny videoafhøring vil kunne føre til, at retten meddeler tilladelse efter retsplejelovens § 877, stk. 3.

Der henvises i øvrigt til Rigsadvokat Meddelelse 4/2001, punkt 11.

4.3. Børnesagkyndige vidner under domsforhandlingen

I sager vedrørende seksuelt misbrug af børn opstår der af og til spørgsmål om, hvorvidt det kan tillades, at f.eks. en børnelæge eller børnepsykolog kan afgive vidneforklaring under domsforhandlingen som sagkyndig.

I disse tilfælde har bl.a. bestemmelserne i retsplejelovens § 185 betydning. Det følger af retsplejelovens § 185, stk. 1, at bevisførelse om et vidnes almindelige troværdighed kun må finde sted på den måde og i den udstrækning, som retten bestemmer. I § 185, stk. 2, er der endvidere fastsat regler om bevisførelse om den forurettedes tidligere seksuelle adfærd i visse sædelighedssager.

Som eksempler på sager, hvor der har været spørgsmål om at føre børnesagkyndige som vidner, kan nævnes følgende afgørelser:

I UfR1969.346H havde landsretten afvist en forsvarers anmodning om indkaldelse af et sagkyndigt vidne med henblik på at vejlede nævningene om børns troværdighed i almindelighed. Højesteret tiltrådte, at der ikke havde været tilstrækkelig grund til at imødekomme anmodningen, og tog derfor ikke forsvarerens påstand om hjemvisning af sagen til følge.

I UfR1969.491Ø havde forsvareren anmodet om, at en 10-årig pige blev underkastet en undersøgelse af en psykolog eller børnepsykiater med henblik på at undersøge hendes troværdighed. Landsretten fandt ikke, at der var hjemmel til at underkaste et vidne en sådan undersøgelse, og tog derfor ikke begæringen til følge.

I en utrykt kendelse af 19. august 1999 (V.L. S-1711-99) afviste Vestre Landsret en anmodning fra en forsvarer om under en nævningesag at lade en svensk psykolog vurdere

vidneudsagn fra tre børn, som tiltalte var tiltalt for at have misbrugt seksuelt. Landsretten henviste til, at det følger af retsplejelovens §§ 903 og 904, at det er nævningene (og eventuelt dommerne), der skal vurdere sagens beviser. Retten tillod derimod, at psykologen kunne indkaldes som vidne under domsforhandlingen med henblik på generelt at besvare spørgsmål om troværdigheden af vidneforklaringer, herunder særligt børns forklaringer. Retten ville i øvrigt først under domsforhandlingen tage stilling til, hvilke spørgsmål retten ville tillade stillet til psykologen

I en utrykt afgørelse af 3. december 1999 (S-2557-99) afviste Østre Landsret en anmodning fra forsvareren om at føre en universitetslektor i psykologi som sagkyndigt vidne med henblik på fortolkning af de i sagen foreliggende videoafhøringer. Retten henviste til, at forsvareren ikke havde oplyst omstændigheder, der kunne begrunde, at der gennem en af forsvareren valgt psykolog blev foretaget en konkret vurdering af de afgivne forklaringer.

Også i sagen, der er gengivet i UfR2000.2383Ø, afviste landsretten en anmodning fra forsvareren om at føre en universitetslektor i psykologi – som ikke kendte det pågældende barn – som sagkyndigt vidne under domsforhandlingen i sagen. Landsretten henviste til, at begæringen om indkaldelse af psykologen som vidne under domsforhandlingen ikke vedrørte et bevismiddel, men i det væsentlige måtte antages at skulle angå en generel vurdering af bevisernes betydning, hvilket tilkom retten.

Vestre Landsret har i en kendelse af 26. april 2001 (S-2383-00) (optrykt i UfR2002.551H) afvist, at der kunne stilles spørgsmål til en psykolog, der havde haft et terapeutisk forløb med to drenge, om hendes opfattelse af troværdigheden af de oplysninger, som børnene var fremkommet med. Derimod fandt landsretten ikke, at der var noget til hinder for, at psykologen kunne afgive forklaring om det terapeutiske forløb og om de oplysninger, børnene havde givet under hendes samtaler med dem. Samtidig fandt landsretten ikke grundlag for i medfør af retsplejelovens § 877, stk. 3, at tillade, at der under domsforhandlingen kunne ske dokumentation af en erklæring udfærdiget af psykologen, idet erklæringen indeholdt psykologens vurdering af troværdigheden af de oplysninger, som de to drenge havde givet hende. Landsretten fandt derimod ikke, at der var noget til hinder for, at erklæringen kunne foreholdes psykologen under domsforhandlingen, for så vidt angik spørgsmål om det terapeutiske forløb og spørgsmål om, hvad børnene havde fortalt under samtalerne med hende.

Det må på denne baggrund antages, at afhøring under domsforhandlingen af børnesagkyndige, psykologer, pædagoger, lærere eller andre børnesagkyndige i givet fald vil blive begrænset til deres konkrete iagttagelser vedrørende barnets adfærd, udtalelser m.v., der kan være af betydning for sagen.

Det må endvidere antages, at retterne vil afvise, at sådanne vidner afhøres om spørgsmål, der henhører under rettens bevisvurdering i den konkrete sag, ligesom en afhøring, der vedrører en professionel vurdering af troværdigheden af den konkrete forklaring, der er afgivet af et barn under sagen, ikke vil blive tilladt.

For så vidt angår spørgsmålet om, hvorvidt domstolene i en konkret sag vil tillade, at en børnesagkyndig indkaldes som sagkyndigt vidne under domsforhandlingen med henblik på mere generelt at forklare om børns almindelige udvikling og reaktionsmønstre, synes dette ikke at være helt afklaret i retspraksis.

Kapitel 5

Kommunale myndigheders behandling af sager vedrørende mistanke om seksuelle overgreb på børn

5.1. Mistanke om seksuelle overgreb

De kommunale myndigheders behandling af sager vedrørende mistanke om seksuelle overgreb på børn varierer meget fra kommune til kommune.

Foreningen "Børns Vilkår" har i december 2001 offentliggjort en spørgeskemaundersøgelse foretaget blandt alle landets kommuner med henblik på at belyse, om kommunerne har et beredskab i forhold til seksuelle overgreb mod børn i dagtilbud og skoler. Resultaterne i undersøgelsen er baseret på svar fra $\frac{3}{4}$ af kommunerne. Undersøgelsen viser, at 35 % af kommunerne har udarbejdet centrale retningslinier og handlingsplaner for, hvordan kommunens medarbejdere skal reagere ved mistanke om seksuelt misbrug i institutioner/skoler. Undersøgelsen viser endvidere, at 42 % af de kommuner, som har besvaret spørgeskemaet, har gennemført medarbejderkurser eller lignende omkring håndtering af tilfælde, hvor der er mistanke om seksuelle overgreb mod børn. Herudover har 50-60 % af kommunerne procedurer om forebyggende tiltag på området, som f.eks. indhentning af straffeattester og anmodning om fyldigt CV inden ansættelse af personale inden for børn- og ungeområdet. Undersøgelsen viste et stort sammenfald mellem de kommuner, som har forebyggende tiltag, og de kommuner, som har opstillet retningslinier for håndtering af mistanke om seksuelle overgreb og gennemført kurser for personalet.

Der foreligger ikke landsdækkende regler for, hvordan kommunerne skal håndtere sager om mistanke om seksuelle overgreb, herunder om udarbejdelse af retningslinier til kommunernes personale på området. Der er imidlertid i Socialministeriets regi ved at blive udarbejdet en revideret udgave af "Vejledning om hjælp til børn og unge gennem dialog og samarbejde med forældrene" også kaldet "Dialogvejledningen", som bl.a. udsendes til landets kommuner. Revisionen af Dialogvejledningen foretages af Socialministeriet i samarbejde med Justitsministeriet, Sundhedsministeriet og Sundhedsstyrelsen, Undervisningsministeriet og Den Sociale Ankestyrelse.

Den reviderede udgave af Dialogvejledningen vil i modsætning til den tidligere udgave indeholde et nyt kapitel med eksempler på, hvilke retningslinier den enkelte lokale myndighed m.fl. kan fastsætte for behandlingen af sager om mistanke om seksuelt misbrug af børn. Vejledningens eksempler vil tage udgangspunkt i, at der i den enkelte kommune kan være oprettet en enhed, der har særlig indsigt og erfaring i sager om seksuelt misbrug af

børn og unge – en specialistgruppe, der kan være sammensat af f.eks. læger, sundhedsplejersker, psykologer, børne- og ungekonsulenter eller lignende.

Dialogvejledningen vil dels indeholde forslag til mere generelle retningslinier, som bør følges, når der opstår mistanke om seksuelle overgreb mod børn, og dels retningslinier som særligt tager sigte på henholdsvis mistanke om seksuelle overgreb i barnets privatsfære og mistanke om seksuelle overgreb i institutioner.

Det kan endvidere nævnes, at BUPL og Pædagogisk Medhjælper Forbund i marts 2000 har udgivet en vejledning – ”Når mistanken opstår” – til personale i institutioner om politianmeldelse ved mistanke om seksuelle overgreb mod børn. Heraf fremgår på side 18 bl.a. følgende:

”En politianmeldelse er på sin plads, når

- der er begået et strafbart forhold
- der er rimelig formodning om, at der er begået et strafbart forhold, eller
- der er særlig grund til at begære politiets efterforskning af, om der er begået et strafbart forhold

Det er kommunen og ikke institutionen, der anmelder til politiet, og kommunen har pligt til politianmeldelse, når den bliver bekendt med forbrydelser mod børn og unge.

I en del af landet 54 politikredse er der en ordning, der minder om SSP-samarbejdet. Kommunen kan her få politiets foreløbige vurdering (en forhåndstilkendegivelse) af sagens alvor, før der foretages anmeldelse. Det betyder, at den kommune, som overvejer anmeldelse, skal gøre sig nogle kvalificerede overvejelser om mistanken – og at man måske undgår overilede anmeldelser.

Vi må advare mod, at der uden videre indgives politianmeldelse. Anmeldelse og de efterfølgende undersøgelser er belastende for de implicerede, og dette apparat skal ikke sættes i gang uden grundig overvejelse. På den anden side må man gøre sig klart, at det er politiet, der bedst kan foretage en tilbundsgående undersøgelse af en mistanke om seksuelt overgreb. Og for en ansat, der er udsat for en sådan mistanke, kan politiets undersøgelser være den eneste vej til at komme fri af beskyldningerne.”

5.2. Særligt om tiltag for at forebygge ansættelse af pædofile

Kommunernes Landsforening har i februar 1999 udsendt en informationskrivelse til foreningens medlemmer om forebyggelse vedrørende ansættelse af pædofile i dagtilbud. I informationskrivelsen henleder Kommunernes Landsforening opmærksomheden på ad-

gangen til at kræve straffeattester og oplyser, at det er op til den enkelte kommune at beslutte, om man mener, at der er behov for at kræve straffeattest.

Ved bekendtgørelse nr. 218 af 27. marts 2001 om behandling af personoplysninger i Det Centrale Kriminalregister § 36 er der indført adgang til, at politiet efter begæring til brug for ansættelse eller beskæftigelse af personer, der som led i ansættelsen eller beskæftigelsen har en direkte kontakt med børn under 15 år, kan videregive oplysninger om, hvorvidt en person tidligere er dømt for seksuelt misbrug, herunder blufærdighedskrænkelser af et barn under 15 år. Politiets videregivelse af oplysninger fra Kriminalregisteret forudsætter skriftligt samtykke hertil fra den, oplysningerne angår.

Kapitel 6

Fremmed ret og Danmarks forpligtelser i henhold til internationale konventioner

Rigsadvokaten har til brug for arbejdsgruppens overvejelser indhentet oplysninger fra de øvrige nordiske rigsadvokater om praksis m.v. ved efterforskningen af straffesager om seksuelle overgreb mod børn, herunder fremgangsmåden ved politiets videoafhøring af børn. Endvidere har Justitsministeriet via Udenrigsministeriet indhentet oplysninger fra Holland og England.

6.1. Norge

Den norske rigsadvokat har fremsendt et eksemplar af Det Kongelige Justis- og Politidepartements ”Forskrift om dommeravhør og observasjon m.m.” af 23. oktober 1998, der indeholder en detaljeret beskrivelse af fremgangsmåden ved afhøring af børn i sædelighedssager, ligesom den norske rigsadvokat har besvaret de stillede spørgsmål.

6.1.1. Anmeldelser om seksuelle overgreb mod børn

Politiets efterforskning er reguleret af bestemmelserne i bl.a. proceslovgivningen og straffeprocesslovgivningen.

6.1.2. Afhøringer af barnet under efterforskningen

Hovedreglen er, at vidneafhøring af børn under 14 år foretages af en dommer udenfor retsmøde. I sager, hvor barnet nærmer sig 14 år, kan det dog i enkelte tilfælde være bedre, at barnet afgiver forklaring umiddelbart for den dømmende ret.

Politiet fremsender en anmodning om dommerafhøring til domstolen. Afhøringen af barnet skal ske inden 2 uger efter politiets modtagelse af anmeldelsen om strafbart forhold. Hvis særlige grunde tilsiger det, kan afhøringen foretages efter 2-ugers-fristen. I visse tilfælde kan der således være behov for at afhøre andre vidner eller gerningsmanden før barnet.

Dommeren vil imidlertid som udgangspunkt tilkalde en ”særlig skikket person” til at foretage afhøringen af barnet. Det vil som hovedregel være en af politiets efterforskere, der er oplært og trænet i afhøringsteknik og har en fornemmelse for, hvilke krav der stilles til efterforskningen af en straffesag. De polititjenestemænd, der forestår afhøringen af børn, har tillige fået en særlig uddannelse i at afhøre børn og har erfaring med behandling af sæ-

delighedssager. Dommeren kan efter en konkret vurdering beslutte selv at foretage afhøringen af barnet. Dette forekommer dog sjældent. Såfremt barnet har specielle problemer, som f.eks. kan vanskeliggøre den verbale kommunikation, vil afhøringen af barnet kunne overlades til en særlig sagkyndig, f.eks. en psykolog, en børnepsykiater, klinisk pædagog eller lignende.

Dommeren afholder et forberedende møde med den person, der skal forestå afhøringen af barnet, og de personer, der skal overvære afhøringen. Under mødet orienterer dommeren den person, der skal forestå afhøringen om, hvilke spørgsmål der skal søges belyst under afhøringen ud fra en strafferetlig synsvinkel. Under mødet afklares det også, hvilke spørgsmål forsvareren, anklagemyndigheden og bistandsadvokaten ønsker belyst, og hvorledes afhøreren kan tilpasse spørgsmålene til vidnets alder, modenhed m.v. Endelig afklares det, hvordan dommeren eventuelt kan gribe ind undervejs i afhøringen, og hvordan forsvareren, anklagemyndigheden og politiet skal have mulighed for at stille spørgsmål udover dem, der er afklaret på forhånd.

Den person, der skal afhøre barnet, skal inden afhøringen forsøge at skabe en kontakt med barnet på en mere uformel måde. Dette kan ske ved at vise barnet rundt på afhøringsstedet. Helt undtagelsesvis sker det ved, at afhøreren besøger barnet på et besøg i barnets hjem. Der udfærdiges i givet fald politirapport herom.

Barnets forældre, politiet, bistandsadvokaten, og som hovedregel også forsvareren for den sigtede skal varsles om afhøringen af barnet og have lejlighed til at være til stede ved afhøringen. Såfremt efterforskningsmæssige eller andre tungtvejende hensyn taler imod forsvarerens tilstedeværelse, kan afhøringen foretages uden forsvarerens tilstedeværelse. I disse tilfælde vil afhøringen af barnet imidlertid ikke kunne anvendes som bevis under domsforhandlingen, idet den sigtede ikke har haft lejlighed til at stille spørgsmål til barnet via forsvareren. Dommeren bestemmer, om barnets forældre skal overvære afhøringen af barnet i selve afhøringslokalet eller fra et tilstødende lokale. Som udgangspunkt bør forældrene følge afhøringen af barnet fra et tilstødende lokale, medmindre hensynet til barnet tilsiger, at forældrene bør være tilstede i selve afhøringslokalet. I visse tilfælde vil barnet imidlertid udtrykkeligt anmode om, at en forælder er tilstede i afhøringslokalet, ligesom det ses, at barnet i visse tilfælde stiller som betingelse for afhøringen, at en forælder er tilstede i afhøringslokalet. En forælders tilstedeværelse i afhøringslokalet kan derfor vise sig vigtig.

I praksis har det imidlertid vist sig, at det ofte vil lette afhøringssituationen, at forælderen ikke er tilstede i afhøringslokalet, dels fordi der er en risiko for, at forælderen griber ind i afhøringen, og dels fordi forældrens tilstedeværelse kan opfattes som en yderligere belastning for barnet i afhøringssituationen. Det kan imidlertid også være en belastning for barnet, at en forælder følger afhøringen fra et tilstødende rum; dommeren kan derfor ude-

lukke en forælder fra at overvære afhøringen, hvis hensynet til barnet eller formålet med afhøringen taler herfor. Såfremt forældrene ikke har overværet afhøringen, vil politiet efter afhøringens afslutning orientere dem om, hvad der er kommet frem under afhøringen. Hvis en forælder selv er anmeldt, udelukkes vedkommende fra at overvære afhøringen, og ligesom den pågældende heller ikke efterfølgende vil blive orienteret om forløbet af afhøringen.

Afhøringen af barnet finder sted i specialindrettede afhøringsrum på domhuset eller på politistationen. Hvor sådanne specialindrettede afhøringsrum ikke findes hverken på domhuset eller på politistationen, kan afhøringen ske i egnede lokaler på børne- og ungdomspsykiatriske klinikker. De tilstedeværende overværer afhøringen sammen med dommeren i et tilstødende rum gennem et såkaldt ”énvejs-spejl”.

Afhøringen af barnet optages på video. Dommeren har mulighed for at stille tillægs-spørgsmål til barnet og kan når som helst gribe ind i afhøringen. Dommeren udfærdiger endvidere en retsbog, hvoraf fremgår, hvilke personer der har overværet afhøringen.

Gentagne afhøringer af barnet undgås. Genafhøring finder kun sted, såfremt det er påkrævet af hensyn til sagens oplysning og hensynet til vidnet eller andre tungtvejende grunde ikke taler herimod. Under en eventuel supplerende afhøring af barnet skal det undgås at stille de samme spørgsmål til barnet, som under første afhøring. Dommeren afgør, om der er behov for et nyt forberedende møde med den person, der skal forestå genafhøringen, forinden genafhøringens foretagelse.

Da det har vist sig, at det kan være vanskeligt af afhøre små børn, har man i Norge indført en ordning med observation af børn under den skolepligtige alder. Observationen kan foregå som en kombination af leg og samtale, som oftest over 2-4 gange af ca. 1 times varighed. Observationen af barnet gennemføres som udgangspunkt af en børnepsykolog eller børnepsykiater, der udpeges af retten. Også personer med anden egnet uddannelse eller personer, der gennem deres arbejde har opnået særlig erfaring med børn, kan udpeges. Dommeren fastsætter rammerne for observationen, herunder formålet med observationen og angiver, hvorom der skal observeres samt fristen for gennemførelsen af observationen. Observationen – der optages på video – foretages snarest muligt og senest inden 2 uger efter anmeldelsen, medmindre forhold tilsiger, at observationen foretages senere. Dommeren er ikke fysisk tilstede i observationsrummet, men det vil være muligt for dommeren at følge observationen fra et tilstødende rum. Dommeren vil dog som oftest ikke overvære observationen. Forsvareren har ikke adgang til at følge observationen, men forsvareren har adgang til via den børnesagkyndige at stille spørgsmål til barnet. Det sker ved, at forsvareren afleverer sine eventuelle spørgsmål til dommeren, der overgiver dem til den børnesag-

kyndige. Forsvareren og den sigtede har adgang til at gennemse videooptagelsen af observationen. Forældrene til barnet og bistandsadvokaten har adgang til at følge observationen.

På baggrund af observationen afgiver den sagkyndige en erklæring, hvori vedkommende bl.a. redegør for den metode og fremgangsmåde, der er fulgt under observationen. Den børnesagkyndige redegør tillige for de resultater, som den pågældende er kommet frem til. Den børnesagkyndige skal derimod ikke konkludere vedrørende skyldsspørgsmålet. Den sagkyndige kan indkaldes under domsforhandlingen med henblik på nærmere at redegøre for indholdet af erklæringen.

Observationen udelukker ikke, at der efter observationen foretages en afhøring af barnet. Dommeren kan således efter en konkret vurdering beslutte at foretage dommerafhøring efter observationens afslutning. Dommeren vil ved afgørelsen heraf lægge vægt på sandsynligheden for, at der under en dommerafhøring vil fremkomme nye oplysninger samt mulighederne for alternativ bevisførelse om skyldsspørgsmålet.

Man har i dag meget begrænset erfaring med observationsordningen, og den norske rigsadvokat finder det derfor vanskeligt at udtale sig om observationens selvstændige bevisværdi under en straffesag.

6.1.3. Sigtedes adgang til at gøre sig bekendt med barnets forklaringer under efterforskningen

Højesteret i Norge har fastslået, at politiets begæring om dommerafhøring af et barn indebærer, at den mistænkte får status som sigtet. Den sigtede har ikke krav på at blive underrettet om afhøringen og har heller ikke ret til at være tilstede under afhøringen. Det er alene forsvareren, som varetager sigtedes interesser på dette stadie af efterforskningen, og denne har som hovedregel adgang til at overvære afhøringen. Forsvareren har ret til at orientere sigtede om tidspunktet for afhøringen af barnet.

Sigtede underrettes om, at der foretages observation, men har ikke adgang til at overvære observationen.

6.1.4. Bevisførelsen under domsforhandlingen

Reglerne om dommerafhøring er en undtagelse til reglen om umiddelbar bevisførelse for den dømmende ret. Det betyder, at videooptagelsen af barnets forklaring afspilles under domsforhandlingen. Der er dog ikke noget til hinder for, at et barn under 14 år møder og afgiver forklaring under domsforhandlingen, og retten kan, når særlige grunde taler for, at

barnet skal afgive forklaring umiddelbart for den dømmende ret, anmode barnet om at møde til domsforhandlingen.

Der er ikke noget forbud mod, at der under domsforhandlingen er bevisførelse om et barns troværdighed. I visse tilfælde har retten behov for sagkyndig bistand for at få belyst f.eks. spørgsmål om børns udvikling og reaktionsmønstre. Såfremt der indkaldes en særlig sagkyndig, skal denne ikke – og har heller ikke grundlag for – at udtale sig om, hvorvidt det seksuelle overgreb har fundet sted. Denne vurdering af skyldsspørgsmålet tilkommer retten.

6.2. Sverige

Den svenske rigsadvokat har fremsendt kopi af retningslinier af 15. august 2000, ”Promemoria avseende förundersökning i ärenden rörande sexuella övergrepp mot barn”, samt telefonisk givet supplerende oplysninger.

Af retningslinierne fremgår bl.a., at efterforskningen i denne type sager altid ledes af en anklager, hvorfor en anmeldelse altid forelægges for anklageren, der herefter afgør, hvorvidt der skal indledes efterforskning.

Afhøringer af børn under 15 år optages på video. Kun barnet og forhørslederen – der er en polititjenestemand – er tilstede i afhøringslokalet. Det kan forekomme, at barnet allerede inden afhøringen er påbegyndt psykologbehandling, og der er eksempler på, at psykologen har været tilstede under afhøringen. Psykologen har dog ikke adgang til at stille spørgsmål.

Anklageren, bistandsadvokaten og forsvareren overværer afhøringen fra et særligt monitorrum og har adgang til at stille spørgsmål gennem forhørslederen. Den mistænkte/sigtede overværer ikke afhøringen af barnet, men har efterfølgende mulighed for sammen med forsvareren at gennemse videoen.

Efter afhøringen noteres det på sagen, hvorvidt forsvareren har stillet supplerende spørgsmål eller har afstået herfra. Inden nogle uger skal den mistænkte have mulighed for at gennemse videoafhøringen og have mulighed for at stille spørgsmål til barnet ved en fornyet afhøring af barnet. Selvom udgangspunktet er, at barnet kun afhøres en gang, vil der således ofte være tilfælde, hvor det viser sig nødvendigt at foretage en genafhøring af barnet.

De svenske domstole har godkendt, at videoafhøringen af barnet kan afspilles under domsforhandlingen. Det forekommer, at et barn indkaldes med henblik på at afgive forklaring i retten. I disse tilfælde bør anklageren – eventuelt sammen med bisidderen for barnet – altid mødes med barnet før domsforhandlingen. I nogle tilfælde vil spørgsmålet om, hvorvidt

barnet skal indkaldes som vidne under domsforhandlingen, blive forelagt for en børnesagkyndig.

Den svenske rigsadvokat har telefonisk oplyst, at man i løbet af de senere år er blevet mere tilbageholdende med at føre såkaldte vidnepsykologer som vidner under domsforhandlingen. Der er dog stadig eksempler på, at en psykolog er blevet indkaldt som vidne under domsforhandlingen for i mere generelle vendinger at udtale sig om det konkrete barns udviklingsniveau og modenhed.

6.3. Finland

Finland har besvaret hvert af de stillede spørgsmål således:

6.3.1. Anmeldelser om seksuelle overgreb mod børn

Der findes ingen særskilte anvisninger om, hvorledes anmeldelser om seksuelle overgreb skal behandles.

6.3.2. Afhøringer af barnet under efterforskningen

Det følger af den finske lovgivning, at det er en polititjenestemand, der afhører personer under 18 år. Efterforskningslederen har dog mulighed for at indhente sagkyndig bistand. Da der i Finland kun findes få polititjenestemænd, der er særligt uddannet til at afhøre børn, ses det jævnligt, at en socialarbejder, psykolog eller børnepsykiater forestår afhøringen af især små børn, selvom det som anført i lovgivningen er forudsat, at det altid er en polititjenestemand, der skal forestå afhøringen. Den børnesagkyndige får i disse tilfælde en dobbeltrolle som både efterforsker og sagkyndig. I forbindelse med konkrete straffesager vil det herefter være op til domstolene at afgøre, hvorvidt en afhøring foretaget af en børnesagkyndig kan anvendes som bevismateriale under straffesagen.

Den finske rigsadvokat har oplyst, at han forventer, at der vil blive taget stilling til spørgsmålet om anvendelse af særlige børnesagkyndige i forbindelse med en revision af den finske lovgivning.

En repræsentant for Social- og Sundhedsforvaltningen, bistandsadvokaten og forældrene til et barn under 15 år har mulighed for at være tilstede under afhøringen af barnet. De pågældende befinder sig i selve afhøringslokalet.

Afhøringen af barnet kan som udgangspunkt optages på video, men ikke alle politistationer og socialmyndigheder har adgang til videoapparater.

6.3.3. Sigtedes adgang til at gøre sig bekendt med barnets forklaringer under efterforskningen

Sigtede har ikke adgang til at overvære afhøringen af barnet. Forsvareren underrettes om afhøringen og har adgang til at stille spørgsmål til barnet gennem polititjenestemanden.

Videoptagelsen og udskriften heraf tilstilles den mistænkte og dennes forsvarer efter afhøringen. Der er herefter mulighed for en genafhøring af barnet.

6.3.4. Bevisførelsen under domsforhandlingen

I praksis har man godkendt, at en videoptagelse af et barn kan afspilles under domsforhandlingen, når tiltalte har haft adgang til at stille spørgsmål til barnet.

6.4. Island

Island har besvaret hvert af de stillede spørgsmål således:

6.4.1. Anmeldelser om seksuelle overgreb mod børn

Den islandske retsplejelov indeholder en bestemmelse om, at forurettede i en sædeligheds-sag, der ikke er fyldt 18 år på det tidspunkt, hvor efterforskningen påbegyndes, skal afhøres indenretligt.

Politiet afhører således ikke barnet, men henvender sig til en dommer, som sørger for afhøring af barnet. Politiet har dog ofte afhørt andre vidner, den mistænkte samt indhentet andet bevismateriale, inden man retter henvendelse til dommeren med anmodning om en indenretlig afhøring af barnet.

6.4.2. Afhøringer af barnet under efterforskningen

Det følger af den islandske retsplejelov, at dommeren kan tilkalde en sagkyndig person til at bistå ved afhøringen. I praksis forstås afhøringen af et barn under 14 år som oftest af en børnepsykolog. Afhøringen foregår ikke på domhuset, men i særligt indrettede lokaler.

Politiet, anklageren, forsvareren, bistandsadvokaten, en repræsentant fra børneværnet og barnets forældre har adgang til at overvære afhøringen af barnet. Det sker fra et tilstødende lokale.

Dommeren forbereder barnet på afhøringen og beskriver fremgangsmåden, og de fleste dommere orienterer barnet om, hvilke personer der overværer afhøringen. Afhøringen optages på video.

Island har ikke fastsat regler om, at barnet skal have opnået en bestemt alder, før barnet kan afhøres, og der kendes eksempler på, at børn på 5-6 år er blevet afhørt, men også et enkelt eksempel på, at et man forgæves har forsøgt at afhøre et 3-årigt barn.

6.4.3. Sigtedes adgang til at gøre sig bekendt med barnets forklaringer under efterforskningen

Sigtede har ret til at overvære afhøringen af barnet, medmindre dommeren finder, at hans tilstedeværelse kan være til byrde for barnet eller kan have indflydelse på barnets forklaring. Sigtede overværer afhøringen fra et tilstødende lokale og oftest sammen med forsvareren. Forsvareren og sigtede kan stille spørgsmål til barnet gennem dommeren eller den sagkyndige person, som foretager afhøringen.

I de tilfælde, hvor sigtede og dennes forsvarer ikke har overværet afhøringen, vil videobåndet snarest muligt blive afspillet for sigtede og dennes forsvarer i et retsmøde.

Barnet afhøres som udgangspunkt én gang. Dommeren kan dog beslutte, at barnet skal genafhøres, hvis dommeren finder, at der er særlig anledning hertil. En eventuel fornyet afhøring foretages på samme måde som den første.

6.4.4. Bevisførelse under domsforhandlingen

Den islandske retsplejelov indeholder en generel bestemmelse om, at indenretlige forklaringer afgivet af forurettede under efterforskningen kan anvendes som bevis samt en speciel bestemmelse om, at forurettede børn under 18 år i sædelighedssager ikke bør give møde i retten under domsforhandlingen, medmindre dommeren finder særlig anledning hertil. Udgangspunktet er således, at barnet ikke skal give møde under domsforhandlingen. Videobåndet afspilles under domsforhandlingen, og udskrift af barnets forklaring fremlægges.

En islandsk højesteretsdom fra 1999 kan fortolkes således, at der ikke er adgang til at føre sagkyndige vidner, der generelt skal udtale sig om troværdigheden af børns forklaringer. Den islandske Højesteret har dog i en anden konkret sag udtalt, at en børnesagkyndig kunne udtale sig om troværdighedsspørgsmål.

6.4.5. Andre særlige retningslinier om behandlingen af straffesager om seksuelle overgreb mod børn

Island har ikke i dag andre særlige regler eller retningslinier, men det påtænkes snarest at udsende retningslinier til politiet.

6.5. Holland

6.5.1. Anmeldelser om seksuelle overgreb på børn

I Holland afviger efterforskningen i sager om seksuelt misbrug af børn som udgangspunkt ikke fra den almindelige procedure for efterforskning af straffesager.

Det hollandske justits- og sundhedsministerium har imidlertid i samarbejde med lokale myndigheder oprettet 14 regionale kontorer med den særlige opgave at yde rådgivning i spørgsmål om seksuelt misbrug af børn. Kontorerne har, såfremt de bliver bekendt med oplysninger, som indikerer, at et barn har været udsat for seksuelt misbrug, pligt til at underrette politiet herom.

6.5.2. Afhøringer af barnet under efterforskningen

Efter modtagelse af en anmeldelse om seksuelt misbrug af et barn skal politiet hurtigst muligt og senest inden fem dage foretage en indledende afhøring af barnet med henblik på at vurdere, om der skal indledes en egentlig efterforskning. Afhøringen foretages af en politiembedsmand, som på politiskolen har modtaget særlig teoretisk og praktisk uddannelse i behandling af sager om seksuelt misbrug af børn. Under dette indledende forhør skal politimanden orientere om konsekvenserne af den indgivne anmeldelse, herunder om at en anmeldelse medfører nærmere efterforskning og mulig retsforfølgning af gerningsmanden. Afhøreren skal endvidere oplyse om konsekvenserne af at indgive en falsk anmeldelse, ligesom barnet skal gøres bekendt med, at afhøringen optages på lyd- eller videobånd.

Hvis den indledende afhøring giver grundlag for iværksættelse af en egentlig efterforskning af sagen, bliver der foretaget en fornyet og mere tilbundsående afhøring af barnet, hvor den afhører, der foretog den indledende afhøring, bliver assisteret af en politiembedsmand med erfaring i efterforskning af sædelighedssager.

Hvis barnet er mellem 4 og 12 år, vil afhøringerne blive optaget på videobånd. Er barnet derimod over 12 år, vil afhøringerne som udgangspunkt alene blive optaget på lydbånd, medmindre barnet ikke på en alderssvarende måde er i stand til at udtrykke sig mundtligt, idet afhøringen i så fald også vil blive optaget på videobånd.

Barnet kan ved begge afhøringer, der foretages i særlige børnevenlige lokaler, anmode om, at en bestemt person er til stede og ledsager barnet, men det kræves samtidig, at barnet også afhøres alene.

6.5.3. Sigtedes adgang til at gøre sig bekendt med barnets forklaringer under efterforskningen

Den sigtede har kun adgang til at gøre sig bekendt med de forklaringer, som måtte være afgivet under sagens efterforskning, hvis der er sikkerhed for, at den pågældende ikke mere kommer i kontakt med eller på anden måde har mulighed for at påvirke barnet. Den sigtedes forsvarer har derimod adgang til at gøre sig bekendt med de forklaringer, der er afgivet under efterforskningen, når politi- og anklagemyndighed har besluttet at indlede retsfulgning i sagen.

Hvis den sigtede og forsvareren herefter ønsker, at der foretages en fornyet afhøring af barnet, må der under et indledende retsmøde fremsættes anmodning herom. Hvis anklagemyndigheden modsætter sig, at der foretages en fornyet afhøring, træffer retten afgørelse om spørgsmålet.

6.5.4. Bevisførelsen under domsforhandlingen

Under domsforhandlingen af sagen kan det forurettede barn, hvis det anses for at være forsvarligt, indkaldes til at afgive vidneforklaring i retten. Der er i den forbindelse ikke nogen fast aldersgrænse for, hvor gammelt barnet skal være for at kunne afhøres indenretligt. Hvis der skal foretages en indenretlig afhøring af barnet, træffer retten i de fleste tilfælde bestemmelse om, at den tiltalte ikke må være til stede i retslokalet under afhøringen af barnet.

Hvis det ikke kan anses for forsvarligt at afhøre barnet indenretligt, kan en udskrift af barnets forklaring fremlægges som bevis i sagen. Udskriften skal være underskrevet af den politimand, der har foretaget afhøringen og være suppleret med en skriftlig kommentar fra en psykolog.

Anklagemyndigheden har til brug for sine overvejelser mulighed for at indhente en udtalelse fra en særlig ekspertgruppe bestående af en psykolog, en psykiater eller en pædagog og en erfaren efterforsker af sædelighedsforbrydelser, ligesom der under domsforhandlingen kan føres sagkyndige vidner, f.eks. psykologer, som kan udtale sig mere generelt om troværdighedsspørgsmål. Det er imidlertid en forudsætning, at den pågældende ikke kender det forurettede barn.

6.6. England

6.6.1. Afhøringer af barnet under efterforskningen

Videoafhøringer kan anvendes i sædelighedssager, når forurettede er under 17 år. Hvis forurettede, inden domsforhandlingen finder sted, fylder 17 år, kan en videoafhøring, der er foretaget inden forurettede fyldte 17 år, fortsat anvendes under domsforhandlingen forudsat, at forurettede på dette tidspunkt ikke er fyldt 18 år.

Videoafhøringer af børn i sædelighedssager foretages almindeligvis to gange. Den første afhøring foretages i stedet for politiets sædvanlige afhøring af et vidne til politirapport. Hvis anklagemyndigheden beslutter at indlede en egentlig retsforfølgning i sagen, har forsvaret krav på at foretage en modafhøring af barnet, som i sædelighedssager ligeledes vil kunne optages på video, således at barnet ikke skal deltage i en modafhøring i retten under domsforhandlingen. Anklagemyndighedens eventuelle supplerende afhøring herefter kan ligeledes ske ved en videoafhøring.

Hvis det er forsvareren, som ønsker at føre et barn som vidne, har denne i lighed med politi- og anklagemyndighed mulighed for at foretage den første videoafhøring af barnet, hvorefter anklagemyndigheden tilsvarende har krav på at modafhøre barnet.

Ved afhøring af børn i sædelighedssager har dommeren, forsvareren og anklageren krav på at være til stede i afhøringslokalet eller eventuelt overvære afhøringen via en monitor eller tv-link, idet det er en forudsætning, at de skal kunne se og høre barnet samt kunne kommunikere med den person, som foretager afhøringen.

Der er ikke herudover ved lov truffet nærmere bestemmelse om gennemførelsen af videoafhøringer af børn. Det engelske indenrigsministerium og sundhedsministerium har imidlertid i samarbejde udarbejdet en vejledning for, hvordan videoafhøringer bør foretages. Det fremgår bl.a. heraf, at afhøringerne bør foretages af en politimand eller socialarbejder med særlig uddannelse i afhøring af børn, og at mindre børn, såfremt de måtte have behov herfor, i afhøringslokalet kan være ledsaget af en tryghedsskabende person, som de kender. Denne person bør ikke selv skulle afgive forklaring under sagen og må ikke deltage i udspørgningen af barnet. Videoafhøringen skal gennemføres så snart som muligt efter modtagelsen af anmeldelsen, og det anbefales, at den foretages i børnevenlige lokaler på f.eks. et hospital eller familiecenter, idet det samtidig frarådes, at afhøringen foregår på en politistation.

6.6.2. Sigtedes adgang til at gøre sig bekendt med barnets forklaring under efterforskningen

Den, der er mistænkt eller sigtet for seksuelt misbrug af et barn, har ikke krav på at overvære politiets afhøring af barnet, som almindeligvis vil være hovedafhøringen af barnet. Den mistænkte/sigtede har derimod krav på at overvære den afhøring af barnet, som sker efter anmodning fra den mistænkte/sigtede og forsvareren, og hvor den mistænkte/sigtede og forsvareren har adgang til at få stillet spørgsmål til barnet. Den mistænkte/sigtede har ikke krav på at overvære afhøringen af barnet i selve afhøringslokalet, men kan overvære afhøringen via en monitor eller tv-link. Den mistænkte/sigtede skal under afhøringen af barnet have mulighed for at kommunikere med sin forsvarer.

6.6.3. Bevisførelsen under domsforhandlingen

Det følger af den engelske ”Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999”, at videoafhøringer af børn i sædeligheds- og voldssager som altovervejende udgangspunkt kan anvendes som bevismiddel med samme værdi som en vidneforklaring afgivet umiddelbart for den dømmende ret. Retten kan imidlertid, hvor retssikkerhedsmæssige hensyn taler imod anvendelse af en videoafhøring, bestemme, at videoafhøringen ikke kan anvendes som bevis under domsforhandlingen. Det vil navnlig være omstændighederne i forbindelse med foretagelsen af videoafhøringen, som vil have betydning for rettens vurdering af, om anvendelsen af denne som bevis under sagen er retssikkerhedsmæssig betænkelig. Hvis retten finder, at det kun er dele af videoafhøringen, som er retssikkerhedsmæssig betænkelig, kan den bestemme, at videoafhøringen kan anvendes i redigeret form.

Englands repræsentant i Eurojust har endvidere via Danmarks repræsentant i Eurojust oplyst, at der under domsforhandlingen kan foretages afhøring af barnet i et separat lokale ved siden af retslokalet, således at dommer, anklager og forsvarer via video kan stille spørgsmål til barnet. Barnet vil i disse tilfælde være ledsaget i afhøringslokalet af en socialarbejder.

Det er herudover muligt at foretage afhøring af barnet i selve retslokalet. Hvis barnet afhøres inde i retslokalet, vil der være opsat en skærm mellem barnet og den tiltalte, således at barnet ikke kan se den tiltalte. Barnet kan imidlertid via forældrene afslå at medvirke ved en afhøring.

6.7. Danmarks forpligtelser i henhold til internationale konventioner

6.7.1. Den Europæiske Menneskerettighedskonvention

6.7.1.1. Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention blev inkorporeret i dansk ret ved lov nr. 285 af 29. april 1992 om Den Europæiske Menneskerettighedskonvention. Konventionen er således en del af dansk lovgivning, og de danske domstole og andre retsanvendende myndigheder skal anvende konventionen ved fortolkning af dansk ret.

En meget central bestemmelse for strafferetsplejen er *artikel 6* i konventionen, som har følgende ordlyd:

”Stk. 1. Enhver har ret til en retfærdig og offentlig rettergang inden en rimelig frist for en uafhængig og upartisk domstol, der er oprettet ved lov, når der skal træffes afgørelse enten i en strid om hans borgerlige rettigheder og forpligtelser eller angående en mod ham rettet anklage for en forbrydelse. Dommen skal afsiges i et offentligt møde, men pressen og offentligheden kan udelukkes helt eller delvis fra retsforhandlingerne af hensyn til sædeligheden, den offentlige orden eller den nationale sikkerhed i et demokratisk samfund, når det kræves af hensynet til mindreårige eller til beskyttelse af parternes privatliv, eller under særlige omstændigheder i det efter rettens mening strengt nødvendige omfang, når offentlighed ville skade retfærdighedens interesser.

Stk. 2. Enhver, der anklages for en lovovertrædelse, skal anses for uskyldig, indtil hans skyld er bevist i overensstemmelse med loven.

Stk. 3. Enhver, der er anklaget for en lovovertrædelse, skal mindst have ret til følgende:

- a) at blive underrettet snarest muligt, udførligt og på et sprog, som han forstår, om indholdet af og årsagen til den sigtelse, der er rejst mod ham;
- b) at få tilstrækkelig tid og lejlighed til at forberede sit forsvar;
- c) at forsvare sig personligt eller ved bistand af en forsvarer, som han selv har valgt, og, hvis han ikke har tilstrækkelige midler til at betale for juridisk bistand, at modtage den uden betaling, når dette kræves i retfærdighedens interesse;
- d) at afhøre eller lade afhøre imod ham førte vidner og at få vidner for ham tilsagt og afhørt på samme betingelser som vidner, der føres imod ham;
- e) at få vederlagsfri bistand af en tolk, hvis han ikke forstår eller taler det sprog, der anvendes i retten. ”

Ved vurderingen af om anvendelse af videoafhøringer som bevismiddel under domsforhandlingen er i overensstemmelse med Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, er konventionens artikel 6, stk. 3, litra d, jf. stk. 1, central.

Af den kommenterede Menneskerettighedskonvention, 1994, side 216-217, fremgår følgende:

”Det er principielt ikke udelukket at anvende bevismateriale i form af forklaringer, som ikke afgives under domsforhandlingen, og som den anklagede ikke har haft mulighed for at imødegå ved spørgsmål til vidnet på noget stadium af sagen. Men det er vanskeligt med sikkerhed at angive, under hvilke betingelser det vil blive accepteret. Det spiller ingen rolle, om forklaringen er afgivet indenretligt, for undersøgelsesdommer, til politiet eller på anden måde. Det afgørende er, at den anklagede ikke har været tilstede eller repræsenteret ved forklaringens afgivelse.....

.....Det må anses for tilstrækkeligt, at tiltalte eller dennes forsvarer på et eller andet stadium har haft adgang til kontraafhøring, men dette er naturligvis omvendt ikke begrundelse for at undlade vidneførsel under domsforhandlingen, hvis det er muligt.....

.....Efter EMD's praksis synes det afgørende moment at være, at der ikke må ske domfældelse på grundlag af en forklaring, som tiltalte ikke har haft mulighed for at imødegå ved kontraafhøring m.v, hvis forklaringen er det eneste eller i hvert fald reelt afgørende bevis i sagen. EMD's praksis skal næppe forstås således, at også selve dokumentationen da har været utilladelig. Nationale domstole vil ellers være stillet over for en meget vanskelig opgave, idet den øvrige bevisførelses omfang og udfald ofte ikke vil være kendt, når der skal tages stilling til dokumentationen. Har forklaringer af den nævnte karakter været dokumenteret under domsforhandlingen, må retten nøje overveje, hvilken betydning forklaringen reelt spiller for en eventuel domfældelse sammenholdt med sagens øvrige bevisligheder. Dette kan – hvor resultatet ikke bliver frifindelse – efter omstændighederne stille ganske betydelige krav til udformningen af præmisserne i dommen. Foreligger problemstillingen i nævningesager, bør retsbelæringen indeholde fornøden vejledning herom.”

Hvis den beskikkede forsvarer har overværet afgivelsen af vidnets forklaring og har haft lejlighed til i den forbindelse at stille spørgsmål, kan der herefter som udgangspunkt ikke antages at foreligge en krænkelse af artikel 6. Ved vurderingen af, hvorvidt der eventuelt måtte foreligge en krænkelse af artikel 6, må det imidlertid forventes at kunne indgå, om forsvareren inden videoafhøringen har været i besiddelse af fornøden viden til at kunne stille relevante spørgsmål til barnet. I de tilfælde, hvor der efter videoafhøringen fremkommer væsentlige nye oplysninger af betydning for sagen, må det endvidere forventes at kunne indgå i vurderingen, om forsvaret har haft lejlighed til at stille spørgsmål til barnet i

relation til disse oplysninger, herunder også om forsvaret har anmodet om, at der foretages en genafhøring af barnet.

Marianne Holdgaard Bukh anfører i ”Modafhøring af Vidner”, 1998, side 316f om den før Højesterets kendelser af 16. marts 2000 fulgte fremgangsmåde ved videoafhøring følgende:

”Den danske fremgangsmåde som sådan er ikke konventionsstridig, jf. Lindqvist-afgørelsen, idet denne afgørelse i denne konkrete situation accepterer den svenske ordning, hvor hverken forsvaren eller den tiltalte er tilstede i et tilstødende lokale. Men det synes oplagt, at anvendelsen af videooptagelser i stedet for direkte afhøring i retten i konkrete danske sager vil kunne medføre en krænkelse af artikel 6, stk. 3, litra d, jf. stk. 1. Navnlig når vidnebeviset viser sig at være det eneste eller det afgørende bevis i sagen, vil en domfældelse på grundlag af en sådan vidneforklaring formodentlig være en krænkelse af artikel 6, stk. 3, litra d, jf. stk. 1, hvis vidnet ikke kunne afhøres supplerende under domsforhandlingen, jf. også Lindqvist-afgørelsen samt Domstolens afgørelser i Unterpertinger- og Asch-sagerne. Hvorledes den danske retstilstand forholder sig på dette punkt, er imidlertid ikke afklaret ved de her beskrevne danske afgørelser.

Hvis det under domsforhandlingen viser sig, at en videooptagelse bliver afgørende for domfældelsen, vil en menneskeretlig korrekt løsning være at lade videooptagelsen afspille og herefter enten lade vidnet supplerende afhøre eller frifinde den tiltalte, jf. EMK 10486, Hauschildt mod Danmark, og EMK 5575, X mod Østrig, samt Fm. 1991.157. En genafhøring i retten kan kombineres med, at retten undtagelsesvist bestemmer, at tiltalte skal forlade retslokalet under afhøringen, jf. § 848, stk. 1, og ØLK af 1. maj 1991.”

6.7.1.2. Lindqvist-sagen

Spørgsmålet om anvendelsen af videoafhøringer som bevis under domsforhandlingen har været forelagt Menneskerettighedskommissionen i sagen Lindqvist mod Sverige (EMK 26304/95 af 22. oktober 1997).

Sagen drejede sig om en fars seksuelle misbrug af sin 11-årige datter. Datteren blev afhørt til video fire gange af politiet, inden faderen blev sigtet i sagen. Disse afhøringer blev gennemført, uden at hverken faderen eller hans forsvarer var tilstede. Afhøringerne blev senere afspillet under straffesagens behandling i retten i både første og anden instans, hvor der tillige blev afhørt andre vidner, herunder en læge og en psykolog, der udtalte sig om objektive tegn på seksuelt misbrug af pigen og om troværdigheden af hendes forklaringer.

Lindqvist og hans forsvarer modtog under efterforskningen kopi af materialet vedrørende disse afhøringer, men fremsatte først under straffesagens behandling i ankeinstansen an-

modning om genafhøring af pigen. Ankeinstansen afviste ved to afgørelser genafhøring af pigen og henviste herunder bl.a. til, at forsvaret ikke under efterforskningen havde fremsat anmodning herom, og til at genafhøring ikke ville tilføje noget nyt af vigtighed, fordi pigen tidligere havde svaret på de spørgsmål, som forsvareren angav at ville stille.

Ankeinstansen stadfæstede førsteinstansens afgørelse om domfældelse af Lindqvist og anførte i præmisserne, at afhøringen på videobånd var hovedbeviset i sagen, men at pigens forklaring blev anvendt med varsomhed. Endvidere inddrog retten bl.a. de forklaringer, der var afgivet af en læge og en psykolog som vidner, som begrundelse for domfældelsen.

Efter et forgæves forsøg på at anke dommen til den svenske Højesteret klagede Lindqvist i 1994 til Kommissionen over, at hans anmodning om at få pigen genafhørt var blevet afvist. Han henviste til, at der forelå en krænkelse af art. 6, stk. 3, litra d, jf. stk. 1, fordi han ikke fik mulighed for at stille spørgsmål til pigen.

Kommissionen udtalte bl.a.:

”All evidence must normally be produced in the presence of the accused at a public hearing with a view to adversarial argument. However, the use in evidence of statements obtained at the stage of the police inquiry and the judicial investigation is not in itself inconsistent with paragraphs 3(d) and 1 of article 6 provided that the rights of the defence have been respected. As a rule, these rights require that the defendant has been given an adequate and proper opportunity to challenge and question a witness against him either when he was making his statements or at a later stage of the proceedings.”

Kommissionen anførte herefter, at artikel 6 ikke giver den anklagede “an unlimited right to secure the appearance of witnesses in court.”

Da domfældelsen hovedsageligt var baseret på pigens forklaring, undersøgte kommissionen herefter, om Lindqvist havde haft en rimelig adgang til at varetage sit forsvar som forudsat i artikel 6.

Kommissionen anførte bl.a., at selv om det havde været at foretrække, at spørgsmål ikke kun var blevet fremsat af politiet, men også af forsvaret, så fandtes beslutningen om ikke at genafhøre pigen under ankeinstansens behandling af sagen ikke at have været vilkårlig eller urimelig henset til sagens følsomme natur, og de problemer, som pigen havde oplevet. Endvidere bemærkede kommissionen, at Lindqvist undlod at benytte muligheden for at anmode om genafhøring ca. en måned efter sidste politiafhøring, hvor en genafhøring ville have været mindre forstyrrende for pigen end genafhøring under ankesagen, ligesom en anmodning om genafhøring ikke blev fremsat under førsteinstansens behandling. Endvidere anførte kommissionen, at afslaget var begrundet i, at pigen allerede havde svaret på de

spørgsmål, som forsvaret angav at ville stille, ligesom Lindqvist havde mulighed for at anfægte pigens forklaring og hendes troværdighed samt andre beviser, der førtes mod ham, under straffesagen.

Kommissionen henviste endvidere til, at appelretten i dommen havde angivet at have behandlet vidneudsagnet med stor varsomhed, og at videooptagelserne i øvrigt ikke var det eneste bevis i sagen.

Kommissionen fandt, at sagen vurderet i sin helhed kunne karakteriseres som retfærdig, og afviste herefter klagen som åbenbart ugrundet.

Kommissionen tilkendegav endvidere følgende generelle synspunkt:

”The Commission has regard to the special features of criminal proceedings concerning sexual offences. Such proceedings are often conceived of as an ordeal by the victim, in particular when the latter is unwillingly confronted with the defendant. In the assessment of the question whether or not in such proceedings an accused received a fair trial, account must be taken of the right to respect for the victim’s private life. Therefore, the Commission accepts that in criminal proceedings concerning sexual abuse certain measures may be taken for the purpose of protecting the victim, provided that such measures can be reconciled with an adequate and effective exercise of the rights of defence.”

6.7.1.3. Doorson-sagen

Doorson-sagen, som der henvises til i mindretallets dissens nedenfor i kapitel 8, afsnit 8.5.5.3., omhandlede spørgsmålet om, hvorvidt der var sket en krænkelse af EMK art. 6, stk. 1, og stk. 3, litra d, i en sag om handel med narkotika. Menneskerettighedsdomstolen fandt, at det forhold, at to anonyme vidner var blevet afhørt af en undersøgelsesdommer uden tiltaltes eller dennes forsvarers tilstedeværelse, blev opvejet af, at forsvareren senere under ankesagen havde været tilstede under afhøringen af disse vidner. Opretholdelsen af vidnernes anonymitet var begrundet i risikoen for repressalier mod dem.

Menneskerettighedsdomstolen fandt ikke, at dette forhold udgjorde en krænkelse af artikel 6, stk. 1, sammenholdt med artikel 6, stk. 3, litra d.

Menneskerettighedsdomstolen udtalte bl.a. følgende i præmisserne:

”70. It is true that Article 6 (art. 6) does not explicitly require the interests of witnesses in general, and those of victims called upon to testify in particular, to be taken into consideration. However, their life, liberty or security of person may be at stake, as may interests coming generally within the ambit of Article

8 (art. 8) of the Convention. Such interests of witnesses and victims are in principle protected by other, substantive provisions of the Convention, which imply that Contracting States should organise their criminal proceedings in such a way that those interests are not unjustifiably imperilled. Against this background, principles of fair trial also require that in appropriate cases the interests of the defence are balanced against those of witnesses or victims called upon to testify.”

.....

”72. The maintenance of the anonymity of the witnesses Y.15 and Y.16 presented the defence with difficulties which criminal proceedings should not normally involve. Nevertheless, no violation of Article 6 para. 1 taken together with Article 6 para. 3 (d) (art. 6-1+art. 6-3-d) of the Convention can be found if it is established that the handicaps under which the defence laboured were sufficiently counterbalanced by the procedures followed by the judicial authorities (see, *mutatis mutandis*, the above mentioned Kostovski judgment, p. 21, para 43).

.....

76. Finally, it should be recalled that even when ”counterbalancing” procedures are found to compensate sufficiently the handicaps under which the defence labours, a conviction should not be based either solely or to a decisive extent on anonymous statements. That, however, is not the case here: it is sufficiently clear that the national court did not base its finding of guilt solely or to a decisive extent on the evidence of Y.15 and Y.16 (see paragraph 34 above).

Furthermore, evidence obtained from witnesses under conditions in which the rights of the defence cannot be secured to the extent normally required by the Convention should be treated with extreme care. The Court is satisfied that this was done in the criminal proceedings leading to the applicant’s conviction, as is reflected in the express declaration by the Y.16 ”with the necessary caution and circumspection” (see paragraph 34 above).”

6.7.1.4. S.N. mod Sverige

Spørgsmålet om anvendelse af videoafhøringer som bevis under domsforhandlingen er endvidere aktuelt i en verserende sag ved Menneskerettighedsdomstolen (S.N. mod Sverige – 34209/96).

I februar 1995 blev de sociale myndigheder kontaktet af en 10-årig drengs skolelærer på grund af mistanke om, at drengen M var blevet seksuelt misbrugt af S.N. I marts 1995 indgav de sociale myndigheder anmeldelse til politiet.

I april 1995 blev drengen M afhørt til video af en polititjenestemand. Drengens forældre og en repræsentant for de sociale myndigheder overværede videoafhøringen fra et tilstødende

lokale. S.N. var ikke på dette tidspunkt blevet gjort bekendt med mistanken mod ham, og der var ikke udpeget en forsvarer for S.N.

I maj 1995 blev S.N. afhørt af politiet og den offentlige anklager.

I juni 1995 modtog S.N. en kopi af rapporten om den foreløbige efterforskning, og den 3. juli 1995 fik S.N. beskikket en forsvarer. SN fik endvidere mulighed for bl.a. at anmode om yderligere afhøringer og efterforskning.

S.N.'s forsvarer fandt det nødvendigt, at der blev fremskaffet yderligere oplysninger om bl.a. datoer og antallet af gange, hvor de påståede handlinger skulle have fundet sted, og på denne baggrund anmodede forsvareren om, at M blev afhørt på ny.

Den nye afhøring af barnet skulle gennemføres i barnets hjem i september 1995. S.N.'s forsvarer var mødt i barnets hjem, men det var ikke lykkedes politiet at underrette barnets bistandsadvokat om afhøringen. Den afhørende polititjenestemand fik imidlertid kontakt med bistandsadvokaten umiddelbart forud for afhøringens begyndelse. Bistandsadvokaten tilkendegav da, at han protesterede imod, at barnet blev afhørt, når kun én af advokaterne var tilstede. S.N.'s forsvarer accepterede herefter, at afhøringen blev gennemført uden hans tilstedeværelse, idet det fandtes uhensigtsmæssigt at aflyse afhøringen henset til, at polititjenestemanden, der skulle forestå afhøringen, var tilstede, og at barnet havde fået fri fra skole. Afhøringen skete herefter til lydbånd. Barnets forældre overværede afhøringen.

I september 1995 blev der rejst tiltale mod S.N. for at have haft seksuelt samvær med M.

Sagen blev domsforhandlet i byretten i oktober 1995, hvor S.N. nægtede sig skyldig. Videooptagelsen fra april blev afspillet, og tre minutter af lydbåndet fra september 1995 blev læst op. Endelig blev M's mor og skolelærer ført som vidner. Der blev ikke fremsat anmodning om, at M blev ført som vidne under sagen.

Ved byrettens dom af 14. november 1995 blev S.N. idømt 8 måneders fængsel. Byretten fandt det bevist, at S.N. i en hel del tilfælde i 1994 havde begået seksuelle overgreb mod M. Selvom retten gjorde opmærksom på, at udfaldet af sagen udelukkende afhang af troværdigheden af M's forklaring, fandt den ikke anledning til at stille spørgsmål ved denne.

S.N. ankede dommen til appelretten, hvor der blev afholdt domsforhandling i april 1996. Igen afgav M's mor og skolelærer vidneforklaring, ligesom videoafhøringen og lydbåndet blev afspillet. Heller ikke under ankesagens behandling anmodede S.N. om at få ført M som vidne under domsforhandlingen.

Ved dom afsagt den 6. maj 1996 stadfæstede appelretten byrettens dom, dog således at straffen blev nedsat til 3 måneders fængsel. Appelretten bemærkede, at eftersom der ikke var tekniske beviser i sagen, og ingen vidner havde overværet de påståede overgreb, var troværdigheden af M's forklaring af afgørende vigtighed ved rettens vurdering af skyldsspørgsmålet. Retten bemærkede i øvrigt, at afhøringer af børn under sagens efterforskning skal opfylde høje krav både i relation til procedurer og indhold, og retten redegjorde herefter detaljeret for M's udtalelser under afhøringerne, herunder at de i nogle henseender var vage og usikre. Retten fandt herefter på baggrund af M's forklaring S. N. delvis skyldig i den rejste tiltale, idet retten bemærkede, at M's forklaring om det forhold i tiltalen, hvor der skete frifindelse var vag og usikker og ikke udgjorde tilstrækkeligt bevis.

S.N. forsøgte herefter at anke dommen til den svenske Højesteret og gjorde – under henvisning til EMK art. 6, stk. 1, og stk. 3, litra d, gældende, at hans forsvarer ikke havde haft lejlighed til at stille spørgsmål til M. Højesteret afslog anmodningen om appel.

S.N klagede herefter til Menneskerettighedsdomstolen over, at han ikke havde haft en retfærdig rettergang, da han ikke havde haft adgang til at stille spørgsmål til M. S.N hævdede således, at afhøringerne af M var mangelfulde, bl.a. fordi der var blevet stillet ledende spørgsmål, og fordi der ikke under den anden afhøring blev stillet spørgsmål i relation til de emner, som forsvareren havde anmodet om. Endelig gjorde S.N gældende, at der ikke var beviser i sagen, der støttede M's vidneudsagn. S.N påberåbte sig EMK art. 6, stk. 1, og stk. 3, litra d.

Den 16. januar 2001 antog Menneskerettighedsdomstolen S.N's klage til realitetsbehandling. Domstolen bemærkede bl.a. følgende:

”The Court considers, in the light of the parties’ submissions, that the complaint raises serious issues of fact and law under the Convention, the determination of which should depend on an examination of the merits. The Court concludes therefore that this complaint is not manifestly ill-founded within the meaning of Article 35 § 3 of the Convention. No other ground for declaring it inadmissible has been established.....”

Der er endnu ikke afsagt dom i sagen.

6.7.2. FN's Børnekonvention

Danmark har ratificeret FN's konvention af 20. november 1989 om barnets rettigheder (CRC). I Danmark trådte konventionen i kraft den 18. august 1991.

De materielle bestemmelser er indeholdt i konventionens kapitel I, artiklerne 1-41. Konventionen indeholder såvel borgerlige og politiske som økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder.

Af særlig betydning for problemstillingen omkring gennemførelse af straffesager om seksuelt misbrug af børn kan nævnes artikel 3, der bestemmer, at hensynet til barnets tarv skal komme i første række i alle foranstaltninger vedrørende børn, hvad enten disse udøves af offentlige eller private institutioner, domstole, myndigheder m.v. Endvidere kan nævnes artikel 12, der vedrører barnets ret til at blive hørt i alle forhold, som angår barnet selv, i sager, der behandles ved dømmende myndighed eller forvaltningsmyndighed. Artikel 34 foreskriver, at børn skal beskyttes mod alle former for seksuel udnyttelse og seksuel misbrug, og artikel 36 bestemmer, at børn skal beskyttes mod alle andre former for udnyttelse, der på nogen måde kan skade barnet. Artiklerne har følgende ordlyd:

”Artikel 3

1. I alle foranstaltninger vedrørende børn, hvad enten disse udøves af offentlige eller private institutioner for socialt velfærd, domstole, forvaltningsmyndigheder eller lovgivende organer, skal barnets tarv komme i første række.
2. Deltagerstaterne påtager sig at sikre barnet den beskyttelse og omsorg, der er nødvendig for dets trivsel under hensyntagen til de rettigheder og pligter, der gælder for barnets forældre, værge eller andre personer med juridisk ansvar for barnet, og skal med henblik herpå træffe alle passende lovgivningsmæssige og administrative forholdsregler.
3. Deltagerstaterne skal sikre, at institutioner, tjenester og organer med ansvar for omsorg for eller beskyttelse af børn skal være i overensstemmelse med de standarder, der er fastsat af kompetente myndigheder, særligt med hensyn til sikkerhed, sundhed, personalets antal og egnethed samt sagkyndigt tilsyn.”

”Artikel 12

1. Deltagerstaterne skal sikre et barn, der er i stand til at udforme sine egne synspunkter, retten til frit at udtrykke disse synspunkter i alle forhold, der vedrører barnet; barnets synspunkter skal tillægges passende vægt i overensstemmelse med dets alder og modenhed.
2. Med henblik herpå skal barnet især gives mulighed for at udtale sig i enhver behandling ved dømmende myndighed eller forvaltningsmyndighed af sager, der vedrører barnet, enten direkte eller gennem en repræsentant eller et passende organ i overensstemmelse med de i national ret foreskrevne fremgangsmåder.”

”Artikel 34

Deltagerstaterne påtager sig at beskytte barnet mod alle former for seksuel udnyttelse og seksuel misbrug. Med henblik herpå skal deltagerstaterne især tage alle passende nationale, bilaterale og multilaterale forholdsregler for at forhindre:

- (a) at et barn overtales eller tvinges til at deltage i nogen form for ulovlig seksuel aktivitet;
- (b) at børn udnyttes til prostitution eller andre former for ulovlig seksuel aktivitet;
- (c) at børn udnyttes i pornografiske forestillinger og materialer.”

”Artikel 36

Deltagerstaterne skal beskytte barnet mod alle andre former for udnyttelse, der på nogen måde kan skade barnet.”

Der er ikke etableret nogen individuel klageadgang i henhold til konventionen.

Konventionen indeholder ikke bestemmelser, som regulerer spørgsmålet om bevisoptagelse og bevisførelse i sager om seksuelt misbrug af børn. Konventionens bestemmelser har således mere karakter af overordnede formålsbestemmelser og har ikke en sådan grad af konkretisering og specifikation, at de kan inddrages som afgørende argumenter ved behandlingen af de spørgsmål, der er omfattet af arbejdsgruppens kommissorium.

Spørgsmålet om inkorporering af bl.a. FN’s konvention om barnets rettigheder i dansk ret, herunder fordele og ulemper herved, er blevet undersøgt af et af Justitsministeriet den 9. juli 1999 nedsat udvalg om inkorporering af menneskerettighedskonventioner i dansk lovgivning (Inkorporeringsudvalget).

I betænkning nr. 1407/2001 om inkorporering af menneskerettighedskonventioner i dansk ret bemærker udvalget, at flere af Børnekonventionens materielle bestemmelser er generelt formuleret, og de finder som følge heraf anvendelse på en flerhed af vidt forskellige situationer og forhold. Som eksempel herpå nævner udvalget artikel 3, stk. 1, hvorefter barnets tarv kommer i første række i alle foranstaltninger vedrørende børn. Udvalget bemærker videre, at flere af børnekonventionens bestemmelser næppe kan anses for ”egnede” til en inkorporering, idet det må anses for vanskeligt for domstolene og administrative myndigheder at anvende konventionens bestemmelser som grundlag for løsning af konkrete tvister, idet det i vidt omfang vil være lovgivningsmagten, der skal tage stilling til, hvilke konkrete og positive foranstaltninger der skal træffes for at sikre virkeliggørelsen af konventionens rettigheder, jf. side 273-274.

Udvalget konkluderer, at udvalget ikke på nuværende tidspunkt kan anbefale, at FN's konvention om barnets rettigheder, der må betegnes som en "specialkonvention", inkorporeres i dansk lovgivning, og bemærker i den forbindelse på side 275 følgende:

"....

Dette skyldes, at en inkorporering af andre konventioner end Den Europæiske Menneskerettighedskonvention i første omgang alene bør omfatte et begrænset antal konventioner af hensyn til at tilvejebringe et grundlag for at opnå gradvis erfaring med anvendelsen af de inkorporerede konventioner. I den forbindelse finder udvalget, at CCPR, CERD og CT bør tillægges størst prioritet.

Hertil kommer, at der ikke på nuværende tidspunkt er oprettet en individuel klageadgang, og komitéen ikke hidtil har vedtaget generelle anbefalinger vedrørende konventionens materielle rettigheder. Det betyder, at der ikke på nuværende tidspunkt findes tilstrækkelige fortolkningsbidrag, der kan præcisere bestemmelsernes indhold og omfang.

Udvalget er opmærksom på, at disse forhold vil kunne ændre sig med tiden, således at der på et senere tidspunkt vil være et tilstrækkeligt grundlag for at inkorporere også denne konvention. Dette kan f.eks. være tilfældet, hvis der måtte blive etableret en individuel klageadgang, og hvis der i den forbindelse måtte udvikle sig en relevant praksis om fortolkningen af konventionen.

Men selv om dette ikke måtte være tilfældet, kan andre faktorer føre til en ændret vurdering.

Det vil også være relevant at se på, hvorledes danske domstole og andre rets-anvendende myndigheder i praksis har fortolket og anvendt de konventioner, som udvalget foreslår inkorporeret."

Kapitel 7

Børn som vidner

Børns evne til at fortælle om noget, de har oplevet, er meget individuel. Et barns evne til at fortælle om en bestemt episode afhænger i væsentlig grad af barnets alder, udvikling og evne til at udtrykke sig sprogligt. Samtidig har barnets almindelige viden og erfaringer stor betydning for barnets evne til at videreformidle en oplevelse. Disse forhold betyder, at der f.eks. kan være stor forskel på to jævnaldrende børns genfortælling af den samme oplevelse. Når man forholder sig til spørgsmålet om børn som vidner, er det endvidere vigtigt at være opmærksom på, at børn ikke har samme ordforråd som voksne. Et almindeligt barn på 5 år har således et ordforråd på ca. 1.500 ord, mens voksnes ordforråd til sammenligning er på ca. 60.000 til 100.000 ord.

I forhold til spørgsmålet om børn som vidner er det – udover børns evne til at videreformidle en oplevelse – også væsentligt at være opmærksom på, at børn ofte ikke husker på samme måde som voksne. Voksne husker primært en bestemt begivenhed ved at anvende det, man kan kalde ”genkaldelsesstrategier”, mens børn snarere anvender ”genkendelsesstrategier”. Det betyder, at børn nemmere kan huske en oplevelse, hvis de f.eks. ser noget, som kan minde dem om den pågældende oplevelse.

Spørgsmålet om, i hvilket omfang børn er i stand til som vidner at huske og efterfølgende gengive hændelser og begivenheder, som de har oplevet, samt i hvilket omfang det er muligt for omgivelserne at påvirke et barns forklaring, kan ikke besvares entydigt. Den foreliggende litteratur på området indeholder således to forskellige hovedsynspunkter på spørgsmålet.

En gruppe af forskere mener, at førskolebørn kan fortælle om seksuelle overgreb, som aldrig har fundet sted. De mener samtidig, at børn er meget påvirkelige, og at voksne ved at stille ledende, manipulerende eller gentagne spørgsmål til et barn stort set kan få barnet til at sige, hvad de ønsker. Det er således disse forskeres opfattelse, at man kan få børn til – i detaljer – at fortælle om imaginære episoder, som om de faktisk har oplevet det, de fortæller om. Barnet vil fortælle om episoden, således som barnet mener at have oplevet den, selv om barnet formentlig aldrig har været udsat for den pågældende begivenhed.

Denne gruppe af forskere mener endvidere, at børn ikke husker så godt som voksne, og at mindre børn har vanskeligt ved at skelne mellem virkelighed og fantasi. De finder samtidig, at brug af f.eks. tegninger, anatomiske dukker, dukkehuse m.v. for at støtte barnets hukommelse må anses for at være manipulation af barnet. Nogle af de forskere, som støtter

denne vurdering af børn som vidner, baserer primært deres konklusioner på litteraturgenemgange af eksperimenter hovedsageligt fra USA.

De forskere, som repræsenterer det andet syn på spørgsmålet om børn som vidner, finder derimod, at børn sjældent fortæller om traumatiske episoder, som ikke har fundet sted, og som de ikke selv har været udsat for. Efter disse forskeres opfattelse er selv yngre børn i stand til at give præcise forklaringer om traumatiske oplevelser. Problemet er efter deres vurdering snarere, at børn undlader at fortælle om seksuelle overgreb eller helt benægter, at de faktisk har været udsat for overgreb.

For så vidt angår spørgsmålet om hvorvidt børn kan påvirkes af voksne til at afgive en bestemt forklaring, anfører disse forskere, at voksne kan påvirke børn, og at børn kan trues til ikke at fortælle om et seksuelt overgreb. Børns svar i en given situation afhænger imidlertid meget af det spørgsmål, som bliver stillet til barnet. Ved at stille ledende eller manipulerende spørgsmål eller ja/nej spørgsmål, kan en voksen få et barn til at give netop det svar, som den voksne ønsker. Hvis man derimod stiller direkte spørgsmål, som passer til barnets alder og kognitive niveau, vil barnet svare på spørgsmålet i overensstemmelse med det, som barnet rent faktisk har oplevet. Børn som vidner er således afhængige af afhørers evne/viden om, hvordan man taler med børn.

Sammenfattende kan det konkluderes, at forskellen mellem de to hovedsynspunkter på spørgsmålet om børn som vidner ikke drejer sig om, hvorvidt børn bevidst lyver om seksuelle overgreb, men om i hvilken udstrækning man kan påvirke børn til at afgive en bestemt forklaring ved f.eks. at indpode dem falske erindringer på en sådan måde, at børnene efterfølgende oplever erindringerne som værende i overensstemmelse med sandheden.

Kirsten Laila Moesgaard har til brug for arbejdsgruppens drøftelser udarbejdet et notat - ”Afhøring af børn – en psykologfaglig belysning af problemstillingen”, som er optrykt som bilag 6 til betænkningen.

Eva Smith har i tilknytning hertil fremsat følgende supplerende bemærkninger:

”Det er almindeligt anerkendt og påvist i utallige eksperimenter, at mennesker – børn såvel som voksne – kan påvirkes til at ”huske” ting, de aldrig har oplevet. Det er endvidere et faktum, at disse ”falske erindringer” fremstår lige så virkelige for vidnet som de ting, den pågældende rent faktisk har set. Det enkelte vidne er med andre ord ikke i stand til at skelne den falske erindring fra den virkelige erindring.

Forsøg har imidlertid påvist, at ikke alle vidner er lige påvirkelige, og at det er lettere at påvirke et vidne til at huske en enkelt ting – f.eks. at en person havde skæg, eller at en bil i et biluheld havde fået ødelagt sine lygter – end

det er at få en person til at tro, at vedkommende har været en del af en opdigtet hændelse. Der er imidlertid gennemført forsøg, der viser, at det – ved kraftig påvirkning – kan lade sig gøre at få voksne mennesker til at beskrive ubehagelige barndomsoplevelser, som aldrig har fundet sted.

Endvidere viser forskning, at personer, der virker som autoriteter i forhold til de udspurgte, i langt højere grad end ikke-autoriteter modtager svar i overensstemmelse med deres forventninger.

På denne baggrund – og med udgangspunkt i konkrete sager som f.eks. Bjugn-sagen fra Norge – må det antages, at det kan forekomme, at forældre i deres omsorg for børnene og deres overbevisning om, at noget forfærdeligt er hændt, kan komme til at skabe en falsk erindring hos barnet. Bjugn-sagen startede med en bemærkning fra et barn i børnehaven, men voksede hurtigt. På et vist tidspunkt var 7 personer – heriblandt lederen af byens politi, der var ansvarlig for efterforskningen – fængslede. Tiltale blev frafaldet i 6 tilfælde, og den sidste person blev frikendt. Meget tyder på, at sådanne falske forestillinger navnlig kan skabes i institutionssager.

Situationen kan dog også forekomme i sager om incest. For nogle år siden rejste to nu voksne søskende i Norge sag for at få omstødt den dom for seksuelle overgreb mod dem, som deres afdøde far afsonede 15 år tidligere. Efter løsladelsen begik faderen selvmord. Omstødelsesdommen lagde til grund, at moderen havde påvirket børnene til at afgive de urigtige udsagn.

Samtidig har adskillige forsøg påvist, at mange børn undlader at fortælle om ubehagelige oplevelser af seksuel karakter. Samme erfaring har læger, psykiatere og kliniske psykologer gjort. Endvidere har politi i flere lande fundet pornografiske videofilm, men har måttet henlægge sagerne, fordi ofrene aldrig har meldt sig. Der er også en række eksempler på (f.eks. fra Sverige), at man har identificeret ofrene, men børnene nægter, at det er dem, man ser på filmen.

De ovennævnte forhold, der altså betyder, at man på dette område dels risikerer urigtige beskyldninger (falske positive udsagn), dels at virkelige overgreb benægtes (falske negative udsagn), understreger efter min opfattelse den varsomhed og omhu, politi og domstole må lægge for dagen ved vurderingen af børns vidneudsagn.”

Kapitel 8

Arbejdsgruppens overvejelser

8.1. Afhøring af børn

8.1.1. 4 modeller for afhøring af børn

Det følger af arbejdsgruppens kommissorium, at arbejdsgruppen skal gennemgå og vurdere de spørgsmål, som gennemførelsen af straffesager om seksuelt misbrug af børn giver anledning til, herunder navnlig de spørgsmål, der knytter sig til afhøringen af barnet.

Arbejdsgruppen har overvejet fire modeller for, hvordan afhøring af børn i straffesager om seksuelt misbrug af børn bør gennemføres:

De **fire modeller** fremgår nedenfor:

Model 1: Afhøring umiddelbart for den dømmende ret

Udgangspunktet i dansk ret er, at bevisførelsen, herunder afhøringen af vidner, skal ske umiddelbart for den dømmende ret. Dette indebærer, at et barn, der skal afhøres som vidne i en sædelighedssag, som udgangspunkt vil skulle afgive forklaring i selve retslokalet under overværelse af rettens dommere og lægdommere, en forsvarer, en anklager, en bistandsadvokat og en repræsentant for Social- og Sundhedsforvaltningen. Den tiltalte i sagen vil endvidere som udgangspunkt have ret til at være til stede i retslokalet under barnets vidneforklaring. Retsplejelovens § 848, stk. 1, giver dog retsformanden mulighed for at træffe bestemmelse om, at den tiltalte skal forlade retslokalet, mens barnet afhøres. Den tiltalte vil i givet fald efterfølgende blive gjort bekendt med indholdet af barnets forklaring, jf. retsplejelovens § 848, stk. 5.

Som udgangspunkt vil både anklageren og forsvareren kunne stille spørgsmål til barnet. Efter retsplejelovens § 183, stk. 3, kan retsformanden dog bestemme, hvordan en afhøring af et barn under 15 år skal finde sted, samt hvem der skal foretage afhøringen. Retsformanden har således mulighed for at bestemme, at barnet kun skal afhøres af en person, f.eks. retsformanden selv.

Inden domsforhandlingen vil barnet være blevet afhørt en eller flere gange af politiet. Disse afhøringer vil ofte ligge nogen tid forud for domsforhandlingen.

I de tilfælde, hvor en byretsdom bliver anket til frifindelse, vil barnet blive indkaldt til på ny at afgive vidneforklaring for landsretten.

Denne model vil således indebære, at barnet vil skulle afhøres om en for barnet traumatiserende oplevelse op til flere gange, og der vil som oftest – foruden den tid, som er forløbet fra begivenhederne fandt sted, til barnet første gang afgav forklaring herom til politiet – være forløbet yderligere nogen tid, indtil barnet skal afgive forklaring under domsforhandlingen i byretten samt yderligere tid, såfremt byrettens afgørelse bliver anket til landsretten. Barnet vil således i lang tid efter begivenhederne har fundet sted, blive fastholdt ved den belastende oplevelse. Modellen indebærer endvidere, at barnet som udgangspunkt skal afgive forklaring i overværelse af et større antal personer.

Model 2: Indenretlig afhøring af barnet – anticiperet bevisførelse efter retsplejelovens § 747

Det vil som oftest være svært for et barn lang tid efter et muligt seksuelt overgreb at give en detaljeret forklaring om, hvad der foregik.

Efter retsplejelovens § 747 er der mulighed for allerede under efterforskningen at foretage en indenretlig afhøring af barnet, hvor barnets forklaring bliver tilført retsbogen.

En afhøring af et barn i medfør af retsplejelovens § 747 vil efter de gældende regler finde sted under overværelse af dommeren, en anklager, en forsvarer, en bistandsadvokat og en repræsentant for Social- og Sundhedsforvaltningen. Den sigtede vil blive underrettet om retsmødet og er berettiget til at overvære dette, jf. retsplejelovens § 748, stk. 1. Retten vil imidlertid i medfør af retsplejelovens § 748, stk. 5, og principperne i retsplejelovens § 848, stk. 1, kunne bestemme, at den sigtede ikke må være tilstede under afhøringen af barnet. Den sigtede skal efterfølgende gøres bekendt med, hvad der er tilført retsbogen, jf. retsplejelovens § 748, stk. 6.

En indenretlig afhøring af barnet har den fordel, at barnets forklaring på et tidligt tidspunkt under efterforskningen fastlægges til retsbogen. Det beror herefter på en konkret vurdering, hvorvidt barnet også skal indkaldes som vidne under domsforhandlingen. Udgangspunktet vil imidlertid være, at barnet på ny vil skulle afgive forklaring under domsforhandlingen, medmindre de særlige forhold, som er nævnt i retsplejelovens § 877, stk. 1, nr. 3, gør sig gældende. I de tilfælde, hvor barnet indkaldes under domsforhandlingen for at afgive vidneforklaring, vil dette i praksis som oftest foregå ved, at barnets indenretlige forklaring bliver oplæst i overværelse af barnet. Der vil herefter blive stillet supplerende spørgsmål til barnet, således at retten kan danne sig et samlet indtryk af barnet og den forklaring, som barnet tidligere har afgivet indenretligt.

Ligesom model 1 indebærer model 2 imidlertid fortsat, at barnet vil skulle afhøres om en for barnet traumatiserende oplevelse op til flere gange, og der vil også her – foruden den tid, som er forløbet fra overgrebet fandt sted, til barnet første gang afgav forklaring herom til politiet og under et indenretligt forhør – være forløbet yderligere nogen tid, inden barnet på ny skal afgive forklaring under domsforhandlingen i byretten samt yderligere tid, såfremt byrettens afgørelse bliver anket til landsretten. Barnet vil således også her i lang tid efter, at et overgreb har fundet sted, blive fastholdt ved den belastende oplevelse og – ligesom i model 1 – opleve at skulle afgive sin forklaring i overværelse af en række personer.

Model 3: Indenretlig afhøring med anvendelse af video – anticiperet bevisførelse efter retsplejelovens § 747

Som nævnt under model 1 kan en dommer bestemme, hvordan en afhøring af et barn under 15 år skal finde sted, samt hvem der skal foretage afhøringen, jf. retsplejelovens § 183, stk. 3. Bestemmelsen åbner således mulighed for, at dommeren kan beslutte, at afhøringen af barnet skal ske på f.eks. en politistation, at afhøringen skal optages på video, og at afhøringen skal foretages f.eks. af en særligt uddannet polititjenestemand. Vestre Landsret har i en enkelt ældre afgørelse – UfR1988.811V – antaget, at det må være en forudsætning for, at der er tale om en indenretlig afhøring, at dommeren befinder sig i selve afhøringslokalet. Der ses ikke at foreligge andre afgørelser, som tager stilling til, om dommerens tilstedeværelse i selve afhøringslokalet er afgørende for, om der foreligger en indenretlig afhøring efter retsplejelovens § 747. Arbejdsgruppen er imidlertid af den opfattelse, at en videoafhøring, som finder sted efter dommerens bestemmelse, og hvor dommeren overværer afhøringen fra et monitorrum, må kunne sidestilles med en indenretlig afhøring

Ved at lade den indenretlige afhøring foregå som en videoafhøring vil man ligesom under model 2 få fastlagt barnets forklaring på et tidligt tidspunkt. Model 3 indebærer endvidere den fordel i forhold til model 1 og 2, at det kan bestemmes, at der kun befinder sig barnet, polititjenestemanden og en repræsentant for Social- og Sundhedsforvaltningen i afhøringslokalet. Anklageren, forsvareren, den mistænkte/sigtede og bistandsadvokaten vil således kunne overvære afhøringen af barnet via en monitor i et eller flere særskilte lokaler, ligesom det efter arbejdsgruppens opfattelse vil være tilstrækkeligt, at dommeren overværer afhøringen fra et monitorrum, hvorfra dommeren vil kunne gribe ind i afhøringen, hvis denne finder det nødvendigt. Det kan f.eks. være i forhold til ledende eller kaptiøse spørgsmål, eller hvis dommeren i øvrigt i forbindelse med andre spørgsmål skønner, at risikoen for et urigtigt svar er stor. I forhold til model 2 har model 3 yderligere den fordel, at barnets forklaring vil være optaget på video, som vil kunne afspilles for retten under domsforhandlingen. Retten har herved en bedre mulighed for at danne sig et samlet indtryk af barnet og barnets forklaring. Det må således antages, at barnet kun undtagelsesvis vil skulle indkaldes som vidne.

Model 4: Udenretlig videoafhøring

Med det formål dels at sikre barnets forklaring så hurtigt som muligt og dels at begrænse antallet af gange, hvor barnet skal afhøres om mulige seksuelle overgreb, er der gennem en længere årrække udviklet praksis for, at politiets afhøring af børn optages på video for efterfølgende at blive afspillet under en eventuel domsforhandling.

En udenretlig videoafhøring af barnet foregår på en politistation i et særligt indrettet afhøringslokale. I afhøringslokalet befinder sig udover barnet som udgangspunkt alene den afhørende polititjenestemand og en repræsentant for de sociale myndigheder. Afhøringen overværes via monitor i et særskilt lokale af anklageren, forsvareren og bistandsadvokaten. Siden Højesterets kendelser af 16. marts 2000 (UfR2000.1326H) har den mistænkte eller sigtede som udgangspunkt også adgang til at overvære afhøringen af barnet. Dette sker ved, at mistænkte/sigtede sammen med sin forsvarer overværer afhøringen via monitor i et andet særskilt lokale. Den mistænkte/sigtede og forsvareren har herved mulighed for gennem den, der afhører barnet, at få stillet spørgsmål til barnet.

Retsplejeloven indeholder ikke en direkte hjemmel til, at politiets videoafhøring kan anvendes som bevis under domsforhandlingen. Der har imidlertid udviklet sig en praksis for, at domstolene under iagttagelse af visse nærmere betingelser, jf. kapitel 3 og 4, tillader dokumentation af politiets videoafhøring som bevismiddel under domsforhandlingen i medfør af retsplejelovens § 877, stk. 3.

Fordelen ved denne model er ligesom ved model 3, at barnets forklaring fastlægges på et tidligt tidspunkt under sagen, og at forklaringen optages på video. I forhold til model 3, hvor det må antages, at der foreligger en afhøring af barnet til politirapport, inden retten anmodes om at foretage en indenretlig afhøring af barnet, har model 4 den fordel, at barnet som udgangspunkt kun afhøres den éne gang, hvor afhøringen optages på video. Endvidere vil en afhøring efter model 4 sandsynligvis kunne iværksættes hurtigere end en afhøring efter model 3. Model 3 vil således afhænge af, at både forsvareren, bistandsadvokaten og dommeren kan give møde på samme tidspunkt, mens model 4 alene vil afhænge af forsvareren og bistandsadvokaten. Det bemærkes i den forbindelse, at det forhold, at videoafhøringer efter den hidtidige praksis er foretaget uden en dommers tilstedeværelse, ikke ses at have givet anledning til betænkeligheder.

8.1.2. Arbejdsgruppens valg af model for afhøring af børn

Der er i arbejdsgruppen enighed om, at der også fremover bør anvendes videoafhøringer i straffesager om seksuelt misbrug af børn.

Arbejdsgruppen finder, at model 4 er at foretrække frem for model 3. Arbejdsgruppen lægger i den forbindelse vægt på, at afhøringen må forventes at kunne gennemføres hurtigere end en afhøring efter model 3, og at udenretlige videoafhøringer af børn har været anvendt i praksis gennem en længere årrække, uden at dette har givet anledning til bemærkninger om, at der bør medvirke en dommer under afhøringen.

Arbejdsgruppen finder endvidere, at der på baggrund af den seneste udvikling af retspraksis, herunder bl.a. UfR2000.1326 H, bør skabes en klar lovhjemmel for, at en videoafhøring kan benyttes som bevismiddel under domsforhandlingen, jf. nedenfor under afsnit 8.8. og kapitel 9.

Arbejdsgruppen finder samtidig, at retssikkerhedsmæssige hensyn tilsiger, at der bør opstilles nærmere betingelser for gennemførelsen af videoafhøringen af barnet. Arbejdsgruppen har nedenfor i afsnit 8.5. til 8.7. overvejet den nærmere fremgangsmåde for, hvordan videoafhøring af børn bør gennemføres, herunder bl.a. hvor afhøringen skal foretages, hvem der skal foretage afhøringen, og om den mistænkte/sigtede skal have mulighed for at overvære afhøringen.

8.2. Hvornår bør videoafhøring af et barn overvejes

8.2.1. Barnets alder

Efter den hidtil fulgte praksis har videoafhøringer som udgangspunkt kun været anvendt i sager, hvor barnet på afhøringstidspunktet har været 12 år eller derunder. Videoafhøring har dog også været anvendt i forhold til lidt ældre børn, som er sent udviklede eller mentalt handicappede, eller i sager, hvor barnet i særlig grad er traumatiseret på grund af forbrydelsens grovhed eller karakter.

Som det fremgår ovenfor i kapitel 6, hvor forskellige landes praksis for afhøring af børn er beskrevet, er der varierende praksis for, hvornår der kan anvendes videoafhøring af børn. Aldersgrænsen i de lande, som arbejdsgruppen har rettet henvendelse til, varierer således fra 12 år til 17 år.

Der er i arbejdsgruppen enighed om, at spørgsmålet om, hvorvidt videoafhøring bør foretages, som udgangspunkt fortsat bør afhænge af barnets alder og udvikling. Arbejdsgruppen kan således tilslutte sig, at den hidtil fulgte praksis, hvorefter der som udgangspunkt anvendes videoafhøring, når barnet er 12 år eller derunder på tidspunktet for afhøringen, bør fortsætte.

Arbejdsgruppen har herved lagt vægt på, at udgangspunktet efter dansk ret er, at vidner skal afgive forklaring umiddelbart for den dømmende ret. Dokumentation af et barns forklaring til video under domsforhandlingen er således en fravigelse af det almindelige princip om bevisumiddelbarhed. Dette tilsiger, at anvendelse af videoafhøringer kun bør ske i de tilfælde, hvor afgørende hensyn taler for, at vidnet ikke skal give møde umiddelbart for den dømmende ret. Arbejdsgruppen er i øvrigt ikke bekendt med, at det har givet anledning til væsentlige problemer at afhøre børn over 12 år umiddelbart for den dømmende ret. Som anført finder arbejdsgruppen dog, at ældre børn efter en konkret vurdering bør kunne afhøres til video, såfremt barnets udvikling eller psykiske tilstand tilsiger dette.

Arbejdsgruppen har endvidere overvejet, om der bør være en nedre aldersgrænse f.eks. på 3 år for, hvornår videoafhøring af et barn bør foretages. Arbejdsgruppen har ikke fundet grundlag for at anbefale en sådan nedre aldersgrænse. Hvorvidt det vil være muligt at afhøre et lille barn ved en videoafhøring, bør efter arbejdsgruppens opfattelse afgøres på baggrund af en konkret vurdering af det enkelte barns evne til at huske og kommunikere.

8.2.2. Sagstyper

Kerneområdet for anvendelse af videoafhøring af børn er afhøring af børn, der må formodes at have været udsat for seksuelle overgreb, jf. straffelovens § 210 og straffelovens kapitel 24.

Arbejdsgruppen finder også, at børn, der optræder som vidner i en sædelighedssag – uden at være forurettede – efter omstændighederne bør kunne afhøres til video.

Efter arbejdsgruppens opfattelse vil videoafhøringer endvidere efter omstændighederne kunne anvendes ved afhøring af børn som vidner i andre sagstyper som f.eks. drabs- og voldssager, således som det allerede forekommer i praksis.

8.3. Varetagelse af barnets interesser i relation til retsplejelovens regler om vidnefri-tagelse og eventuel lægelig undersøgelse af barnet i forbindelse med politiets efterforskning

8.3.1. Varetagelse af barnets interesser i forbindelse med afhøring af barnet

Som det nærmere er beskrevet i kapitel 3, afsnit 3.3.2.1., kan der i forbindelse med efterforskningen af en straffesag om seksuelt misbrug af et barn opstå den situation, at indehaveren af forældremyndigheden over barnet modsætter sig, at barnet afhøres af politiet, og at barnet lægeundersøges i forbindelse med mistanken om, at det har været udsat for et seksuelt overgreb. Situationen vil navnlig kunne opstå, hvor der er konflikt mellem barnets

og forældremyndighedsindehaverens interesse i, at en mistanke om seksuelt misbrug af barnet bliver undersøgt nærmere. Som det videre fremgår samme sted, synes det ikke afklaret, om der i gældende ret er hjemmel til, at retten i et sådan tilfælde kan beskikke en ad hoc værge til at varetage barnets interesser i relation til afhøring af barnet som vidne i en straffesag.

Arbejdsgruppen har – også på baggrund af de i den i 1995 afgivne beretning om videoafhøring af børn (bilag 1) fremsatte anbefalinger herom – overvejet, om der bør skabes lov-hjemmel til, at der kan beskikkes en ad hoc værge til at varetage barnets interesser i de tilfælde, hvor forældremyndighedens indehaver(e) modsætter sig, at barnet medvirker under politiets efterforskning af sagen.

Efter arbejdsgruppens vurdering forekommer det kun ganske sjældent, at indehaveren af forældremyndigheden over et barn modsætter sig, at barnet medvirker i politiets efterforskning af en straffesag, hvor der er mistanke om, at barnet har været udsat for seksuelt misbrug.

I betænkning nr. 622/1971 om efterforskning i straffesager m.v. anføres det side 24 for så vidt angår spørgsmålet om, hvem der i givet fald skal tage stilling til, om et barn skal afgive forklaring til politiet i en straffesag mod en af dets forældre bl.a.:

”Da forældrene må være inhabile, kunne man tænke sig, at børneværnet, retten eller en ad-hoc værge skulle tage stilling. Er barnet over f.eks. 15 år kunne man også tænke sig at lade barnet selv træffe afgørelsen. Både børneværnet og en ad-hoc værge kan formentlig udelukkes som til formålet uhensigtsmæssige organer.”

Samme sted side 23 anføres bl.a. følgende:

”Såfremt forældrene modsætter sig, at politiet afhører et barn, må politiet – hvis ønsket om at afhøre barnet fastholdes – anmode retten om foretagelse af retligt forhør.”

Arbejdsgruppen kan tilslutte sig de i betænkning nr. 622/1971 anførte synspunkter og finder således ikke grundlag for at stille forslag om, at der skabes lovhjemmel til, at der kan beskikkes en ad hoc værge i de pågældende tilfælde.

Den, der i givet fald ville blive beskikket som ad hoc værge i disse situationer, vil efter arbejdsgruppens opfattelse blive pålagt at træffe en beslutning, hvis resultat må være givet på forhånd; nemlig at meddele samtykke til, at barnet kan afhøres. Efter arbejdsgruppens opfattelse vil det i givet fald være ganske vanskeligt for en ad hoc værge at modsætte sig

omgivelsernes forventning om, at der gives samtykke til, at barnet kan afhøres m.v., selv om dette resultat ville være det bedste for barnet.

Arbejdsgruppen finder, at politiet i de tilfælde, hvor der er to indehavere af forældremyndigheden, og den ene af disse er mistænkt/sigtet og modsætter sig politiets afhøring af barnet, vil kunne foretage afhøringen af barnet, hvis den anden forældremyndighedsindehaver ikke modsætter sig dette.

Hvis der kun er én indehaver af forældremyndigheden over barnet, og denne modsætter sig politiets afhøring, eller hvis begge indehavere af forældremyndigheden modsætter sig, at barnet afhøres hos politiet, må politiet efter arbejdsgruppens opfattelse forelægge spørgsmålet om vidneafhøring af barnet for retten med henblik på en eventuel indenretlig afhøring af barnet efter retsplejelovens § 747. Arbejdsgruppen har i den forbindelse også lagt vægt på, at barnet i nogle tilfælde vil være omfattet af vidnefritagelsesgrundene i retsplejelovens § 171, stk. 1 og 2. Såfremt barnet er omfattet af vidnefritagelsesgrundene, vil et eventuelt pålæg fra retten om, at barnet alligevel skal afgive forklaring om det passerede, alene kunne gives som et pålæg om at afgive en *indenretlig* vidneforklaring, jf. retsplejelovens § 171, stk. 3. Retten vil ikke kunne give pålæg om, at barnet skal afgive forklaring til politiet. Rettens medvirken vil således i disse tilfælde under alle omstændigheder være nødvendig for at opnå barnets forklaring. Retten kan ved vurderingen af, om barnet skal pålægges at afgive forklaring mod sine nærmeste, også inddrage i alt fald et større barns eget ønske, jf. UfR1986.500H, der vedrørte en 14-årig. Afgørelsen er omtalt nærmere ovenfor i kapitel 4, afsnit 4.1.1.

Hensynet til barnet tilsiger imidlertid, at afhøringen af barnet ikke bør foregå som en sædvanlig indenretlig afhøring i retslokalet. Afhøringen af barnet bør i stedet gennemføres som en indenretlig videoafhøring, hvor afhøringen foretages af en særligt uddannet afhører i det til politiets videoafhøringer indrettede lokale, og således at videoafhøringen sker under medvirken af en dommer, der befinder sig i monitorrummet. Fremgangsmåden ved en indenretlig videoafhøring er nærmere beskrevet i afsnit 8.1., model 3.

Det bemærkes, at vejledning om reglerne om vidnefritagelse i forbindelse med videoafhøringer må ske til den, der varetager barnets interesser, det vil sige almindeligvis barnets forældre. Ved afhøring af større børn, må det endvidere overvejes at gøre barnet bekendt med reglerne om vidnefritagelse, jf. også den ovenfor omtalte afgørelse fra Højesteret vedrørende en 14-årig pige.

8.3.2. Varetagelse af barnets interesser i forbindelse med lægeundersøgelse af barnet

Reglerne om legemsindgreb over for personer, som ikke er sigtet, følger af retsplejelovens § 792 d. Bestemmelsen foreskriver, at der som led i efterforskningen af en straffesag som udgangspunkt kun kan foretages *legemsindgreb* over for en person, som ikke er sigtet, f.eks. den forurettede, hvis den pågældende – og for børn forældremyndighedens indehaver – giver sit samtykke hertil.

Retten kan imidlertid, hvis en ikke sigtet person ikke ønsker at medvirke til et legemsindgreb, under visse nærmere betingelser træffe bestemmelse om, at der kan foretages en *legemsbesigtigelse*, der ikke kræver afklædning, herunder optagelse af fotografier, aftryk og lignende af legemet og visitation af tøj. Retsplejeloven indeholder derimod ikke hjemmel til, at retten mod en ikke sigtet persons vilje kan træffe bestemmelse om, at den pågældende skal medvirke til en *legemsundersøgelse*, som kræver afklædning. Strafferetsplejeudvalget har om baggrunden herfor anført, at det generelle hensyn til offerets integritet vejer tungere, når der er tale om alvorlige legemsindgreb.

Hvis forældremyndighedens indehaver ikke vil give sit samtykke til, at et barn kan legemsundersøges i anledning af en mistanke om seksuelt overgreb, kan retten således ikke træffe bestemmelse herom. Strafferetsplejeudvalget har for så vidt angår sådanne situationer peget på, at der i stedet om fornødent må beskikkes en ad hoc værge for barnet, som kan give samtykke til en legemsundersøgelse. Udvalget anfører samtidig, at det ikke finder, at spørgsmålet om samtykke fra børn er egnet til lovmæssig regulering.

Som det er anført ovenfor vedrørende spørgsmålet om varetagelse af barnets interesser i forbindelse med afhøring af barnet, er det arbejdsgruppens opfattelse, at beskikkelse af en ad hoc værge ikke er det rette instrument til at løse spørgsmålet om varetagelse af barnets interesser i forhold til barnets medvirken i politiets efterforskning, når forældremyndighedens indehaver modsætter sig dette.

Arbejdsgruppen finder endvidere ikke – ud fra de samme betragtninger – grundlag for at foreslå en bestemmelse, som nærmere regulerer spørgsmålet om *legemsundersøgelse* (lægeundersøgelse) af et barn, når forældremyndighedens indehaver ikke vil samtykke hertil.

Spørgsmålet må – i de efter arbejdsgruppens opfattelse ganske få tilfælde, hvor det måtte opstå – løses via eksisterende lovgivning. Løsningen på spørgsmålet afhænger imidlertid af den konkrete situation.

I de tilfælde, hvor der er to indehavere af forældremyndigheden, og den ene af disse er mistænkt/sigtet og modsætter sig, at barnet legemsundersøges, må der efter arbejdsgrup-

pens opfattelse kunne foretages legemsundersøgelse af barnet, hvis den anden forældremyndighedsindehaver giver sit samtykke hertil.

Hvis forældremyndighedsindehaveren modsætter sig, at barnet legemsundersøges, f.eks. fordi en undersøgelse vil kunne bevirke eller bestyrke en mistanke om, at barnet udsættes for seksuelt misbrug af forældremyndighedsindehaveren, og der er risiko for, at barnet vil kunne blive udsat for yderligere overgreb eller anden form for vanrøgt, vil børne- og ungeudvalget i kommunen i medfør af lov om social service § 39 kunne træffe bestemmelse om, at barnet skal undersøges under ophold på en institution eller under indlæggelse på sygehus mod forældremyndighedsindehaverens – og den unge, der er fyldt 15 år – vilje. Det er en forudsætning for anvendelse af hjemlen i lov om social service § 39, at undersøgelsen må anses for nødvendigt for at afgøre, om der er åbenbar risiko for alvorlig skade på barnets eller den unges sundhed eller udvikling. I bemærkningerne til loven anføres endvidere, at undersøgelsen, hvis forholdene i det enkelte tilfælde tilsiger det, vil kunne foregå ambulantly.

Lov om social service § 39 vil derimod ikke kunne anvendes, hvis der ikke er grundlag for at antage, at der er risiko for, at barnet, hvis der ikke foretages en undersøgelse m.v., vil blive udsat for yderligere overgreb eller anden vanrøgt. I de tilfælde, hvor forældremyndighedsindehaverens beslutning om at afvise en lægeundersøgelse af barnet f.eks. er begrundet i, at de ikke ønsker, at barnet skal påføres den yderligere belastning, som en lægeundersøgelse kan være, og der ikke i øvrigt er grundlag for at antage, at der er åbenbar risiko for alvorlig skade på barnets sundhed eller udvikling, herunder at barnet vil blive udsat for yderligere overgreb eller anden vanrøgt, vil børne- og ungeudvalget således ikke i medfør af lov om social service § 39 – eller anden bestemmelse i den sociale lovgivning – mod forældremyndighedsindehaverens vilje kunne bestemme, at barnet skal undersøges.

Hvis en lægelige undersøgelse viser tegn på, at barnet/den unge har været udsat for seksuelt misbrug, kan sundhedspersonalet efter konkret vurdering videregive oplysninger herom til politiet, jf. lov nr. 482 af 1. juni 1998 om patienters retsstilling § 26, stk. 2, nr. 2.

Arbejdsgruppen finder i tilknytning hertil anledning til at bemærke, at det bør vurderes konkret i hvert enkelt tilfælde, om der er behov for en legemsundersøgelse af barnet.

Arbejdsgruppen skal endvidere bemærke, at i alt fald større børns stillingtagen – det vil sige børn på omkring 12 år og derover – efter arbejdsgruppens opfattelse bør indgå ved vurderingen af, om der skal foretages en legemsundersøgelse.

8.4. Beskikkelse af forsvarer og forsvarerens tilstedeværelse i forbindelse med videoafhøringen af barnet

Arbejdsgruppen finder, som det nærmere fremgår i kapitel 8, afsnit 8.1., at der også fremover bør anvendes udenretlig videoafhøring af et barn, når der er mistanke om, at barnet har været udsat for seksuelt misbrug. Arbejdsgruppen finder endvidere, at det klart bør fremgå af retsplejeloven, at videoafhøring af et barn kan benyttes som bevis under domsforhandlingen af en straffesag, jf. den i arbejdsgruppens lovudkast formulerede § 877 a og afsnit 8.1. og 8.8.

Arbejdsgruppens flertal finder videre, at den, der er mistænkt eller sigtet for seksuelt misbrug af et barn, ikke fremover bør have adgang til at overvære afhøringen af barnet, jf. nedenfor afsnit 8.5.5. For at sikre at mistænkt/sigtedes interesser kan varetages under videoafhøringen, finder arbejdsgruppen, at den mistænkt/sigtedes forsvarer *skal* være tilstede under foretagelsen af en videoafhøring, jf. arbejdsgruppens forslag til retsplejelovens § 745 a.

Efter gældende ret kan forsvareren overvære en videoafhøring, jf. retsplejelovens § 745, stk. 3. Bestemmelsen indebærer derimod ikke en pligt for forsvareren til at overvære videoafhøringen. Det fremgår imidlertid af domstolenes praksis for at meddele tilladelse i medfør af retsplejelovens § 877, stk. 3, til at anvende en videoafhøring som bevis under domsforhandlingen, at det må anses for et ufravigeligt krav for at tillade anvendelsen af en videoafhøring, at afhøringen er foretaget under medvirken af en forsvarer (advokat) for den mistænkte.

Retsplejelovens § 731 og § 732 hjemler imidlertid kun adgang til at beskikke en forsvarer for den, der er sigtet eller tiltalt. Hvis politiet ikke har grundlag for at rejse en sigtelse i sagen, vil der således ikke før videoafhøringens foretagelse formelt kunne beskikkes en forsvarer for den, der måtte være mistænkt, eller senere måtte blive mistænkt eller sigtet i sagen.

Praksis viser, at politiet i de fleste tilfælde ikke har tilstrækkeligt grundlag for at rejse en sigtelse om seksuelt misbrug af et barn, før der er foretaget en afhøring af barnet. Politiet har derfor i praksis – *hvor den mistænkte/sigtede ikke selv har valgt en forsvarer* – anvendt den fremgangsmåde at tilkalde en advokat fra kredsen af beneficerede advokater, som under videoafhøringen af barnet kan varetage den mistænkte eller ukendte gerningsmands interesser, uden at retten formelt har beskikket den pågældende som forsvarer i sagen. Da advokaten ikke formelt har status som forsvarer for den mistænkte, er der imidlertid usikkerhed om advokatens beføjelser.

Arbejdsgruppen finder, at den gældende retstilstand bør ændres, således at der skabes udtrykkelig hjemmel til at beskikke en forsvarer for den mistænkte eller ukendte gerningsmand i forbindelse med foretagelse af en videoafhøring, medmindre den mistænkte/sigtede allerede har valgt en forsvarer. Arbejdsgruppens flertals anbefaling om, at den mistænkte/sigtede ikke fremover bør have adgang til at overvære videoafhøringen, tilsiger således også, at der inden videoafhøringen foretages, formelt bør kunne beskikkes en forsvarer for den mistænkte/sigtede eller endnu ikke identificerede gerningsmand, når afhøringen kan formodes at ville finde anvendelse som bevis under en eventuel senere domsforhandling.

En forudgående formel beskikkelse af den medvirkende advokat som forsvarer for den mistænkte eller ukendte gerningsmand vil sikre advokaten de beføjelser, som efter retsplejeloven er tillagt den, der formelt er beskikket eller valgt som forsvarer i en straffesag. Den pågældende vil bl.a. have adgang til at gøre sig bekendt med det materiale, politiet allerede har tilvejebragt i sagen, jf. retsplejelovens § 745, stk. 1, ligesom den pågældende forud for videoafhøringen vil kunne diskutere sagen og eventuelle spørgsmål, som bør stilles til barnet, med sin klient.

Der henvises til den i arbejdsgruppens lovudkast formulerede § 731 a med bemærkninger.

Som det fremgår af arbejdsgruppens forslag til formulering af retsplejelovens § 745 a, er det arbejdsgruppens opfattelse, at forsvareren *skal* være tilstede under videoafhøringen af barnet. Forsvareren skal altså ikke alene have ret til at overvære afhøringen, men bør efter arbejdsgruppens opfattelse pålægges pligt til at overvære afhøringen med henblik på at varetage den mistænkte/sigtedes eller endnu ikke identificerede gerningsmands – som altså ikke selv har adgang til at være tilstede – interesser under hovedafhøringen af barnet, når afhøringen kan formodes at ville finde anvendelse som bevis under en eventuel senere domsforhandling.

Arbejdsgruppen finder samtidig, jf. afsnit 8.8. og arbejdsgruppens forslag til formulering af retsplejelovens § 877 a, at videoafhøringer fremover skal kunne anvendes umiddelbart som bevis under domsforhandlingen, således at videoafhøringen erstatter vidneafhøring af barnet for den dømmende ret. Ved at pålægge forsvareren pligt til at overvære videoafhøringen opnås der overensstemmelse med retsplejelovens § 845, stk. 1, hvorefter den beskikkede forsvarer skal være tilstede under domsforhandlingen, så længe den pågældende har adgang til at få ordet, det vil sige, indtil sagen er optaget til dom. Forsvareren har således pligt til under domsforhandlingen af en straffesag at være tilstede under en eventuel bevisførelse, herunder afgivelse af vidneforklaringer.

Forsvarerens tilstedeværelse under hovedafhøringen af barnet vil samtidig sikre, at forsvareren allerede på dette tidspunkt vil kunne stille de spørgsmål, som den pågældende – al-

mindeligvis efter forudgående samtale med sin klient – måtte have til barnet, således at en eventuel genafhøring af barnet vil kunne begrænses til supplerende spørgsmål, som måtte være foranlediget af den mistænkte/sigtedes og forsvarerens gennemsyn af hovedafhøringen af barnet.

Såfremt den beskikkede eller eventuelt valgte forsvarer ikke har mulighed for inden for ganske kort tid efter politiets modtagelse af anmeldelsen om et muligt seksuelt overgreb på et barn at medvirke ved videoafhøringen af barnet, bør der efter arbejdsgruppens opfattelse beskikkes en ny forsvarer i sagen. Arbejdsgruppen finder således, at de grunde, der taler for, at videoafhøringen af barnet gennemføres inden for ganske kort tid efter, at forholdet er blevet anmeldt – herunder hensynet til, at den videre efterforskning i de fleste tilfælde er helt afhængig af barnets forklaring – i denne sammenhæng bør tillægges større vægt end hensynet til mistænkte/sigtedes adgang til selv at vælge den forsvarer, der skal overvære videoafhøringen.

Rettens beslutning om at afvise en valgt forsvarer eller om at nægte at beskikke den advokat, som den mistænkte/sigtede ønsker, vil i givet fald kunne kæres til Den Særlige Klageret, jf. retsplejelovens § 737. Kæremålet medfører ikke opsættende virkning, medmindre det modsatte bestemmes af den ret, der har truffet beslutningen, eller af Den Særlige Klageret, jf. retsplejelovens § 969, stk. 2, jf. § 737, stk. 1.

Der henvises i øvrigt til bemærkningerne til lovudkastets § 731 a og § 745 a.

8.5. Gennemførelse af videoafhøringen

8.5.1. Sted og tidspunkt for foretagelse af videoafhøring

8.5.1.1. Sted for foretagelse af videoafhøring

Videoafhøringer af børn foretages i dag i særligt indrettede lokaler på 9 politistationer fordelt over hele landet.

Arbejdsgruppen har bl.a. på baggrund af oplysninger om andre landes praksis vedrørende videoafhøring af børn samt anbefalinger fra forskellige børneorganisationer overvejet, om det vil være hensigtsmæssigt at indrette videoafhøringslokaler andre steder end på politistationer.

Det engelske indenrigsministerium og sundhedsministerium har således i en vejledning om videoafhøringer af børn anbefalet, at videoafhøringer af børn foretages i børnevenlige lokaler på hospitaler eller i familiecentre. På Island foretages videoafhøringer som en indenret-

lig afhøring under medvirken af en dommer, det vil sige, at videoafhøringen som udgangspunkt vil skulle foregå i et retslokale. Visse steder foretages videoafhøringerne imidlertid uden for retsbygningen i særligt indrettede lokaler.

Endvidere har Red Barnet, Børnesagens Fællesråd og Børnerådet i deres rapport ”Mod en optimal model for afhøring af børn i sager om seksuelt misbrug” under henvisning til et forslag fra Dansk Pædiatrisk Selskab fra juni 2001 anbefalet, at afhøringerne foretages på 5 regionale centre placeret på hospitalernes pædiatriske afdelinger.

Der har i arbejdsgruppen været enighed om, at videoafhøringer også fremover bør foretages på politistationer.

Videoafhøring af et barn i anledning af en mistanke om seksuelt misbrug er en meget alvorlig sag både for barnet og for den, som mistanken retter sig imod. Videoafhøringerne foretages som led i efterforskningen af straffesager, som ifølge retsplejelovens § 108 er en af de myndighedsopgaver, det påhviler politiet at varetage. Dette taler efter arbejdsgruppens opfattelse for, at videoafhøringer fortsat bør foregå hos politiet.

Det er samtidig arbejdsgruppens opfattelse, at de fleste børn har en positiv oplevelse af politiet gennem f.eks. børnehavers besøg på politistationer og færdselssikkerhedsundervisning i skolernes yngste klasser samt via politiets kriminalpræventive arbejde i de lidt større skoleklasser, og at langt de fleste børn har den opfattelse, at politiet hjælper og beskytter dem. Arbejdsgruppen finder endvidere, at det forhold, at afhøringerne foretages på en politistation, vil give børnene oplevelsen af, at det, som de allerede måtte have givet udtryk for omkring overgrebet, bliver taget alvorligt af deres omgivelser, ligesom afhøring på en politistation vil kunne medvirke til børnenes egen forståelse af sagens alvor, og af at det, de fortæller, derfor skal være sandt.

Arbejdsgruppen finder således ikke, at afhøringerne som foreslået af Red Barnet, Børnesagens Fællesråd, Børnerådet og Dansk Pædiatrisk Selskab bør foretages i 5 regionale centre på pædiatriske afdelinger. Dette vil i øvrigt efter arbejdsgruppens opfattelse kunne indebære længere transport for barnet og vil kunne skabe forvirring hos barnet omkring forskellen på en politiafhøring og et terapeutisk forløb.

Endelig finder arbejdsgruppen, at hensynet til politiets optimale planlægning af afhøringen, kontrol af udstyr m.v. også tilsiger, at videoafhøringerne fremover bør foretages på politistationerne.

Arbejdsgruppen finder dog samtidig, at der ved placeringen af videoafhøringslokalerne på politistationerne bør tages højde for, at børnene ikke skal igennem hele politistationen for at komme til afhøringslokalet.

8.5.1.2. Indretning af afhøringslokalet

Det er efter arbejdsgruppens opfattelse særdeles vigtigt, at det lokale, hvor afhøringen af barnet foregår, er imødekommende og børnevenligt indrettet, således at barnet ikke – udover den belastning, som bevidstheden om selve afhøringen og dens tema må være for barnet – bliver yderligere påvirket af, at afhøringen skal foregå i et lokale, hvor barnet ikke føler sig tilpas.

Afhøringslokalet, der ikke bør være for stort, bør indrettes med møbler, som størrelsesmæssigt passer til barnet, ligesom der bør være en børnevenlig udsmykning af lokalet. Samtidig kan farvevalget have betydning for barnets oplevelse af lokalet. Endvidere vil møblering med bløde møbler, f.eks. en lænestol til afhøreren og en mindre sofa, hvor barnet og eventuelt repræsentanten for de sociale myndigheder – eller eventuelt en trygheds-skabende person – kan sidde, kunne medvirke til at give lokalet en behagelig atmosfære. Arbejdsgruppen finder endelig, at det bør undgås, at barnet sidder bag et bord, da det er vigtigt, at man på videobilledet uhindret kan se barnet og dets kropssprog. Et bord vil desuden kunne virke som en uhensigtsmæssig barriere mellem barnet og den, der skal afhøre barnet.

De personer, som er tilstede i afhøringslokalet under afhøringen, skal sidde således, at de alle er i videobilledet under hele afhøringen.

Som det fremgår i kapitel 3, afsnit 3.6.2, har arbejdsgruppen haft lejlighed til at se billeder af politiets eksisterende videoafhøringslokaler. Det er arbejdsgruppens opfattelse, at særligt afhøringslokalerne i Esbjerg og Viborg er velindrettede. Begge afhøringslokaler har en passende størrelse og fremstår imødekommende og hyggelige og virker umiddelbart som en dagligstue.

Der er i arbejdsgruppen enighed om, at der ikke er behov for, at afhøringslokalerne udstyres med legetøj. Der kan dog efter arbejdsgruppens opfattelse – således som det også forekommer i dag i flere afhøringslokaler – forefindes et par tøjdyr eller dukker, ligesom arbejdsgruppen ikke finder, at der er noget til hinder for, at barnet selv medbringer et stykke legetøj, som barnet er glad for, f.eks. et tøjdyr. Der bør i afhøringslokalet være tegneredskaber og papir, som barnet eventuelt kan benytte under afhøringen.

Arbejdsgruppen finder ikke, at afhøringslokalet bør udstyres med anatomisk korrekte dukker. Disse dukker tjener efter arbejdsgruppens opfattelse ikke noget formål i en afhørings-situation.

For så vidt angår det tekniske udstyr, som anvendes ved videoafhøring, finder arbejdsgruppen, at det kan være af stor betydning for rettens, anklagemyndighedens og forsvarerens efterfølgende mulighed for samlet at kunne vurdere barnet og dets forklaring, at der samtidig med det hidtil anvendte fulde billede af barnet, afhøreren og bisidderen, indsættes et mindre billede i det fulde billede, som hele tiden viser barnets ansigt. Arbejdsgruppen kan således tilslutte sig Rigspolitichefens beslutning om at installere nyt kameraudstyr i alle afhøringslokaler. Endvidere bør det sikres, at lyd kvaliteten på videooptagelserne optimeres.

Endelig skal arbejdsgruppen påpege behovet for, at afhøringslokalet er lydtæt, således at barnet ikke under afhøringen bliver forstyrret og optaget af lyde udefra.

8.5.1.3. Tidspunkt for foretagelse af videoafhøring

I den i 1995 afgivne beretning om videoafhøring af børn (bilag 1) anbefales det, at videoafhøring af barnet foretages indenfor én uge fra politiet har modtaget en anmeldelse om seksuelt misbrug af barnet. I Rigsadvokatens retningslinier for videoafhøring af børn (bilag 4) er det anført, at videoafhøring bør søges gennemført hurtigst muligt, og hvis det er praktisk muligt inden én uge fra anmeldelsen.

Arbejdsgruppen kan tilslutte sig, at afhøringen af hensyn til barnet bør gennemføres hurtigst muligt og helst inden for én uge efter, at politiet har modtaget anmeldelsen. Formålet hermed er dels at sikre barnets hukommelse om det passerede og dels, at barnet hurtigere kan påbegynde bearbejdningen af det passerede. Endelig kan en afhøring inden for kort tid efter anmeldelsen være med til at mindske risikoen for omgivelsernes påvirkning af barnet.

Om tidspunktet for foretagelse af en eventuel genafhøring af barnet henvises til afsnit 8.7.

8.5.2. Andre tilstedeværende end barnet og afhøreren under afhøringen af barnet

Som beskrevet i kapitel 3, afsnit 3.6.5. medvirker der en række personer i forbindelse med en videoafhøring af et barn. For så vidt angår placeringen af anklageren, den anden polititjenestemand, bistandsadvokaten og en eventuel tolk finder arbejdsgruppen ikke anledning til at foreslå ændringer i den hidtil fulgte praksis.

Som følge af arbejdsgruppens flertals forslag om at den mistænkte/sigtede ikke skal have adgang til at overvære afhøringen af barnet, finder arbejdsgruppen ikke længere behov for et separat monitorrum til forsvareren, der således fremover vil kunne befinde sig i det samme monitorrum som anklageren m.v.

Som ligeledes beskrevet i kapitel 3, afsnit 3.6.5., vil der udover de allerede nævnte personer eventuelt også kunne medvirke en for barnet særligt tryghedsskabende person, som barnet kender, og som kan støtte barnet under afhøringen. Det kan f.eks. være en pædagog fra barnets daginstitution eller en bedsteforælder, som ikke forventes senere at skulle afgive vidneforklaring i sagen.

Det er endvidere forekommet, at en af barnets forældre har deltaget som tryghedsskabende person for barnet under videoafhøringen.

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at det så vidt muligt bør undgås, dels at en forælder medvirker under afhøringen som tryghedsskabende person, og dels at en forælder overværer afhøringen fra monitorrummet.

Det vil således ofte forekomme, at barnets forældre skal afgive forklaring som vidne under straffesagen. Endvidere vil en forælders tilstedeværelse enten i afhøringslokalet eller i monitorrummet kunne have indflydelse på barnets forklaring, dels ved at barnet ikke vil eller ikke kan forklare om det passerede i sine forældres påhør, dels ved at barnets forklaring ved en eventuel genafhøring vil kunne påvirkes af, at forældrene efter den første afhøring har talt med barnet om afhøringen og f.eks. har foreholdt barnet forskelle i det, som barnet forklarede under afhøringen, og det som barnet tidligere måtte have fortalt. Endelig vil en forælders tilstedeværelse også kunne få betydning for, hvilken bevismæssig værdi videoafhøringen af barnet vil kunne tillægges, jf. herom Højesterets afgørelse af 13. december 2001 (UfR2000.1326H), som er nærmere omtalt ovenfor i kapitel 3, afsnit 3.6.5.

Thomas Rørdam, Eva Smith og Bente Sorgenfrey har i tilknytning hertil anført, at forældrenes tilstedeværelse efter deres opfattelse også vil kunne tilskynde barnet til at fastholde en eventuel urigtig forklaring fra barnet til forældrene om, at det har været udsat for et seksuelt overgreb.

Spørgsmålet om, hvem der i givet fald skal ledsage barnet i afhøringslokalet, bør drøftes med forældrene – og eventuelt det større barn, jf. nedenfor – forud for afhøringen.

Arbejdsgruppen har endvidere overvejet de sociale myndigheders repræsentants placering og opgaver, samt om større børn selv bør have mulighed for at tage stilling til, om og i givet fald af hvem de ønsker at blive ledsaget i afhøringslokalet.

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at hensynet til barnet tilsiger, at der bør være så få personer som muligt i selve afhøringslokalet. Arbejdsgruppen har derfor overvejet, om repræsentanten for de sociale myndigheder i stedet bør overvære afhøringen af barnet fra monitorrummet.

Det fremgår af Socialministeriets bekendtgørelse nr. 79 af 4. februar 1998 om kommunens bistand til børn og unge i forbindelse med uden- og indenretlig afhøring, at de sociale myndigheders repræsentants opgave i forbindelse med politiets afhøring af et barn består i at yde barnet støtte under afhøringen og påse, at afhøringen foregår med en skånsomhed, der er afpasset sagens karakter og barnets alder.

Repræsentantens funktion som støtte for barnet taler som udgangspunkt for, at den pågældende bør være tilstede i afhøringslokalet sammen med barnet.

Som beskrevet ovenfor i kapitel 3, afsnit 3.6.6.2., er det, når afhøreren har stillet de spørgsmål, som den pågældende har til barnet, nødvendigt at holde en pause i afhøringen, for at afhøreren kan afklare, om nogle af de personer, der overværer afhøringen fra monitorrummet, har spørgsmål, som de ønsker bliver stillet til barnet. I denne pause bør barnet – også efter arbejdsgruppens opfattelse – blive i afhøringslokalet, hvor videooptagelsen fortsætter for det tilfælde, at barnet skulle sige noget af betydning for sagen.

Da barnet på intet tidspunkt under afhøringen bør efterlades alene i afhøringslokalet, har arbejdsgruppen fundet, at de sociale myndigheders repræsentant som udgangspunkt bør overvære afhøringen i selve afhøringslokalet sammen med barnet.

Hvis barnet har behov for, at der er en tryghedsskabende person, som barnet kender, tilstede under afhøringen, bør de sociale myndigheders repræsentant imidlertid efter arbejdsgruppens opfattelse ikke være i selve afhøringslokalet, da støttefunktionen for barnet i så fald vil kunne varetages af den tryghedsskabende person. De sociale myndigheders repræsentant vil i stedet kunne overvære afhøringen fra monitorrummet og herfra påse, at afhøringen foregår med en skånsomhed, der er afpasset sagens karakter og barnets alder.

Særligt for så vidt angår ledsagelse af større børn – navnlig børn fra 8 års alderen og opefter – finder arbejdsgruppen, at barnet som udgangspunkt bør spørges om, hvorvidt og i givet fald af hvem barnet ønsker at blive ledsaget i afhøringslokalet. Efter arbejdsgruppens opfattelse kan det ikke udelukkes, at et større barn ikke vil føle behov for at have en ledsager med i afhøringslokalet, eller at et større barn vil foretrække, at der kun er barnet selv og afhøreren i afhøringslokalet.

Såfremt et større barn ikke ønsker at have en ledsager med i afhøringslokalet, må bisidderen fra de sociale myndigheder i stedet overvære afhøringen af barnet fra monitorrummet. Mens afhøreren er ude af lokalet for at modtage eventuelle yderligere spørgsmål til barnet, bør bisidderen dog gå ind i afhøringslokalet, således at barnet som anført ovenfor på intet tidspunkt lades alene under videoafhøringen.

Hvis der opstår uenighed om, hvorvidt de sociale myndigheders repræsentant skal være tilstede i afhøringslokalet, beslutter politiet som ansvarlig for efterforskningen og afhørings tilrettelæggelse, om repræsentanten skal overvære afhøringen i selve afhøringslokalet eller fra monitorrummet. Arbejdsgruppen finder, at det bør overvejes at præcisere dette i Socialministeriets bekendtgørelse nr. 79 af 4. februar 1998 om kommunens bistand til børn og unge i forbindelse med uden- og indenretlige afhøring.

Arbejdsgruppen finder endelig anledning til at understrege, at den person, som ledsager barnet i afhøringslokalet eller som indfinder sig i afhøringslokalet i pausen, *ikke* må deltage aktivt i udspørgningen af barnet, men skal forholde sig helt neutral omkring selve afhøringen.

En ledsagers funktion er at støtte barnet, f.eks. ved at holde barnet i hånden, tage barnet på skødet eller trøste barnet, hvis barnet har behov for dette. Hvis barnet er uroligt og f.eks. ikke vil sidde ned, vil det almindeligvis også være de sociale myndigheders repræsentants eller den tryghedsskabende persons opgave at forsøge at berolige barnet og få det til at sidde ned. Arbejdsgruppen skal derfor anbefale, at afhøreren, inden afhøringen påbegyndes, aftaler med repræsentanten for de sociale myndigheder (eller en eventuelt tryghedsperson), hvilke opgaver henholdsvis repræsentanten/tryghedspersonen og afhøreren har i forbindelse med afhøringen. Hvis der under afhøringen opstår tvivl om afhøreren og repræsentantens/tryghedspersonens opgaver, vil dette kunne få en afsmittende effekt på barnet. Barnet vil kunne blive forvirret i forhold til de voksnes roller i forbindelse med afhøringen, og det vil kunne påvirke barnets koncentration og fokus på afhøringen og kvaliteten af denne. Der bør udarbejdes en skriftlig vejledning, som forud for afhøringen vil kunne udleveres til de sociale myndigheders repræsentant og en eventuel tryghedsskabende person.

8.5.3. Forberedelse af barnet på videoafhøringen

Arbejdsgruppen har drøftet spørgsmålet om, hvem der bør forberede barnet på den forestående videoafhøring. Arbejdsgruppen har i den forbindelse drøftet, hvorvidt forberedelsen af barnet – som det praktiseres i de fleste politikredse i øjeblikket – bør foregå under et såkaldt ”hjemmebesøg”. Ved et ”hjemmebesøg” aflægger den polititjenestemand, der skal afhøre barnet, et besøg hos barnet i hjemmet for at få et indtryk af barnet og dets sproglige

udvikling og for at præsentere sig for barnet og orientere barnet om, hvor og under hvilke former afhøringen skal foregå. Som det fremgår ovenfor under afsnit 3.6.6.1., må afhøringens tema ikke drøftes med barnet under ”hjemmebesøget”, ligesom det fremgår, at der bør udfærdiges en grundig politirapport om besøget og samtalen med barnet.

Der er i arbejdsgruppen enighed om, at den polititjenestemand, der skal foretage afhøringen af barnet bør planlægge afhøringen omhyggeligt og i lyset af barnets alder og modenhed og det sprog, som barnet må forventes at kunne forstå. Arbejdsgruppen finder, at det må være af betydning for polititjenestemandens afhøring af barnet, at han forud for afhøringen får lejlighed til at møde barnet. Kun herved får han lejlighed til at danne sig et indtryk af barnets alder, modenhed og sproglige udvikling. Det er således arbejdsgruppens opfattelse, at et eventuelt besøg i barnets hjem forud for afhøringen kan medvirke til, at videoafhøringen af barnet forløber bedre, dels fordi polititjenestemanden har haft lejlighed til at danne sig et indtryk af barnet, og dels fordi barnet alt andet lige må føle sig mere tryk ved at tale med en person, som det er blevet præsenteret for tidligere.

Arbejdsgruppen finder derudover, at også selve forberedelsen af barnet på videoafhøringen bedst foretages af den polititjenestemand, som skal forestå afhøringen af barnet. Det bør således ikke være forældrene, bistandsadvokaten, repræsentanten for socialforvaltningen eller andre, der orienterer barnet om, hvor og under hvilke former afhøringen skal foregå. Polititjenestemanden har således et indgående kendskab til de forskellige procedurer omkring en videoafhørings foretagelse, indretning af lokalet m.v. Dertil kommer, at hensynet til barnet taler for, at barnet præsenteres for så få personer som muligt i forbindelse med videoafhøringen. Dette taler derfor også for, at orienteringen af barnet om de praktiske ting omkring videoafhøringen bør forestås af den polititjenestemand, der skal foretage afhøringen. Arbejdsgruppen finder, at denne orientering af barnet også fremover bør kunne ske under et besøg i barnets hjem, således som det allerede praktiseres i mange politikredse. Der bør efter arbejdsgruppens opfattelse ikke deltage mere end 2 polititjenestemænd under et sådant besøg.

Arbejdsgruppen finder i tilknytning hertil anledning til at understrege, at det nærmere indhold i afhøringen ikke må drøftes med barnet forud for videoafhøringen og heller ikke under et eventuelt besøg i barnets hjem. Polititjenestemanden må dog nødvendigvis orientere barnet om formålet med afhøringen. Såfremt barnet under et besøg i hjemmet af egen drift måtte begynde at tale om sagen, må polititjenestemanden afbryde barnet og over for barnet tilkendegive, at de først skal tale herom under videoafhøringen.

Der bør endvidere udfærdiges en detaljeret politirapport om hjemmebesøget.

8.5.4. Hvem skal foretage afhøringen af barnet

8.5.4.1. Hvem skal foretage afhøringen af barnet

Videoafhøringer af børn i sædelighedssager er hidtil blevet foretaget af polititjenestemænd, jf. kapitel 3, afsnit 3.6.1. og 3.6.6.2. Baggrunden herfor er, at afhøringerne foretages som led i politiets efterforskning af en straffesag, hvor videoafhøring af barnet erstatter den politirapport, som politiet har pligt til at udfærdige om afhøringer, der foretages under efterforskningen af en straffesag, jf. retsplejelovens § 744.

Det kan imidlertid være en vanskelig opgave at afhøre et barn om en mulig forbrydelse, ikke mindst hvis forbrydelsen vedrører et muligt seksuelt overgreb på barnet. Dels har navnlig mindre børn ikke samme ordforråd som voksne, og dels har børn endnu ikke udviklet den voksne persons evne til præcist at kunne angive f.eks. tid og sted for en begivenhed. Hvis barnet samtidig ønskes afhørt om en for barnet ubehagelig oplevelse, vil det endvidere kunne forekomme, at barnet skammer sig over eller forsøger at fortrænge det passerede og derfor ikke ønsker at fortælle om, hvad der måtte være sket. Barnets eventuelle modvilje mod at fortælle om det passerede kan tillige være blevet forstærket af, at den, der måtte have krænket barnet, har pålagt eller ligefrem truet barnet til ikke at fortælle nogen om, hvad der er sket.

Arbejdsgruppen har derfor overvejet, herunder også på baggrund af oplysninger om andre landes praksis for videoafhøring af børn, jf. kapitel 6, om videoafhøringer også fremover bør foretages af polititjenestemænd, eller om det vil være tilrådeligt, at afhøringerne – eventuelt efter en konkret vurdering – i stedet foretages af f.eks. en børnesagkyndig.

Det er meget vigtigt, at den, der afhører et barn ved en videoafhøring til brug for en straffesag, har et særligt kendskab til børn i forskellige aldersgruppers udviklingstrin, udtryksmåde og -evner. Det er samtidig vigtigt, at afhøreren evner at skabe den tillid og kontakt, som er nødvendig for i det hele taget at få et barn til at fortælle om et ubehageligt emne. Endelig er det meget vigtigt, at den, der afhører barnet, har kendskab til de krav om f.eks. forbud mod ledende og captiøse spørgsmål m.v., som gælder for afhøringer i straffesager.

Arbejdsgruppen finder, at videoafhøringer af børn også fremover bør foretages af polititjenestemænd.

Arbejdsgruppen har navnlig lagt vægt på, at videoafhøring af børnene i sager om seksuelt misbrug er et væsentligt led i politiets efterforskning, som har til formål i videst muligt omfang at finde frem til den materielle sandhed om, hvad der måtte være sket. Arbejdsgruppen har samtidig lagt vægt på, at videoafhøringer, jf. arbejdsgruppens udkast til for-

slag til retsplejelovens § 877 a, fremover skal kunne anvendes som bevis under domsforhandlingen, og at der derfor må stilles strenge krav til afhøringernes gennemførelse, herunder at afhøringerne foretages i overensstemmelse med retsplejelovens almindelige regler. Arbejdsgruppen har derfor også tillagt det særlig vægt, at polititjenestemænd ved efterforskningen af straffesager har pligt til at være objektive, hvilket indebærer, at de skal fremdrage såvel de oplysninger, som taler for en formodning om den mistænkte/sigtedes skyld, som de forhold der taler imod dette. Endvidere finder arbejdsgruppen, at polititjenestemænds kendskab til de regler og krav, som gælder for afhøringer i straffesager, og polititjenestemænds erfaring i og kendskab til efterforskning af straffesager, som de har via deres almindelige uddannelse og virke, taler for, at videoafhøringer også fremover bør foretages af polititjenestemænd. Af hensyn til de børn, der skal afhøres, og for at sikre at børnene ved afhøringerne forklarer så meget som muligt om det passerede, finder arbejdsgruppen imidlertid, at videoafhøringer kun bør foretages af polititjenestemænd, som har modtaget særlig uddannelse i afhøring af børn og derved fået kendskab til bl.a. børnepsykologi og børns måder at reagere og udtrykke sig på, herunder navnlig i forhold til ubehagelige oplevelser, som barnet måtte have været udsat for. For så vidt angår uddannelsen af polititjenestemændene henvises til nedenfor afsnit 8.9.

Det kan imidlertid efter arbejdsgruppens opfattelse ikke udelukkes, at det i enkelte tilfælde vil være meget vanskeligt selv for en erfaren polititjenestemand med særlig uddannelse i at afhøre børn at få kontakt til et barn og få barnet til at fortælle om de overgreb, som barnet måtte have været udsat for, f.eks. fordi barnet er særligt psykisk belastet af overgrebet, eller barnets manglende udvikling eller sygdom som sådan gør det vanskeligt at afhøre barnet. I disse tilfælde vil det efter arbejdsgruppens opfattelse på baggrund af en helt konkret vurdering af oplysningerne om barnet kunne overvejes at lade en børnesagkyndig bistå ved afhøringen, dog således at afhøringen fortsat bør foretages af en polititjenestemand. Den børnesagkyndige vil efter arbejdsgruppens opfattelse i givet fald skulle overvære afhøringen fra monitorrummet, således at afhøreren, hvis der er behov herfor, kan holde en pause i afhøringen og konferere med den børnesagkyndige om, hvordan han eller hun, f.eks. ved hjælp af en særlig spørgeteknik eller via andre samtaleemner kan få barnet til at fortælle om, hvad der måtte være sket. Den børnesagkyndige vil også forud for afhøringen kunne give konkrete råd og vejledning til afhøreren. Den børnesagkyndige vil endvidere kunne give råd og vejledning til forsvareren og anklageren i relation til formulering af supplerende spørgsmål til barnet.

8.5.4.2. Særligt om forsvarerens adgang til at stille spørgsmål direkte til barnet

Efter gældende praksis stilles forsvarerens eventuelle spørgsmål til et barn i forbindelse med videoafhøring gennem den afhørende polititjenestemand, jf. kapitel 3, afsnit 3.6.6.2. Forsvareren overværer afhøringen af barnet fra et monitorrum og har, efter at den afhøre-

rende polititjenestemand har stillet sine spørgsmål til barnet, adgang til at stille spørgsmål til barnet gennem polititjenestemanden. En videoafhøring af et barn fraviger således den almindelige fremgangsmåde for en vidneafhøring i retten, hvor både anklageren og forsvareren stiller spørgsmål til vidnet. Denne fremgangsmåde for afhøring af vidner i retten kan imidlertid fraviges, når der er tale om afhøring i retten af et barn under 15 år, idet retsformanden i medfør af retsplejelovens § 183, stk. 3, kan træffe beslutning om, hvem der skal foretage afhøringen af barnet.

Spørgsmålet om, hvorvidt forsvareren har adgang til selv at stille sine spørgsmål direkte til barnet, har været forelagt Højesteret, der i kendelse af 16. marts 2000 (UfR2000.1326H), der bl.a. er nærmere omtalt i kapitel 3, afsnit 3.6.6.2., afviste forsvarerens begæring om at kunne stille spørgsmål direkte til barnet. I afgørelsen henvises der til, at det efter bestemmelserne i retsplejelovens kapitel 67 og 68 er politiet, der foretager de udenretlige afhøringer under efterforskningen, og at forsvareren på dette stadium af sagen kun har ret til selv at stille spørgsmål under afhøringen af den sigtede, jf. retsplejelovens § 745, stk. 2. Eventuelle spørgsmål fra forsvareren til et vidne må stilles gennem politiet. Endvidere bemærkes det, at hensynet til børnene taler for, at afhøringerne kun forestås af én person.

Arbejdsgruppen kan tilslutte sig Højesterets afgørelse og de deri anførte betragtninger, idet det også er arbejdsgruppens opfattelse, at forsvarerens og herunder den mistænkte/sigtedes eventuelle spørgsmål til barnet i forbindelse med en videoafhøring må stilles gennem den afhørende polititjenestemand. Arbejdsgruppen finder således også, at hensynet til barnet tilsiger, at barnet kun bør afhøres af én person, også selv om dette indebærer en fravigelse af det almindelige udgangspunkt om, at forsvareren skal have adgang til at stille spørgsmål direkte til de vidner, der bliver ført imod den tiltalte.

Eva Smith har om forsvarerens eventuelle adgang til at stille spørgsmål til barnet supplerende bemærket, at mange undersøgelser viser, at afhørerens forventning har betydning for den måde, spørgsmål besvares på. Det må samtidig erkendes, at stillet spørgsmål gennem en polititjenestemand indebærer en forringelse i forhold til forsvarerens vilkår i sædvanlige straffesager. Hensynet til barnet, for hvem der er tale om en meget vanskelig samtale om forhold, der berører barnet dybt, og som det ofte skammer sig over, tilsiger dog, at kun en enkelt person stiller spørgsmål. Det er derfor hendes opfattelse, at forsvaret må tåle denne indskrænkning i dets sædvanlige beføjelser af hensyn til vidnet.

8.5.5. Spørgsmålet om, hvorvidt mistænkte/sigtede skal have adgang til at overvære videoafhøringen

8.5.5.1. Indledning

Udgangspunktet for arbejdsgruppens overvejelser har været, at gennemførelse af straffesager om seksuelt misbrug af børn, og herunder afhøringen af barnet, skal ske under iagttagelse af såvel almindelige retssikkerhedsmæssige hensyn til den mistænkte gerningsmand som hensynet til, at efterforskningen og sagens samlede forløb rummer den mindst mulige belastning af barnet.

Arbejdsgruppen har som anført fundet, at den for barnet mest skånsomme måde, hvorpå barnet kan afhøres i anledning af en mistanke om seksuelt misbrug af barnet, er ved at foretage en udenretlig videoafhøring af barnet, som efterfølgende kan dokumenteres som bevis under en eventuel domsforhandling. Der sker herved en fravigelse af det grundlæggende princip om, at bevisførelse – herunder afhøring af vidner – i en straffesag skal foregå umiddelbart for den dømmende ret. Baggrunden for det almindelige udgangspunkt om umiddelbar bevisførelse for den dømmende ret er dels antagelsen om, at retten herved får det bedste grundlag for at vurdere den afhørtes troværdighed, dels hensynet til at den tiltalte har ret til at kende de beviser, der bliver ført mod ham. Samtidig sikres det herved, at den tiltalte har mulighed for at stille spørgsmål til vidnet, jf. retsplejelovens § 183, stk. 1, og Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6, stk. 3, litra d, jf. stk. 1, der er nærmere omtalt ovenfor under afsnit 6.7.1.1.

Det følger af præmisserne i Højesterets kendelser af 16. marts 2000 (UfR2000.1326H), at formålet med den sigtedes tilstedeværelse under afhøringen af barnet er at tilgodese hensynet til den sigtede ved i videst muligt omfang at gennemføre videoafhøringer under iagttagelse af samme retssikkerhedsmæssige garantier som dem, der gælder for indenretlige afhøringer. Ved sigtedes og forsvarerens tilstedeværelse under videoafhøringen sikres det således, at forsvareren er i stand til gennem den afhørende kriminalassistent at stille relevante supplerende spørgsmål til barnet.

Ved kendelse af 17. maj 2000 (UfR2000.1751H) fastslog Højesteret på ny, at den mistænkte/sigtede skal have mulighed for at afhøre de vidner, der føres imod ham. Højesteret fastslog således, at den mistænkte/sigtede, der ikke havde overværet en afhøring af barnet, der var foretaget forud for Højesterets kendelser af 16. marts 2000, havde krav på inden for kort tid at gennemse videoen og få lejlighed til at fremsætte anmodning om, at der stilles yderligere spørgsmål til barnet.

Med andre ord indebærer retstilstanden efter Højesterets afgørelser, at den almindelige adgang for en tiltalt til at stille spørgsmål til vidner, der føres mod ham, i disse tilfælde skal tilgodeses allerede ved afhøringen af barnet hos politiet eller i løbet af kort tid efter afhøringen.

8.5.5.2. Arbejdsgruppens overvejelser

Arbejdsgruppen har med udgangspunkt i Højesterets kendelser overvejet, hvordan hensynet til den mistænkte/sigtedes retssikkerhed kan tilgodeses samtidig med, at efterforskningen og sagens samlede forløb rummer den mindst mulige belastning af barnet.

Arbejdsgruppen har herunder nøje overvejet, hvorvidt den ved Højesterets kendelser af 16. marts 2000 fastlagte retstilstand, hvorefter den mistænkte/sigtede som udgangspunkt har ret til via monitor at overvære videoafhøringen, bør videreføres, eller om der ved lov bør skabes en retstilstand, hvorefter den mistænkte/sigtede ikke har adgang til at overvære videoafhøringen af barnet.

Mulighed 1: Mistænkte/sigtede har adgang til at overvære afhøringen

En retstilstand, hvor den mistænkte/sigtede som udgangspunkt har adgang til fra et monitorrum at overvære videoafhøringen af barnet, vil indebære, at hensynet til den mistænkte/sigtedes retssikkerhed tilgodeses, idet det herved kan sikres, at sigtede og forsvareren er i stand til – gennem den afhørende kriminalassistent – at stille relevante supplerende spørgsmål. Samtidig vil denne fremgangsmåde indebære, at barnet som altovervejende udgangspunkt kun skal afgive forklaring én gang om de overgreb, som det måtte have været udsat for. Forklaringen vil kunne afgives hurtigt, og barnet vil således umiddelbart efter afhøringen kunne påbegynde bearbejdningen af overgrebet.

De fra udlandet indhentede oplysninger viser, at den mistænkte/sigtede i Island som udgangspunkt har ret til at overvære afhøringen fra et tilstødende lokale. I England foretager politiet almindeligvis en videoafhøring af barnet, som den mistænkte/sigtede ikke har adgang til at overvære. Den mistænkte/sigtede har imidlertid efterfølgende adgang til at gennemse videoafhøringen og få foretaget en modafhøring af barnet, som den mistænkte/sigtede har krav på at overvære. I England er det endvidere muligt at afhøre barnet i forbindelse med domsforhandlingen. Afhøringen kan enten foregå ved, at barnet befinder sig i et separat lokale og afhøres via video, eller ved at barnet afhøres i selve retslokalet, hvor der sættes en skærm op mellem barnet og den tiltalte. Barnet kan imidlertid via forældrene afslå at medvirke ved en afhøring.

Mulighed 2: Mistænkte/sigtede har ikke adgang til at overvære videoafhøringen

Ved en retstilstand, hvorefter den mistænkte/sigtede ikke har adgang til at overvære afhøringen, er arbejdsgruppen enig med Højesteret i, at hensynet til mistænkte/sigtedes retssikkerhed tilsiger, at den mistænkte/sigtede skal have adgang til at gennemse videoen og adgang til at stille supplerende spørgsmål til barnet ved en genafhøring. Forsvareren vil således ofte først efter at have gennemset videoen sammen med den mistænkte/sigtede være i stand til at stille eventuelle relevante supplerende spørgsmål til barnet. En retstilstand, hvor mistænkte/sigtede ikke har adgang til at overvære videoafhøringen vil indebære, at barnet i de tilfælde, hvor der begæres en genafhøring, og hvor begæringen imødekommes, vil skulle afhøres to gange.

Rigsadvokatens undersøgelse om forløbet af 107 videoafhøringer fordelt på 75 sager (bilag 3) viste, at 2 børn blev afhørt til video 2 gange. Det fremgår ikke af undersøgelsen, om den mistænkte/sigtede overværede én eller begge afhøringer, ligesom baggrunden for, at der blev foretaget genafhøring, ikke fremgår af undersøgelsen. Det fremgår endvidere ikke, om børnene mellem første og anden afhøring ændrede forklaring, f.eks. som følge af påvirkning fra mistænkte/sigtede eller børnenes omgivelser.

De fra udlandet indhentede oplysninger viser, at den mistænkte/sigtede i Norge, Sverige og Finland ikke har ret til at overvære afhøringen af barnet. Der er i Norge, Sverige, Finland og England adgang til at få foretaget en genafhøring af barnet. I England har den mistænkte/sigtede adgang til at overvære genafhøringen, ligesom barnet kan afhøres under domsforhandlingen, jf. ovenfor under mulighed 1.

8.5.5.3. Arbejdsgruppens anbefaling

Under domsforhandlingen af navnlig sædeligheds- og voldssager forekommer det i et vist omfang, at retsformanden i medfør af retsplejelovens § 848, stk. 1, træffer beslutning om, at den tiltalte skal forlade retslokalet under vidneafhøringen af den forurettede. Dette sker i tilfælde, hvor særegne grunde taler for, at der ellers ikke kan opnås en uforbeholden forklaring fra vidnet. Det beror således på en konkret vurdering i hvert enkelt tilfælde, om den tiltalte skal forlade retslokalet, mens et vidne afgiver forklaring. Det er imidlertid arbejdsgruppens vurdering, at den tiltalte i sædelighedssager i hovedparten af sagerne udelukkes fra at overvære forurettedes vidneforklaring under domsforhandlingen. De hensyn, der navnlig taler for at udelukke den tiltalte fra at overvære den forurettedes forklaring, er bl.a. forurettedes alder – herunder navnlig hvis forurettede er under 18 år – forbrydelsens karakter og grovhed samt oplysninger om tiltaltes adfærd i øvrigt, f.eks. at den tiltalte i forbindelse med sagen har forsøgt at påvirke vidnets forklaring.

I praksis gør forurettede navnlig gældende, at forurettede ikke vil kunne afgive en uforbeholden forklaring, såfremt den tiltalte fysisk befinder sig i retslokalet og således kan se på forurettede, mens forurettede afgiver sin forklaring. Derimod har forurettede sjældent indvendinger imod, at den tiltalte hører forurettedes forklaring samtidig med, at forklaringen bliver afgivet. Det forekommer således i praksis, at den tiltalte fra et andet lokale via højttaler eller bag en halvt lukket dør lytter til vidnets forklaring. Vidnet vil i så fald blive gjort bekendt med, at den tiltalte lytter til vidnets forklaring.

I de tilfælde, hvor den tiltalte ikke har lyttet til vidnets forklaring fra et andet lokale, skal han efterfølgende have oplysning om, hvem der har afgivet vidneforklaring i hans fravær, samt oplysning om indholdet af forklaringen for så vidt den angår ham, jf. retsplejelovens § 848, stk. 5. Retsformanden vil også i disse tilfælde inden afhøringen oplyse vidnet om, at den tiltalte efterfølgende vil blive gjort bekendt med vidnets forklaring.

Arbejdsgruppen har i tilknytning hertil overvejet, hvilken betydning det vil have for et barn på 12 år eller derunder at få oplysning om, at den mistænkte/sigtede overværer eller efterfølgende får kendskab til barnets forklaring til video. Arbejdsgruppen har endvidere overvejet, om barnet overhovedet bør orienteres om mistænkt/sigtedes tilstedeværelse eller efterfølgende gennemsyn af videoafhøringen.

Det følger af Rigsadvokatens retningslinier for gennemførelse af videoafhøringer af børn i sædelighedssager, Rigsadvokat Meddelelse 4/2001, punkt 8.2. (bilag 4), at det i dag beror på en konkret vurdering, om det er nødvendigt og hensigtsmæssigt at orientere barnet om mistænkt/sigtedes tilstedeværelse. Ved denne vurdering må bl.a. barnets alder og modenhed samt omstændighederne i sagen indgå. I hvert fald når der er tale om mindre børn, vil det efter Rigsadvokatens opfattelse normalt være tilstrækkeligt, at barnets bisidder fra socialforvaltningen, en eventuel bistandsadvokat og efter omstændighederne i sagen tillige forældrene orienteres om mistænkt/sigtedes tilstedeværelse. Hvis barnet direkte spørger om, hvorvidt den mistænkte/sigtede er tilstede, bør spørgsmålet besvares.

Flere af arbejdsgruppens medlemmer har i den forbindelse anført, at børn fra ca. 8 års alderen efter deres opfattelse – i tilfælde af en retstilstand, hvor mistænkte/sigtede har ret til at overvære videoafhøringen fra et monitorrum – som udgangspunkt bør *orienteres* om den mistænkt/sigtedes eventuelle tilstedeværelse. I mange tilfælde, herunder navnlig i sager om overgreb i familien, har de børn, som er blevet udsat for seksuelt misbrug, oplevet svigt og løgn fra deres nærmeste omgivelser. Hvis disse børn ikke inden afhøringen bliver informeret om den mistænkt/sigtedes tilstedeværelse, men først på et senere tidspunkt får kendskab hertil, vil de opfatte den manglende orientering som yderligere svigt og løgn fra omgivelsernes side. Større børn, det vil sige fra ca. 8 år og opefter, bør således orienteres om, at mistænkte/sigtede i givet fald er tilstede i monitorrummet, ligesom de bør orienteres

om, at en mistænkt/sigtet, som ikke er tilstede, senere vil få lejlighed til at gøre sig bekendt med barnets forklaring.

To af arbejdsgruppens børnesagkyndige medlemmer, Kirsten Laila Moesgaard og Hanne Børner, har i tilknytning hertil peget på, at det navnlig vil være børn fra 8 års-alderen og opefter, som selv vil kunne finde på at spørge om, hvorvidt den mistænkte/sigtede overværer videoafhøringen eller får kendskab til denne.

Den mistænkte/sigtedes tilstedeværelse kan ifølge Kirsten Laila Moesgaard og Hanne Børner bevirke, at barnet bliver nervøs og ikke kan eller ikke tør forklare om det passerede. Barnets kendskab til den mistænkte/sigtedes *tilstedeværelse* vil kunne øge barnets stress-niveau og dermed hindre barnet i at tale frit. Denne situation forværres, hvor den mistænkte/sigtede har forsøgt at true barnet til tavshed.

Ifølge Kirsten Laila Moesgaard og Hanne Børner vil et større barn, det vil sige fra ca. 8 år og opefter, nemmere bliver påvirket af kendskabet til den mistænkte tilstedeværelse, fordi barnet er i stand til at resonere sig frem til, at en eventuel trussel om at gøre barnet eller andre ondt kan blive realiseret, hvis barnet afgiver forklaring til politiet. For det mindre barn, det vil sige ca. 3 til ca. 8 års alderen, vil kendskabet til den mistænkte/sigtedes tilstedeværelse indebære, at barnet oplever diffus angst/ubehag ved situationen.

Barnets viden om, at den mistænkte/sigtede senere får *kendskab* til barnets forklaring ved gennemsyn af videoafhøringen vil efter Kirsten Laila Moesgaards og Hanne Børners opfattelse også kunne få betydning for barnet. Som det fremgår ovenfor, bør større børn også orienteres om, at den mistænkte/sigtede, som ikke er tilstede, efterfølgende vil få kendskab til barnets forklaring. Det er imidlertid Kirsten Laila Moesgaards og Hanne Børners vurdering, at der er forskel på risikoen for påvirkning af barnet og dets forklaring alt efter, om barnet orienteres om, at den mistænkte/sigtede overværer afhøringen, eller om barnet orienteres om, at han ikke overværer afhøringen, men at han efterfølgende vil blive gjort bekendt med forklaringen. Ifølge Kirsten Laila Moesgaard og Hanne Børner er stresspåvirkningen af børn således væsentlig større, når barnet er vidende om, at mistænkte/sigtede er tilstede i monitorrummet og ser og lytter med, mens barnet afgiver forklaring, end når barnet er vidende om, at den mistænkte/sigtede på et senere tidspunkt vil blive gjort bekendt med videoafhøringen. Dette skyldes, at den mistænkte/sigtedes *samtidige* tilstedeværelse, mens barnet skal forklare om det passerede, for barnet vil opleves som en større belastning end visheden om, at den mistænkte/sigtede på et *senere* tidspunkt får kendskab til barnets forklaring. Den tidsmæssige forskydning har således betydning for barnets oplevelse af situationen.

Et flertal af arbejdsgruppens medlemmer (Kaspar Linkis, Hanne Schmidt, Bitte Dyrberg, Kai Hermann, Kirsten Laila Moesgaard og Hanne Børner) finder på denne baggrund, at der fremover ikke bør gives den mistænkte/sigtede adgang til at overvære videoafhøringer af børn i sædelighedssager, jf. ovenfor afsnit 8.5.5.2., mulighed 2.

Flertallet har herved navnlig lagt vægt på, at det er helt afgørende, at der vælges den fremgangsmåde for videoafhøringer, hvor der er størst mulighed for at opnå en uforbeholden og detaljeret forklaring fra barnets side. Barnets forklaring er ofte det eneste bevis for, at barnet har været udsat for et seksuelt overgreb, og barnets vidneforklaring vil derfor i et stort antal sager være af afgørende betydning for sagens oplysning. Barnets manglende forklaring eller en ikke tilstrækkelig detaljeret forklaring vil således kunne medføre, at der ikke vil foreligge tilstrækkeligt bevismateriale til at gennemføre en straffesag.

Arbejdsgruppens flertal har i den forbindelse lagt vægt på, at den mistænkte/sigtedes samtidige tilstedeværelse under afhøringen af barnet, som anført af Kirsten Laila Moesgaard og Hanne Børner, kan bevirke, at barnet bliver nervøs og ikke kan eller ikke tør forklare om det passerede, og at barnets kendskab til den mistænkte/sigtedes tilstedeværelse vil kunne påvirke barnet psykisk, øge barnets stressniveau og dermed hindre barnet i at tale frit. Da det samtidig er flertallets opfattelse, jf. det ovenfor anførte, at større børn, det vil sige fra ca. 8 år og opefter, i givet fald bør orienteres om den mistænkte/sigtedes tilstedeværelse under videoafhøringen, taler dette for, at den mistænkte/sigtede ikke skal have adgang til at overvære videoafhøringen. For så vidt angår mindre børn finder flertallet ikke, at der er det samme behov for orientering af barnet om mistænkte/sigtedes tilstedeværelse. Et direkte spørgsmål fra det mindre barn herom bør dog besvares.

Der foreligger kun sparsomme statistiske oplysninger om, i hvilket omfang muligheden for at opnå en forklaring fra barnet påvirkes af, at barnet har kendskab til, at mistænkte/sigtede overværer videoafhøringen fra et monitorrum. Ifølge Rigsadvokatens redegørelse af 22. december 2000, der er omtalt ovenfor i kapitel 3, afsnit 3.6.4.3., gav barnets kendskab til mistænkte/sigtedes tilstedeværelse i monitorrummet anledning til problemer med hensyn til at opnå en forklaring ved 6 afhøringer ud af 18 afhøringer.

En fremgangsmåde, hvor den mistænkte/sigtede ikke har adgang til at overvære videoafhøringen, men har krav på efterfølgende at blive gjort bekendt med videoafhøringen, vil efter flertallets opfattelse også indebære, at det større barn forud for afhøringen skal orienteres om, at den mistænkte/sigtede senere vil blive gjort bekendt med barnets forklaring. Det er imidlertid flertallets opfattelse, at orientering til barnet om, at den mistænkte/sigtede senere vil få kendskab til barnets forklaring, ikke vil indebære den samme påvirkning af barnet som oplysning om, at den mistænkte/sigtede overværer barnets forklaring samtidig med, at

den bliver afgivet. Efter flertallets opfattelse har den tidsmæssige forskydning således betydning for barnets oplevelse af situationen.

Som anført er det arbejdsgruppens flertals vurdering, at der ikke er det samme behov for orientering af mindre børn om den mistænkte/sigtedes samtidige tilstedeværelse som i forhold til større børn. Dette kunne tale for, at den mistænkte/sigtede fortsat skulle have adgang til fra et monitorrum at overvære videoafhøringen af det mindre barn. Arbejdsgruppens flertal finder imidlertid, at der bør følges den samme fremgangsmåde ved videoafhøring af børn uanset barnets alder. Arbejdsgruppens flertal finder derfor, at man bør anvende den fremgangsmåde, som bedst tilgodeser alle aldersgrupper. Arbejdsgruppens flertal har i den forbindelse også lagt vægt på, at et spørgsmål fra et mindre barn om, hvorvidt den mistænkte/sigtede er tilstede, i alle tilfælde bør besvares, og at det ikke er muligt at forudse, om og i givet fald på hvilket tidspunkt et mindre barn kan finde på at spørge om, hvorvidt mistænkte/sigtede overværer videoafhøringen.

Det er endvidere flertallets opfattelse, at den mistænkte/sigtedes retssikkerhed kan tilgodeses ved den i mulighed 2 beskrevne fremgangsmåde ved videoafhøring af børn, selv om den mistænkte/sigtede ikke overværer videoafhøringen. Den mistænkte/sigtede vil i stedet for at overvære videoafhøringen have krav på efterfølgende at gennemse videoafhøringen og vil kunne anmode om, at der foretages en genafhøring af barnet, jf. nærmere afsnit 8.6. og 8.7.

Arbejdsgruppens flertal er dog samtidig opmærksom på, at en genafhøring af barnet også vil kunne indebære en yderligere belastning for barnet. Det er imidlertid flertallets opfattelse, at en genafhøring ikke vil indebære en lige så stor belastning for barnet, som den mistænkte/sigtedes samtidige overværelse af hovedafhøringen. Det er således i den almindelige debat om afhøring af børn i sædelighedssager fra flere børnesagkyndiges side blevet anført, at flere afhøringer af et barn ikke nødvendigvis vil være skadeligt for barnet, ligesom det er blevet anført, at flere afhøringer af barnet tværtimod kan indebære den fordel, at barnet ved den senere afhøring kommer med oplysninger og detaljer, som ikke kom frem under den første afhøring. Det kan således forekomme, at barnet som følge af den første afhøring kommer i tanke om oplysninger og detaljer, som barnet havde glemt eller ønskede at fortrænge, men som nu som følge af genafhøringen kan indgå i efterforskningen.

En anmodning om genafhøring vil efter flertallets opfattelse skulle imødekommes, hvis en genafhøring findes rimeligt begrundet af hensyn til den mistænkte/sigtedes varetagelse af sit forsvar. Det vil f.eks. kunne være tilfældet, hvis der ønskes stillet nye relevante spørgsmål til barnet, som ikke er besvaret under den første afhøring, hvis der efter den første afhøring er fremkommet nye oplysninger, som måtte give anledning til at stille yderligere spørgsmål til barnet, eller der i øvrigt foreligger andre særlige grunde til at foretage en

genafhøring af barnet. Helt ubegrundede anmodninger om genafhøring, eller anmodninger, som alene har karakter af en forhaling af sagen eller af chikane, bør derimod afslås.

Det er imidlertid flertallets forventning, at den første afhøring af barnet i almindelighed vil være så omfattende og grundig, at der kun i sjældne tilfælde vil være grundlag for en genafhøring af barnet. Det må antages, at forsvareren forud for gennemførelsen af videoafhøringen har drøftet sagen med sin klient og derfor i de fleste tilfælde allerede på dette tidspunkt vil være i stand til at stille de fornødne spørgsmål til barnet.

Som det fremgår nedenfor under afsnit 8.6. og 8.7. er det endvidere arbejdsgruppens opfattelse, at den mistænkte/sigtede af hensyn til barnet snarest muligt skal have forevist hovedafhøringen, således at en eventuel genafhøring af barnet kan foretages så hurtigt som muligt efter den første afhøring.

Arbejdsgruppen har endelig i forbindelse med mulighed 2 overvejet risikoen for, at barnet og dets forklaring bliver påvirket dels af barnets omgivelser og dels af den mistænkte/sigtede mellem de to afhøringer.

Arbejdsgruppens flertal finder ikke, at risikoen for påvirkning af barnet mellem to afhøringer vil være væsentlig større end risikoen for, at barnet inden den første afhøring kan være blevet påvirket, navnlig også henset til, at det er arbejdsgruppens opfattelse, at barnets forældre ikke bør overvære videoafhøringen af barnet, jf. afsnit 8.5.2.

Det er i øvrigt flertallets opfattelse, at det må være op til retten i forbindelse med bedømmelsen af straffesagens beviser at vurdere, hvilken bevismæssig vægt barnets eventuelle afvigende forklaringer kan tillægges.

Flertallet finder endelig, at en ordning, hvorefter mistænkte/sigtede ikke har adgang til at overvære afhøringen, men først efterfølgende bliver gjort bekendt med det forurettede barns forklaring, vil være i overensstemmelse med princippet i retsplejelovens § 848, hvorefter tiltalte kan udelukkes fra at overvære et vidnes forklaring, når særegne grunde taler for, at en uforbeholden forklaring ellers ikke ville kunne opnås. Ordningen vil endvidere svare til praksis i sædelighedssager, hvor den tiltalte i mange tilfælde udelukkes fra at overvære forurettedes forklaring i retten.

Arbejdsgruppens flertal finder, at den af flertallet valgte fremgangsmåde (mulighed 2) for gennemførelse af videoafhøringer i sædelighedssager er den mest hensigtsmæssige måde, hvorpå hensynet til mistænkte/sigtedes retssikkerhed kan tilgodeses samtidig med varetagelsen af hensynet til, at efterforskningen og sagens samlede forløb rummer den mindst mulige belastning af barnet.

Arbejdsgruppen har i tilknytning hertil overvejet, om den model, som flertallet anbefaler, hvorefter den mistænkte/sigtede ikke har adgang til at overvære en videoafhøring af et barn, men har krav på efterfølgende at gennemse afhøringen og anmode om en genafhøring af barnet, alene bør gælde ved afhøring af forurettede, således at mistænkte/sigtede vil have adgang til at overvære afhøringen af eventuelle andre børn, som måtte have været vidne til en mulig forbrydelse. Spørgsmålet vil efter arbejdsgruppens opfattelse navnlig være aktuelt i forbindelse med sager om mulige seksuelle overgreb mod børn begået i institutioner og lignende steder, hvor mange børn er samlet. I praksis er det forekommet, at et barn under en afhøring om et muligt seksuelt overgreb har forklaret, at f.eks. to af barnets legekammerater også var tilstede, da det mulige seksuelle overgreb fandt sted. I et sådan tilfælde vil det næppe være muligt, før legekammeraterne er blevet afhørt, at afgøre, om de har været udsat for mulige overgreb og dermed må betragtes som forurettede, eller om de er ”udenforstående” vidner, som ikke selv har været udsat for eventuelle krænkelse.

Arbejdsgruppens flertal har ikke fundet grundlag for at foreslå en retstilstand, hvor man inden afhøringen af barnet vil skulle foretage en vurdering af, hvorvidt det pågældende barn skal betragtes som forurettet eller ”udenforstående” vidne. Flertallet har i den forbindelse lagt vægt på, at politiets grundlag for at foretage en vurdering af, om barnet må betragtes som forurettet eller ej, almindeligvis vil være forholdsvist spinkelt, da videoafhøringer af børn som udgangspunkt må foretages på et meget tidligt tidspunkt under sagens efterforskning, jf. ovenfor afsnit 8.5.1.3. Flertallet har endvidere fundet, at de hensyn, som efter flertallets opfattelse taler for, at den mistænkte/sigtede ikke skal overvære afhøringen af det forurettede barn, også vil kunne foreligge i de tilfælde, hvor barnet ikke selv er forurettet, men hvor barnet har overværet, at en anden person, som barnet oftest kender, er blevet udsat for en mulig forbrydelse.

Mindretallet (Thomas Rørdam, Eva Smith og Bente Sorgenfrey) har i tilknytning til flertallets forslag om, at mistænkte/sigtede ikke skal have adgang til at overvære videoafhøringen, *subsidiært* foreslået, at mistænkte/sigtedes gennemsyn af videooptagelsen skal ske umiddelbart efter afhøringen af barnet, og mens barnet venter på politistationen.

Flertallet (Kaspar Linkis, Hanne Schmidt, Bitte Dyrberg, Kai Hermann, Kirsten Laila Møsgaard og Hanne Børner) kan ikke tilslutte sig dette forslag. Flertallet lægger i den forbindelse bl.a. vægt på, at der vil gå betydelig tid med på samme dag at gennemføre både afhøringen af barnet, forevisningen af videooptagelsen for mistænkte/sigtede samt en eventuel genafhøring af barnet.

Videoafhøringen af barnet tager i sig selv ofte mere end én time. En efterfølgende forevisning af afhøringen for mistænkte/sigtede umiddelbart efter afhøringen af barnet vil endvidere efter flertallets opfattelse ikke kunne gennemføres på omkring en time. Forevisningen

kan således give anledning til, at mistænkte/sigtede og forsvareren undervejs må gennemse nogle sekvenser flere gange, ligesom de må drøfte, om der skal stilles supplerende spørgsmål til barnet. Hele forløbet, hvis der skal gennemføres en supplerende afhøring af barnet, kan således efter flertallets vurdering ikke gennemføres på under 3-4 timer.

Hertil kommer, at barnet efter den første afhøring – der som nævnt ofte varer omkring en time – i mange tilfælde vil være træt og ukoncentreret, og at afhøringen har drejet sig om forhold, der er belastende for barnet. I den situation forekommer det ikke acceptabelt, at barnet skal vente mere end en time, mens mistænkte/sigtede sammen med forsvareren gennemser videoafhøringen, og at barnet herefter skal afhøres igen.

Endvidere bemærkes det, at barnets afventen af mistænkt/sigtedes og forsvarerens gennemsyn af videoafhøringen vil være forgæves i de tilfælde, hvor der ikke fremsættes ønske om, at der stilles supplerende spørgsmål til barnet.

Flertallet skal endvidere pege på, at et sådan forløb efter flertallets opfattelse nødvendiggør, at et større barn forud orienteres om, at årsagen til den efterfølgende ventetid er, at mistænkte/sigtede skal gennemse videoafhøringen. Dette kan give anledning til, at barnet under afhøringen i højere grad fokuserer på, at mistænkte/sigtede bliver bekendt med, hvad barnet siger, og vil derfor efter flertallets opfattelse kunne være næsten lige så belastende for barnet, som hvis mistænkte/sigtede havde adgang til at overvære afhøringen, mens den foregår, fra et monitorrum.

Flertallet finder derfor ikke, at mindretallets subsidiære forslag er foreneligt med hensynet til barnet.

Et mindretal af arbejdsgruppens medlemmer (Thomas Rørdam, Eva Smith og Bente Sorgenfrey) finder, at der ved afgørelsen af spørgsmålet om den mistænkt/sigtedes ret til at være til stede i et monitorrum og følge videoafhøringen af et barn, der muligt har været udsat for et seksuelt overgreb, må tages udgangspunkt i, at det – i modsætning til andre politiafhøringer – på forhånd er meningen, at videoptagelsen skal kunne anvendes som bevis under en eventuel senere domsforhandling og således træde i stedet for en afhøring af barnet i retten, jf. nu udtrykkeligt arbejdsgruppens forslag til en ny bestemmelse i retsplejelovens § 877 a. Dette taler for, at sådanne videoafhøringer i videst muligt omfang sker under iagttagelse af retssikkerhedsmæssige garantier svarende til dem, der gælder ved indrettede afhøringer, jf. Højesterets kendelser af 16. marts 2000 (hvoraf den ene er refereret i UfR2000.1326H). Det bemærkes i den forbindelse, at retssikkerhedsmæssige garantier ikke blot indeholder et værn for den sigtede/tiltalte, men også har til formål at sikre korrekte domme, således at dommens resultat hverken bliver en urigtig domfældelse eller en urigtig frifindelse.

For så vidt angår indenretlige vidneforklaringer er det klart udgangspunktet, at den sigtede/tiltalte har ret til at være til stede, når forklaringerne afgives, jf. retsplejelovens § 748 og § 848. Det er endvidere klart udgangspunktet, at vidneforklaringer skal afgives direkte for den dømmende ret.

Når der undtagelsesvis er grundlag for at formode, at en uforbeholden forklaring ikke kan opnås under tiltaltes tilstedeværelse, praktiseres § 848 på den måde, at den tiltalte får adgang til at overhøre vidneforklaringen i et tilstødende lokale via et højtaleranlæg, eller således at den tiltalte umiddelbart efter vidneforklaringen bliver gjort bekendt med denne. Uanset hvilken fremgangsmåde der anvendes, vil den tiltalte få mulighed for gennem forsvareren at stille supplerende spørgsmål til vidnet efter at være blevet gjort bekendt med vidnets forklaring, og inden vidnet forlader retssalen.

Som anført i Højesterets kendelser af 16. marts 2000, tilgodeser en adgang for den mistænkte/sigtede til at være til stede i et andet lokale (monitorrummet) og derfra via TV-skærm overvære afhøringen et retssikkerhedsmæssigt hensyn, idet det herved kan sikres, at forsvareren er i stand til – gennem den afhørende polititjenestemand – at stille relevante supplerende spørgsmål.

Dersom den mistænkte/sigtede ikke er til stede i monitorrummet, indebærer det en forøget risiko for, at det bliver nødvendigt at foretage en supplerende afhøring af barnet. Det skyldes, at det barn, der afhøres, meget tænkeligt kan komme ind på episoder, som forsvareren vil have meget vanskeligt ved at stille supplerende spørgsmål om uden forudgående drøftelser med den mistænkte/sigtede. Hertil kommer, at videoafhøringen efter arbejdsgruppens forslag skal foretages på et meget tidligt tidspunkt og ofte før der foreligger en egentlig sigtelse. Er den mistænkte/sigtede ikke på forhånd gjort bekendt med, hvad sagen drejer sig om, vil han have meget svært ved forud for videoafhøringen af drøfte relevante spørgsmål med forsvareren. Dette gælder naturligvis ikke mindst i situationer, hvor den mistænkte/sigtede er uskyldig.

Det bemærkes endvidere, at børns beskrivelse af episoder, de har været udsat for, ofte er ret upræcise, og at det er helt almindeligt, at børn er optaget af seksuelt betonede emner og tager del i ”doktorlege” og ”numselege” m.v. Det kan ofte, når børn fortæller om episoder af et muligt seksuelt indhold, være vanskeligt at afgøre, om der har været tale om lege m.v. børn imellem, eller om der har været tale om seksuelle overgreb. Den mistænkte/sigtedes tilstedeværelse i monitorrummet vil gøre det væsentligt lettere for forsvareren at få stillet de relevante spørgsmål til afklaring heraf, idet den mistænkte/sigtede måske kan genkende den episode, der fortælles om, om end muligt med et andet indhold end det, barnet fortæller. Forsvareren kan uden den mistænkte/sigtedes tilstedeværelse således i en række til-

fælde blive berøvet den nødvendige information, der skal til, for at forsvareren kan stille relevante supplerende spørgsmål.

Vedrørende spørgsmålet om genafhøring af barnet er følgende anført i Beretning af maj 1995 afgivet af Arbejdsgruppen vedrørende videoafhøring af børn side 3:

”Grundholdningen er, at der kun bør ske én afhøring af barnet, og at afhøringen bør foretages tilpas hurtigt i forløbet, dels for at undgå at barnet fra omgivelserne udsættes for utilbørlige påvirkninger, dels for at forhindre, at barnet fortrænger oplevelser og endelig for at skåne barnet for at komme til afhøring på et senere tidspunkt i forløbet, hvor der ofte vil være påbegyndt behandling af barnet.

Som hovedregel bør der ikke gå mere end 1 uge fra anmeldelsen foretages, til afhøringen finder sted.”

Arbejdsgruppen var sammensat af personer fra politi- og anklagemyndigheden samt speciallæge i børnesygdomme Tony Olesen.

Om problemstillingen henvises endvidere til Marianne Holdgaard Bukh: Modafhøring af vidner, 1998, side 293.

Vi kan tiltræde de synspunkter, Arbejdsgruppen har givet udtryk for i beretningen af maj 1995. Det bemærkes i den forbindelse, at der omkring tidspunktet for en videoafhøring af et barn vil være en øget opmærksomhed hos barnet og dets omgivelser om afhøringen og dens tema, og der er derfor meget tænkeligt en forøget risiko for, at barnet netop i tiden mellem de forskellige afhøringer vil blive udsat for påvirkninger med deraf følgende risiko for, at barnets forklaring får et materielt urigtigt indhold, og at skyldspørgsmålet bliver urigtigt afgjort.

Dertil kommer, at afhøringer til politiet vedrørende intime detaljer altid er en belastende og traumatisk oplevelse for et barn. Undersøgelser både her i landet og i udlandet bekræfter, at det for nogle børn næsten opleves som et nyt overgreb at blive tvunget til at fortælle detaljeret om det. Det samme har været hævdet af voksne forurettede. Det bemærkes i den forbindelse, at politiets udspørgen om konkrete og, for offeret, pinlige detaljer har en helt anden karakter, end når offeret beretter om sine oplevelser og følelser i et terapeutisk forløb.

Hvis den mistænkte/sigtede ikke får mulighed for at være til stede i et monitorrum, mens barnet afgiver forklaring, har den mistænkte/sigtede efter flertallets forslag ret til at kræve barnet afhørt på ny på et senere tidspunkt, hvis den mistænkte/sigtede har relevante supplerende spørgsmål til barnet. Ud over de allerede omtalte ulemper, der er forbundet med en ny afhøring, vil en ny afhøring trække med sig, at en eventuel psykologbehandling må af-

vente, at afhøringen har fundet sted af hensyn til påvirkningsrisikoen. Da også den fornyede afhøring efter flertallets forslag skal foregå på en sådan måde, at den mistænkte/sigtede ikke er til stede i et monitorrum, vil det i øvrigt ikke kunne udelukkes, at det bliver nødvendigt at foretage yderligere afhøringer af barnet, afhængig af, hvad barnet forklarer ved afhøring nr. 2.

På baggrund af det anførte er det af meget stor betydning, at gentagne afhøringer undgås. Mindretallet vil ikke afvise flertallets argumentation om, at nyt kan komme frem ved 2. afhøring, men det skal holdes op mod de store følelsesmæssige omkostninger for barnet og den ovenfor nævnte risiko for, at de nye oplysninger ikke er korrekte.

Hertil kommer, at der kan tænkes tilfælde, hvor barnets forældre eller andre omsorgspersoner modsætter sig en fornyet afhøring af barnet, nemlig hvis den første afhøring har været så belastende for barnet, at man ikke finder det forsvarligt at udsætte barnet for endnu en afhøring. Denne situation kan meget tænkeligt forekomme specielt i de alvorligste tilfælde med grove krænkelse af barnet. Dersom der ikke bliver mulighed for at gennemføre en supplerende afhøring af barnet, hvor det ellers var indiceret, vil der være stor risiko for, at videooptagelsen af den gennemførte afhøring ikke kan anvendes som bevis under en eventuel senere domsforhandling (eller at den ikke kan tillægges betydning som bevis), hvis barnets forklaring – således som det ofte vil være tilfældet – udgør det eneste eller det reelt afgørende bevis mod den mistænkte/sigtede, jf. herom Peer Lorenzen m.fl.: Den Europæiske Menneskeretskonvention med kommentarer, 1994, side 213 ff. med gennemgang af retspraksis fra Den Europæiske Menneskeretsdomstol vedrørende EMK artikel 6, stk. 3, litra d, jf. stk. 1. Det fremgår heraf, at der ikke må ske domfældelse på grundlag af en forklaring, som tiltalte ikke har haft mulighed for at imødegå ved kontraafhøring m.v., hvis forklaringen er det eneste eller i hvert fald det reelt afgørende bevis i sagen, jf. også Marianne Holdgaard Bukh: Modafhøring af vidner, 1998, side 293 ff. Flertallets forslag vil således indebære en risiko for urigtige frifindelser.

Det må i øvrigt tages i betragtning, at den mistænkte/sigtedes retsstilling er forringet på 2 centrale punkter i forhold til den normale situation med umiddelbar bevisførelse for den dømmende ret. For det første afskæres den mistænkte/sigtede, hvis han senere tiltales, fra at indkalde barnet som vidne for den dømmende ret, idet videooptagelsen i stedet afspilles som surrogat for vidneafhøringen. For det andet afskæres den mistænkte/sigtede fra gennem sin forsvarer selv at foretage afhøring af barnet, idet dette overlades til en polititjenestemand.

Når disse forringelser af hensyn til barnet accepteres, er det vigtigt, at afhøringen på alle andre punkter i videst muligt omfang lever op til de retssikkerhedsgarantier, der gælder ved indenretlige afhøringer. Ellers vil der være fare for, at retsforløbet efter en samlet vurde-

ring ikke lever op til de krav til en retfærdig rettergang, som både den danske retsplejelov og EMK artikel 6 bygger på.

På baggrund af det anførte er det vores opfattelse, at en ordning som foreslået af flertallet, hvorefter den mistænkte/sigtede ikke har ret til at være til stede i et monitorrum og følge videoafhøringen af barnet, kun kan accepteres, hvis helt afgørende hensyn til barnet tilsiger det, og hvis hensynet til, at den mistænkte/sigtede får en retfærdig rettergang, på anden måde er tilgodeset, jf. i den forbindelse eksempelvis Den Europæiske Menneskeretsdomstols generelle udtalelser i sagen Doorson mod Holland refereret i EU- og Menneskeret nr. 3/1997 s. 173, og omtalt i betænkningens kapitel 6, afsnit 6.7.1.3.

Det er for det første vores opfattelse, at sådanne helt afgørende hensyn til barnet ikke foreligger. Tværtimod lægger mindretallet som nævnt vægt på, at afhøringen kan indebære en stor følelsesmæssig belastning for barnet, og at barnets tarv tilsiger, at der foretages færrest mulige afhøringer.

For det andet er det vores opfattelse, at flertallets forslag ikke kompenserer den mistænkte/sigtede for de forringelser af hans retsstilling, der er en følge af, at han ikke har ret til at være til stede i monitorrummet.

For det tredje forekommer flertallets forslag ikke at være tilstrækkelig velbegrundet:

Når flertallet vil hindre den mistænkte/sigtede i at være til stede i monitorrummet, skyldes det en opfattelse af, at det er moralsk forkasteligt i forhold til barnet at undlade at fortælle, at den mistænkte/sigtede befinder sig i monitorrummet, og at denne oplysning vil gøre det vanskeligere at få en uforbeholden forklaring fra barnet. Flertallet finder, at større børn (fra ca. 8 år) bør oplyses om, at den sigtede senere vil se videooptagelsen.

I forhold til de små børn (op til ca. 8 år) må det herefter anses for at være uden betydning, om den mistænkte/sigtede er til stede i monitorrummet, eller om videooptagelsen først senere vises for den mistænkte/sigtede. Det skyldes, at små børn hverken efter flertallets eller mindretallets forslag behøver at få oplysning om den mistænkte/sigtedes tilstedeværelse i monitorrummet, medmindre børnene selv spørger om det.

Unigheden mellem flertallet og mindretallet går på den baggrund reelt alene på de større børn.

Uanset om den mistænkte/sigtede befinder sig i monitorrummet, er det efter mindretallets opfattelse ikke nødvendigt at nævne den mistænkte/sigtedes placering eller hans senere gennemsyn af videooptagelsen, medmindre barnet selv spørger om det.

Erfaringerne viser, at i de tilfælde, hvor gerningsmanden er en nærtstående person, vil han ofte have udnyttet sit forhold til barnet til at opbygge en atmosfære, hvor de er fælles om en hemmelighed, og hvor der består et tæt følelsesmæssigt samvær, som barnet er glad for. Han vil fortælle, at hvis det bliver opdaget, vil han komme i fængsel. Mange børn føler både skyld over for det, de har været med til, og en forpligtelse til ikke at fortælle ”den fælles hemmelighed”. Når barnet til sidst fortæller om overgrebene, vil mange børn have skyldfølelse i forhold til den voksne, der har begået overgrebene, og føle, at de har svigtet.

At fortælle *et sådant barn* lige før en afhøring, at den mistænkte/sigtede vil blive gjort bekendt med, hvad barnet siger, kan næsten kun have som resultat, at det bliver overordentligt vanskeligt – og i nogle tilfælde umuligt – at få en uforbeholden forklaring. Har gerningsmanden ligefrem truet barnet, kan det være endnu mere ødelæggende at give denne oplysning lige før afhøringen.

Mindretallet vil ikke afvise flertallets opfattelse, hvorefter det i visse tilfælde af barnet kan blive oplevet som fornyet ”løgn og svigt”, hvis ikke barnet af egen drift bliver gjort bekendt med, at den mistænkte/sigtede senere kommer til at se videooptagelsen, og at han – hvis det er tilfældet – er tilstede i monitorrummet. Mindretallet finder imidlertid, at det er væsentligt, at forbrydelser af denne karakter opklares, og at skyldige personer drages til ansvar. Dette tilsiges af væsentlige samfundsmæssige hensyn, og det må tillige antages på længere sigt at være til gavn for barnet. På et senere tidspunkt, når begivenhederne er kommet lidt på afstand, vil man kunne forklare barnet, at man ikke af egen drift gav disse oplysninger, fordi man mente, at det bedste for barnet var, at det fik en oplevelse af at blive troet, og at gerningsmanden blev draget til ansvar. Mindretallet finder, at man med det absolutte etiske krav om ikke at skjule noget for barnet risikerer at svigte barnet på et langt væsentligere punkt, nemlig hvis det under disse omstændigheder ikke lykkes at få den forklaring fra barnet, der kan fælde gerningsmanden.

Hvis man – således som mindretallet anbefaler – tager udgangspunkt i, at barnet ikke skal have oplysning om den mistænkte/sigtedes eventuelle tilstedeværelse i monitorrummet eller hans senere gennemsyn af videooptagelsen, medmindre barnet selv spørger om det, bortfalder hovedbegrundelsen for ikke at tillade, at den mistænkte/sigtede er til stede i monitorrummet, mens videoafhøringen finder sted.

Specielt i forhold til mindre børn og i forhold til mistænkte/sigtede, som barnet ikke har et meget nært forhold til, forekommer det at være ubegrundet at ændre den retstilstand, Højesterets kendelser af 16. marts 2000 er udtryk for. Højesterets kendelser giver i øvrigt mulighed for at foretage en konkret vurdering med hensyn til den mistænkte/sigtedes adgang til at være tilstede i et monitorrum og følge afhøringen, idet denne adgang kun består ”som udgangspunkt”. Der vil således være mulighed for – f.eks. i relation til en 8-årig pige, som

angiver sig seksuelt misbrugt af sin far, og som tydeligvis er beklemmt ved tanken om, at faderen følger afhøringen i et monitorrum – at bestemme, at faderen ikke skal kunne følge afhøringen.

Det bemærkes i øvrigt, at der ikke ses at være sikkert belæg for at antage, at et barn vil reagere forskelligt på en meddelelse om, at den mistænkte/sigtede befinder sig i et monitorrum og kan følge videoafhøringen, og en meddelelse om, at den mistænkte/sigtede senere vil blive gjort bekendt med videoafhøringen.

Endelig bemærkes, at det fremgår af Rigsadvokaten Informerer nr. 2/2001, at den nuværende ordning, som bygger på Højesterets kendelser af 16. marts 2000, ikke har givet anledning til nævneværdige problemer i praksis, jf. ovenfor i kapitel 3, afsnit 3.6.4.3. Det har således i praksis været muligt at opnå en forklaring fra de afhørte børn, hvoraf de fleste dog ikke fik oplysning om, at mistænkte/sigtede befandt sig i monitorrummet og kunne følge videoafhøringen.

På baggrund af det anførte mener vi ikke, at det er hverken forsvarligt eller indiceret at ændre den retstilstand, Højesterets kendelser af 16. marts 2000 er udtryk for, på den måde, flertallet foreslår. Vi finder, at ordningen også fremover bør være den, at den mistænkte/sigtede som udgangspunkt har ret til at følge videoafhøringen af barnet i et monitorrum, men dette monitorrum bør ikke befinde sig i den bygning, hvor barnet afhøres. Med det rigtige udstyr vil den mistænkte/sigtede kunne befinde sig på forsvarerens kontor, og ellers må videoafhøringen kunne følges i et lokale i retsbygningen eller et andet egnet sted. Mindretallet betragter det som helt afgørende, at barnet ikke får den mistænkte/sigtede at se i forbindelse med afhøringen. Befinder den mistænkte/sigtede sig i samme bygning som barnet, vil man risikere, at barnet får øje på ham, når han ankommer til eller forlader bygningen.

Mindretallets (Thomas Rørdam, Eva Smith og Bente Sorgenfrey) subsidiære forslag:

Hvis en ændring – generelt eller for visse tilfælde vedkommende – skal gennemføres, ønsker mindretallet, at det sker på den måde, at den mistænkte/sigtedes gennemsyn af videooptagelsen med barnets forklaring foretages umiddelbart efter forklaringens afgivelse, og mens barnet venter på politistationen, således at eventuelle supplerende spørgsmål stilles til barnet straks efter gennemsynet, og inden barnet har forladt politistationen.

Herved tilgodeser man hensynet til, at den mistænkte/sigtede ikke følger forklaringen, mens den bliver afgivet, og man sikrer endvidere, at barnet ikke udsættes for påvirkninger i tiden mellem forskellige afhøringer. Dernæst opnår man, at barnet normalt ikke skal indkaldes til afhøring en anden dag, og at et eventuelt behandlingsforløb for barnet straks kan

iværksættes. Endelig vil man ved det subsidiære forslag opnå en ordning, der svarer til, hvordan bestemmelsen i retsplejelovens § 848 praktiseres, når den tiltalte ikke har fulgt vidneforklaringen i et tilstødende lokale via et højtaleranlæg.

Det er mindretallets opfattelse, at dette subsidiære forslag bør foretrækkes frem for flertallets forslag, men mindretallet lægger klart mest vægt på, at man opretholder ordningen, hvorefter mistænkte/sigtede som udgangspunkt har ret til at følge videoafhøringen af barnet i et monitorrum.

8.6. Den mistænkte/sigtedes adgang til at gøre sig bekendt med barnets forklaring

Arbejdsgruppens flertal finder, jf. afsnit 8.5.5.3. og forslag til retsplejelovens § 745 a, at den mistænkte/sigtede ikke – af hensyn til barnet – skal have adgang til at overvære videoafhøringen af barnet. Den mistænkte/sigtedes retssikkerhed må i stedet tilgodeses ved, at han snarest muligt efter afhøringen skal have adgang til sammen med sin forsvarer at gennemse videooptagelsen hos politiet, ligesom den mistænkte/sigtede skal gøres bekendt med, at han har mulighed for at fremsætte anmodning om, at der stilles supplerende spørgsmål til barnet ved en genafhøring, jf. nedenfor afsnit 8.7.

Af hensyn til en eventuel genafhøring af barnet bør den mistænkte/sigtede gennemse videooptagelsen snarest muligt efter gennemførelsen af afhøringen. Det bør således tilstræbes, at den mistænkte/sigtede ser videoafhøringen så hurtigt som muligt efter optagelsen – eventuelt samme dag – og i al fald så vidt muligt inden for 1 til 2 uger efter afhøringen. Hvis den mistænkte/sigtede ønsker at se afhøringen, men er lovligt forhindret i at se afhøringen inden for ganske kort tid efter optagelsen f.eks. på grund af sygdom eller sagligt begrundet udlandsophold må videooptagelse forevises ham hurtigst muligt efter forhindringens ophør.

En væsentlig udskydelse af tidspunktet for den mistænkte/sigtedes gennemsyn af videooptagelsen kan imidlertid betyde, at en eventuel anmodning om yderligere afhøring af barnet – af hensyn til barnet – må afvises, jf. nærmere nedenfor afsnit 8.7.

Politiet bør udarbejde rapport om enhver henvendelse til den mistænkte/sigtede og dennes forsvarer om adgangen til at gennemse videoafhøringen samt om, hvorvidt den mistænkte/sigtede ønsker at gennemse videoafhøringen, eller om han afstår herfra.

Hvis den mistænkte/sigtede afstår fra at gennemse videooptagelsen – eller forholder sig passiv over for politiets henvendelser om gennemsyn – må dette indebære, at den mistænkte/sigtede som altovervejende udgangspunkt ikke efterfølgende under domsforhandlingen kan anfægte anvendelsen af videoafhøringen som bevismiddel under domsforhandlingen.

Den mistænkte/sigtede og dennes forsvarer bør derfor senest samtidig med, at den mistænkte/sigtede afstår fra at gennemse videooptagelsen, gøres bekendt med, at anvendelse af videoafhøringen som bevismiddel ikke efterfølgende kan anfægtes af denne grund.

I de tilfælde, hvor den mistænkte/sigtede forholder sig passiv over for politiets henvendelse om adgangen til at se videooptagelsen og fremsætte anmodning om genafhøring, bør det imidlertid ved fornyet henvendelse til ham – og hans forsvarer – sikres, at mistænkte/sigtede har modtaget vejledning om adgangen til at gennemse videoafhøringen og formålet hermed. Afstår den mistænkte/sigtede herefter fra at gennemse videooptagelsen, eller forholder han sig fortsat passiv, bør det sikres, at hans forsvarer er orienteret om, at mistænkte/sigtede ikke ønsker at gennemse videooptagelsen eller ikke har reageret på politiets henvendelser.

For så vidt angår de forhold som i helt særlige tilfælde kan begrunde, at en videoafhøring må afvises anvendt som bevismiddel under domsforhandlingen, henvises til afsnit 8.8.

8.7. Genafhøring af barnet

Hensynet til den mistænkte/sigtedes retssikkerhed og den i en straffesag anklagedes adgang til at få afhørt vidner, som føres imod ham, jf. retsplejelovens § 183, stk. 1 og Den Europæiske Menneskerettighedskonvention artikel 6, stk. 3, litra d, jf. stk. 1, indebærer, at den mistænkte/sigtede skal have mulighed for at anmode om, at der foretages en genafhøring af barnet, hvis den første videoafhøring af barnet kan formodes at ville blive anvendt som bevis under domsforhandlingen.

Af hensyn til barnet bør en genafhøring imidlertid kun ske, hvis det findes rimeligt begrundet, for at den mistænkte/sigtede kan varetage sit forsvar. Arbejdsgruppen finder, at det må afgøres efter en konkret vurdering, om en anmodning om genafhøring skal imødekommes. Hvis den mistænkte/sigtede og dennes forsvarer ønsker stillet nye relevante spørgsmål til barnet, som ikke er besvaret under den første afhøring, må anmodningen imødekommes. Det vil endvidere kunne være nødvendigt at foretage en genafhøring af barnet, hvis der efter den første afhøring fremkommer nye oplysninger, som ikke forelå på tidspunktet for den første afhøring, og disse oplysninger giver anledning til at stille yderligere spørgsmål til barnet, eller hvis der i øvrigt foreligger andre særlige grunde til at foretage en genafhøring af barnet. Helt ubegrundede anmodninger om genafhøring eller anmodninger, som alene har karakter af en forhaling af sagen eller af chikane, bør derimod afvises.

Hvis den mistænkte/sigtedes anmodning om at få stillet yderligere spørgsmål til barnet må anses for velbegrundet, må en fornyet afhøring af barnet søges gennemført ved en supple-

rende videoafhøring ved politiet eller eventuelt – afhængigt af barnets alder og forældremyndighedsindehaverens stillingtagen hertil – i retten.

En genafhøring bør af hensyn til barnet og barnets mulighed for at påbegynde bearbejdningen af det passerede foretages så hurtigt som muligt efter den første afhøring. Den mistænkte/sigtede må derfor fremkomme med sin anmodning om genafhøring snarest muligt – og som udgangspunkt inden 2 uger – efter gennemsynet af videooptagelsen.

I tilfælde af at den mistænkte/sigtede forholder sig passiv over for politiets henvendelse om adgangen til at gennemse videooptagelsen og anmode om eventuel foretagelse af en genafhøring, bør det tilkendegives over for den mistænkte/sigtedes forsvarer, at en anmodning om eventuelle yderligere spørgsmål til barnet bør fremsættes snarest – eventuelt inden 2 uger.

En anmodning om genafhøring, som først fremsættes lang tid efter den første afhøring af barnet, må eventuelt afvises, hvis hensynet til barnet tilsiger, at barnet navnlig på grund af den tid, der er forløbet siden den første afhøring, ikke på ny bør afhøres om det passerede. Ved vurderingen af, om en meget sent fremsat anmodning om genafhøring kan imødekommes, må det endvidere indgå, om den sene anmodning beror på den mistænkte/sigtedes egne forhold ved, at den mistænkte/sigtede f.eks. har skjult sig for politiet, gentagne gange har undladt at møde op til en aftale med politiet om gennemsyn af videooptagelsen, eller på anden måde har søgt at forhale sagen.

Eventuel uenighed mellem politiet/anklagemyndigheden og den mistænkte/sigtede og dennes forsvarer om gennemførelsen af en videoafhøring og herunder spørgsmålet om, hvorvidt der bør foretages en genafhøring, vil kunne indbringes for retten i medfør af retsplejelovens § 746, stk. 1.

Hvis der foretages en genafhøring af barnet, har den mistænkte/sigtede – ligesom efter den første afhøring – adgang til efterfølgende at gøre sig bekendt med afhøringen. Med hensyn til vejledning til den mistænkte/sigtede herom og tidspunktet for forevisningen henvises til afsnit 8.6.

8.8. Anvendelse af videoafhøring som bevismiddel

Arbejdsgruppen har, som det nærmere fremgår i afsnit 8.1., fundet, at der også fremover bør anvendes videoafhøringer af børn i sager om seksuelle overgreb på børn. Retsplejeloven indeholder ikke bestemmelser om anvendelse af videoafhøringer som bevismiddel under domsforhandlingen af straffesager. Der har imidlertid udviklet sig retspraksis for, at videoafhøringer kan dokumenteres som bevis under domsforhandlingen i medfør af rets-

plejelovens § 877, stk. 3, hvorefter dokumenter og aktstykker, som indeholder erklæringer og vidnesbyrd, kan benyttes som bevismidler, når retten undtagelsesvis giver tilladelse hertil. Anvendelse af en videoafhøring som bevismiddel i medfør af retsplejelovens § 877, stk. 3, forudsætter således, at retten efter en konkret vurdering af de i sagen foreliggende omstændigheder, herunder omstændighederne i forbindelse med foretagelsen af videoafhøringen, tillader videoafhøringen anvendt som bevismiddel. Domstolenes praksis for at tillade videoafhøring anvendt som bevismiddel, er nærmere beskrevet ovenfor i kapitel 3, afsnit 3.6.4. og kapitel 4, afsnit 4.2.

Domstolenes beslutning om, hvorvidt en videoafhøring kan tillades anvendt som bevismiddel, er i de fleste tilfælde hidtil blevet truffet på grundlag af forsvarerens og anklagerens oplysninger om afhøringen og omstændighederne i forbindelse med denne samt eventuelt en udskrift af barnets forklaring ved videoafhøringen. Retten har således sjældent fået forevist afhøringen, før den har taget stilling til, om de forhold i forbindelse med gennemførelsen af videoafhøringen, som er blevet gjort gældende til støtte for, at videoafhøringen ikke kunne anvendes, har været af en sådan karakter, at videoafhøringen ikke kunne tillades anvendt som bevismiddel.

Som følge af rettens beslutning om ikke at tillade en videoafhøring anvendt som bevismiddel er der i en række sager om seksuelle overgreb på børn, hvor afhøringen var foretaget før Højesterets afgørelser af 16. marts 2000 (UFR2000.1326), sket frifindelse for den rejste tiltale, fordi anklagemyndigheden ikke ved de øvrige i sagen foreliggende beviser kunne løfte den til domfældelse i en straffesag nødvendige bevisbyrde. Baggrunden herfor var, at barnets forklaring var det væsentligste bevis for, at barnet havde været udsat for overgreb. Der henvises nærmere til bilag 2, hvor bl.a. en række afgørelser fra landsretterne er refereret.

Arbejdsgruppen finder, at det fremover bør sikres, at politiets afhøringer af børn optaget på video kan anvendes som bevis under domsforhandlingen, således at domstolene får præsenteret alle foreliggende beviser i sagen, inden der afsiges dom. Der bør derfor skabes udtrykkelig hjemmel i retsplejeloven til, at videoafhøringer under iagttagelse af visse nærmere anførte betingelser, jf. nedenfor, kan forevises for den dømmende ret uden rettens forudgående tilladelse.

Der henvises til arbejdsgruppens forslag til formulering af retsplejelovens § 877 a og bemærkningerne hertil.

Anvendelse af politiets videoafhøring af et barn som bevis under domsforhandlingen som erstatning for barnets afgivelse af vidneforklaring for den dømmende ret er imidlertid en fravigelse af princippet om, at bevisførelse – herunder afhøring af vidner – i straffesager

skal foregå umiddelbart for den dømmende ret. Arbejdsgruppen finder derfor, at der af hensyn til mistænkte/sigtedes retssikkerhed må opstilles visse nærmere betingelser for gennemførelsen og anvendelsen af videoafhøringer.

Som det fremgår af arbejdsgruppens overvejelser ovenfor i afsnit 8.5.5. og forslag til retsplejelovens § 745 a, er det arbejdsgruppens flertals opfattelse, at den mistænkte/sigtede – af hensyn til barnet – ikke fremover bør have adgang til at overvære afhøringen af barnet. Flertallet finder, at den mistænkte/sigtede i stedet skal have adgang til efterfølgende at gennemse afhøringen af barnet samt adgang til at anmode om, at der stilles supplerende spørgsmål til barnet ved en genafhøring, jf. afsnit 8.6. og 8.7. samt arbejdsgruppens forslag til retsplejelovens § 745 a med bemærkninger. For at sikre at den mistænkte/sigtedes retssikkerhed varetages i forbindelse med videoafhøringen af barnet, finder arbejdsgruppen, at der skal være en forsvarer tilstede i forbindelse med denne, jf. afsnit 8.4. og arbejdsgruppens forslag til retsplejelovens § 745 a med bemærkninger. Arbejdsgruppen har i tilknytning hertil fundet, at der i retsplejeloven bør indføres hjemmel til at beskikke en forsvarer for den, der måtte være mistænkt eller sigtet, inden politiet foretager en videoafhøring af et barn, som kan formodes at ville finde anvendelse som bevis under domsforhandlingen, jf. afsnit 8.4. og arbejdsgruppens forslag til retsplejelovens § 731 a med bemærkninger.

Arbejdsgruppen har i tilknytning til arbejdsgruppens forslag om, at anvendelse af videoafhøringer som bevismiddel ikke bør være betinget af rettens tilladelse, overvejet betydningen af eventuelle fejl og mangler i forbindelse med politiets optagelse af videoafhøringen.

Der gælder ikke i dansk ret nogen fast generel regel om, at beviser, som ikke er tilvejebragt i fuld overensstemmelse med forskrifterne for tilvejebringelse af det pågældende bevis, aldrig kan føres. Bernhard Gomard anfører herom i ”Studier i den danske straffeprocess”, 1976, side 189:

”Grundsætningen om bevisbedømmelsens frihed og tilliden til rettens erfarings og dømmekraft gør det muligt at undvære generelle regler om forhåndsafvisning af bevismidler som irrelevante eller irregulære, men at overlade det til retten efter bedste skøn at afgøre om de bevismidler, som parterne ønsker at føre, kan bidrage til at nå det rigtige resultat – domfældelse hvis tiltaltes skyld er utvivlsom, men ellers frifindelse – eller om brug af bevismidlet må nægtes som utilstedeligt i den foreliggende situation.”

Hans Gammeltoft-Hansen anfører i *Strafferetspleje II*, 1. udgave, 1989, side 91ff om anvendelse af beviser, som ikke er tilvejebragt i overensstemmelse med reglerne om bl.a. kompetence og fremgangsmåde, herunder navnlig i forbindelse med tvangsindgreb, at der foreligger tre mulige løsninger på problemstillingen. Enten må sådanne beviser aldrig føres; eller også ser man helt bort fra bevisernes baggrund og tillader dem altid ført på linie

med andre beviser. Endelig kan man vælge en mere smidig løsning, hvor der i stedet for anvendelse af en generel regel anlægges et konkret skøn i de enkelte tilfælde. Den sidste mulighed ses ifølge Gammeltoft-Hansen at være valgt i praksis, således at afgørelsen af, om et ulovligt tilvejebragt bevis kan anvendes som bevis, beror på et konkret skøn i den enkelte sag.

For så vidt angår spørgsmålet om hvilke momenter der bør indgå i rettens skøn, anfører Gammeltoft-Hansen, at praksis ikke er klar, men at visse momenter dog kan fremhæves. For det første er retsbruddets karakter og grovhed afgørende. Hvis der er sket tilsidesættelse af en mindre betydningsfuld formforskrift, vil dette f.eks. ikke få indflydelse på bevisets stilling i den videre strafforfølgning. Selve den påsigtede kriminalitets grovhed har også afgørende betydning for spørgsmålet om anvendelse af det ulovligt tilvejebragte bevis. Herudover kan bevisets betydning i sagen også få indflydelsen på rettens vurdering. Hvis det ulovligt tilvejebragte bevis er sagens hovedbevis, vil tilbøjeligheden til at opgive det næppe være så stor, som hvis der er tale om et mindre betydningsfuldt bevis af supplerende karakter.

Gammeltoft-Hansen anfører herefter side 93 følgende:

”Sammenfattende må nok antages, at domstolene vil være mere tilbøjelige til at tillade anvendelsen af ulovligt tilvejebragte bevismidler end til at udelukke dem fra sagen..... – Medmindre man har den holdning, at anvendelse af ulovligt tilvejebragte beviser under alle omstændigheder er en uting, kan den anførte praksis vel forsvares i de tilfælde, hvor den samlede mængde af beviser eliminerer enhver tvivl om tiltaltes skyld. Er der derimod tale om indiciepræget bevisførelse, er fremgangsmåden betænkelig.”

Spørgsmålet om mangler ved tilvejebringelsen af et bevis er endvidere behandlet af forhenværende landsdommer Peter Rørdam i UfR2001B.337.

For så vidt angår spørgsmålet om anvendelse af en videoafhøring som bevismiddel, når afhøringen ikke er foretaget i overensstemmelse med forskrifterne herfor, finder arbejdsgruppen, at der ved vurderingen af, hvorvidt videoafhøringen bør forevises retten som bevis under sagen, bør lægges vægt på karakteren og betydningen af den forskrift, der i givet fald er tilsidesat.

Hvis der f.eks. fra forsvarerens side bliver gjort gældende, at en videoafhøring ikke bør anvendes som bevis, fordi der efter forsvarerens opfattelse f.eks. er stillet ledende spørgsmål til barnet, eller fordi en tilstedeværende tryghedsskabende person har blandet sig i afhøringen eller lignende, vil dette efter arbejdsgruppens opfattelse i almindelighed ikke kunne føre til, at videoafhøringen ikke kan forevises som bevis under sagen. Det må – i overensstemmelse med princippet om fri bevisbedømmelse – overlades til den dømmende

ret at afgøre, om og i givet fald i hvilket omfang fejl af denne karakter ved videoafhøringens gennemførelse bør have betydning for videoafhøringens bevismæssige værdi, jf. også Højesterets kendelse af 13. december 2001 (UfR2002.551H), som er omtalt i kapitel 3, afsnit 3.6.5.

Er der derimod sket tilsidesættelse af de grundlæggende betingelser for videoafhøringens gennemførelse og anvendelse, som følger af arbejdsgruppens forslag til retsplejelovens § 745 a, bør videoafhøringen som altovervejende udgangspunkt ikke anvendes som bevismiddel under domsforhandlingen. Hvis der ikke har været en forsvarer for den mistænkte/sigtede til stede under videoafhøringen af barnet, eller den mistænkte/sigtede ikke har haft adgang til at gennemse videoafhøringen, bør videoafhøringen således som altovervejende udgangspunkt ikke anvendes.

Eventuelt forsvarerskifte efter gennemførelsen af videoafhøringen har ikke betydning for videoafhøringens anvendelse som bevismiddel under domsforhandlingen. Hvis den mistænkte/sigtede vælger at skifte forsvarer, vil dette således ikke indebære, at der alene af den grund skal foretages en fornyet afhøring af barnet.

8.9. Uddannelse af de polititjenestemænd, der skal foretage afhøring af børn

Som det fremgår ovenfor i kapitel 3, afsnit 3.6.1.3. har repræsentanter fra Rigspolicefen, Politiskolen, på et møde i arbejdsgruppen i august 2001 redegjort for, hvilken uddannelse de polititjenestemænd, der skal indgå i assistanceordningen og foretage videoafhøringer af børn, skal gennemgå, samt kursets indhold. Rigspolicefen har endvidere i et notat af 18. december 2001 nærmere redegjort for, hvilket efteruddannelsesforløb Politiskolen påtænker at gennemføre, jf. ligeledes kapitel 3, afsnit 3.6.1.3.

Det har ikke tidsmæssigt været muligt for arbejdsgruppen at komme med forslag til indholdet af det kursus, som blev afholdt i november 2001. Arbejdsgruppen finder imidlertid, at kursusprogrammet indeholder sådanne elementer, at deltagerne – der for næsten alles vedkommende allerede har gennemgået ét specialkursus om afhøring af børn – efter at have gennemgået kurset vil have de fornødne teoretiske forudsætninger for at kunne forestå afhøringer af børn. Arbejdsgruppen finder tillige, at etableringen af den under afsnit 3.6.1.2. nævnte assistanceordning, hvorefter i alt ca. 45 polititjenestemænd skal forestå alle videoafhøringer af børn, medfører, at de pågældende polititjenestemænd – i forhold til tidligere, hvor afhøringerne blev forestået af en større gruppe af polititjenestemænd – vil få en særlig og nødvendig indsigt i behandlingen af denne type sager.

Arbejdsgruppen finder ligesom den af Politiskolen nedsatte arbejdsgruppe vedrørende efterforskning af sager om seksuelle overgreb mod børn, at det er vigtigt at modvirke, at ud-

dannelsen forældes. Arbejdsgruppen kan derfor tilslutte sig Politiskolens plan for efteruddannelse af de særlige afhørere som skitseret i Rigspolitechefens notat af 18. december 2001.

For så vidt angår Rigspolitechefens forslag om afholdelse af et årligt seminar skal arbejdsgruppen anbefale, at der – udover Rigspolitechefens chefpsykolog – også medvirker en særlig børnesagkyndig, f.eks. en børnepsykolog eller børnepsykiater, med henblik på mere generelt at give råd og vejledning omkring gennemførelsen af videoafhøringer i sager om seksuelt misbrug af børn, herunder under inddragelse af de erfaringer, som de særlige afhørere har indvundet siden deres deltagelse i specialkurset.

Arbejdsgruppen er endvidere enig med Rigspolitechefen i, at det er vigtigt, at de polititjenestemænd, der nu er udpeget til at forestå videoafhøringer i sædelighedssager, løbende og efter behov udveksler erfaringer og relevant information i lokale netværk. Arbejdsgruppen kan i den forbindelse endvidere pege på, at en særlig børnesagkyndig efter behov bør kunne medvirke under et sådant netværksmøde.

Arbejdsgruppen kan samtidig anbefale, at der tilrettelægges en ordning, hvorefter de særligt uddannede polititjenestemænd får mulighed for at gennemse egne afhøringer med henblik på evaluering af afhøringerne. Dette kan ske enten sammen med sagsbehandleren i sagen eller en af de øvrige særligt uddannede polititjenestemænd.

8.10. Kommunale myndigheders, institutioners og forældres rolle i forbindelse med sager om seksuelle overgreb mod børn

8.10.1. Kommunale myndigheders og institutioners rolle

Når der opstår mistanke om mulige seksuelle overgreb på et barn, er det af afgørende betydning for det videre forløb af sagen, at den bliver håndteret korrekt fra den første mistanke opstår. Det gælder uanset, om mistanken efterfølgende viser sig at være grundløs eller begrundet. I de tilfælde, hvor der viser sig at være grundlag for at indlede en politimæssig efterforskning af sagen, er det vigtigt, at politiet inddrages i sagen så tidligt som muligt efter, at mistanken er opstået. En ”forkert” håndtering af mistanken på det indledende stadium kan ødelægge sagens beviser og indebære, at det ikke senere vil være muligt at løfte bevisbyrden under en eventuel straffesag. Vigtigheden af, at sagen håndteres korrekt, gælder, uanset om mistanken retter sig mod overgreb i barnets institution, i hjemmet eller i barnets omgangskreds.

Som det fremgår af den i kapitel 5 refererede undersøgelse om kommunernes beredskab i forhold til seksuelle overgreb mod børn i dagtilbud og skoler, har kun ca. 35 % af de

kommuner, der svarede på undersøgelsen, udarbejdet centrale retningslinier og handlingsplaner for, hvordan kommunens medarbejdere skal reagere, når de får mistanke om, at et barn har været udsat for seksuelle overgreb. Undersøgelsen viste samtidig, at under halvdel af kommunerne – nemlig 42 % – havde gennemført medarbejderkurser eller lignende omkring seksuelle overgreb mod børn.

Arbejdsgruppen finder, at det er af overordentlig stor betydning for en korrekt håndtering af sager om mistanke om seksuelle overgreb, at der i kommunerne udarbejdes retningslinier for, hvordan medarbejdere i institutioner/skoler og i kommunens forvaltning skal reagere, når der opstår mistanke om seksuelle overgreb. Retningslinierne bør omfatte dels tilfælde, hvor mistanken retter sig mod seksuelle overgreb i hjemmet/barnets omgangskreds og dels tilfælde, hvor mistanken retter sig mod en voksen i barnets institution, skole, fritidsklub m.v. Arbejdsgruppen skal i den forbindelse anbefale, at det af retningslinierne fremgår, at politiet skal inddrages så tidligt som muligt i sagen, og at institutionen/kommunens forvaltning ikke bør orientere andre forældre i institutionen om mistanken uden politiets samtykke, da en sådan orientering kan få uheldig betydning for en eventuel senere straffesag og efter omstændighederne også kan være en overtrædelse af reglerne om tavshedspligt.

Hvis der f.eks. i forbindelse med mistanke om, at et barn har været udsat for seksuelle overgreb i daginstitutionen, straks gives orientering om mistanken til alle forældre i institutionen, og forældrene – af forståelige grunde – ved samtaler med deres egne børn forsøger at finde ud, om deres barn muligvis også har været udsat for overgreb, kan det ikke udelukkes, at det efterfølgende kan give anledning til tvivl om, hvorvidt børnenes eventuelle vidneforklaringer er påvirket af samtale med forældrene. Dette kan indebære, at børnenes forklaringer i visse tilfælde ikke – eller kun i begrænset omfang – kan tillægges vægt under en strafferetlig behandling af sagen

Arbejdsgruppen skal samtidig pege på, at det kan få en uheldig betydning for den strafferetlige behandling af en sag, hvis alle forældrene i en daginstitution på tværs diskuterer en mistanke om mulige seksuelle overgreb i institutionen, idet det ikke – ligesom ved børnene – kan udelukkes, at der herved kan opstå tvivl om værdien af eventuelle efterfølgende vidneforklaringer fra disse forældre.

Retter institutionspersonalets mistanke sig mod, at barnet har været udsat for seksuelle overgreb i hjemmet, bør institutionen/kommunens forvaltning være opmærksom på, at kontakt til forældrene i de tilfælde, hvor der er hold i mistanken, kan skade en efterfølgende straffesag.

En formel anmeldelse til politiet om et muligt seksuelt overgreb er imidlertid meget indgribende – ikke mindst for den person, som mistanken retter sig imod. Hvis der kun foreligger et meget løst grundlag for en mistanke om, at der muligvis foreligger et seksuelt overgreb, og kommunen derfor er i tvivl om, hvorvidt der bør indgives en formel politianmeldelse, kan kommunen mere uformelt kontakte politiet og forelægge mistanken uden at identificere barnet og uden at angive identiteten på en mulig mistænkt. Arbejdsgruppen skal i den forbindelse pege på, at politikredsene eventuelt kan udpege en polititjenestemand eller jurist med erfaring i behandling af sager vedrørende seksuelt misbrug af børn, som kommunerne mere uformelt kan kontakte og forelægge en mistanke om mulige seksuelle overgreb. Dette kan medvirke til at sikre, at der hurtigst muligt indledes en politimæssig efterforskning i de tilfælde, hvor der er grundlag herfor samtidig med, at man i de tilfælde, hvor en mistanke vurderes at være helt grundløs, kan undgå at rette mere formel mistanke om seksuelle overgreb mod en bestemt person.

8.10.2. Forældrenes rolle

Forældrene til et barn, som muligvis har været udsat for et seksuelt overgreb, kan optræde i flere roller i forbindelse med en mistanke om overgreb mod barnet. Forældrenes rolle afhænger således af, om mistanken om overgreb retter sig mod overgreb i hjemmet eller i institution, skole fritidsklub m.v. I dette afsnit behandles ikke spørgsmålet om den mistænkte forælders rolle, idet retsplejelovens almindelige regler om mistænkte/sigtede finder anvendelse for så vidt angår denne.

Som anført ovenfor under afsnit 8.10.1. bør institutioner, skoler m.v. ikke uden politiets medvirken kontakte et barns forældre, når der er mistanke om, at barnet muligvis udsættes for seksuelle overgreb i hjemmet. Som det ligeledes anføres bør institutioner m.v. heller ikke uden politiets medvirken orientere andre forældre i institutionen m.v. om, at der er mistanke om, at et barn har været udsat for seksuelle overgreb i institutionen m.v.

Arbejdsgruppen skal i den forbindelse påpege, at det kan være til skade for den strafferetlige behandling af en sag om seksuelle overgreb, hvis f.eks. hele forældregruppen i en daginstitution på tværs drøfter en mistanke om seksuelle overgreb i institutionen. Det kan således ikke udelukkes, at drøftelser af sagen blandt forældrene kan bevirke, at der efterfølgende kan rejses tvivl om værdien af eventuelle vidneforklaringer fra de pågældende forældre.

For så vidt angår forældrenes rolle i forbindelse med en mistanke om, at deres barn har været udsat for seksuelle overgreb fra en anden voksen end en af barnets forældre, finder arbejdsgruppen, at det så vidt muligt bør undgås, at forældrene eller en af disse medvirker

som tryghedsskabende person under videoafhøringen eller overværer videoafhøringen fra monitorrummet.

Det vil således ofte forekomme, at barnets forældre skal afgive forklaring som vidne under straffesagen. Samtidig vil en forælders tilstedeværelse enten i afhøringslokalet eller i monitorrummet kunne have indflydelse på barnets forklaring, dels ved at barnet ikke vil eller ikke kan forklare om det passerede i sine forældres påhør, dels ved at barnets forklaring ved en eventuel genafhøring vil kunne påvirkes af, at forældrene efter den første afhøring har talt med barnet om afhøringen og måske har foreholdt barnet forskelle i det, som barnet forklarede under afhøringen, og det som barnet tidligere måtte have fortalt. Endelig vil forældrenes tilstedeværelse også kunne indvirke negativt på den bevisværdi, videoafhøringen af barnet vil kunne tillægges. Der henvises herom nærmere til afsnit 8.5.2.

Arbejdsgruppen skal endvidere anbefale, at forældrene så vidt muligt undlader at tale med barnet om sagen, inden barnet er blevet videoafhørt, og der er foretaget en eventuel genafhøring af barnet, selvom det er fuldt forståeligt, at man som forælder gerne vil hjælpe barnet med at bearbejde det, som barnet måtte have været udsat for, ved at tale med barnet. Baggrunden for arbejdsgruppens anbefaling er, at det kan få afgørende – negativ – betydning for, hvilken værdi barnets vidneforklaring kan tillægges, hvis forældrene – eller andre – indgående og detaljeret har talt med barnet om sagen, inden barnet er blevet afhørt af politiet.

Kapitel 9

Arbejdsgruppens lovudkast med bemærkninger

9.1. Lovudkast

Forslag
til
Lov om ændring af retsplejeloven
(Videoafhøring af børn)

§ 1

I lov om rettens pleje, jf. lovbekendtgørelse nr. 809 af 14. september 2001, som senest ændret ved, foretages følgende ændringer:

1. Efter § 731 indsættes:

”§ 731 a. Når politiets afhøring af et barn, der optages på video (videoafhøring), kan formodes at ville finde anvendelse som bevis under domsforhandlingen, skal der inden afhøringen beskikkes en forsvarer for den, der er mistænkt eller sigtet eller senere måtte blive mistænkt eller sigtet i sagen, medmindre den pågældende selv har valgt en forsvarer.”

2. Efter § 745 indsættes:

”§ 745 a. Når politiets afhøring af et barn, der optages på video (videoafhøring), kan formodes at ville finde anvendelse som bevis under domsforhandlingen, skal forsvareren være tilstede under videoafhøringen. Den, der er mistænkt eller sigtet, har ikke adgang til at overvære videoafhøringen. Den, der er mistænkt eller sigtet, skal snarest muligt have adgang til sammen med sin forsvarer at gennemse videooptagelsen hos politiet. En begæring fra den, der er mistænkt eller sigtet eller dennes forsvarer om, at der foretages genafhøring af barnet, skal fremsættes snarest muligt herefter.”

3. Efter § 877 indsættes:

”§ 877 a. Politiets afhøring af et barn optaget på video (videoafhøring) kan benyttes som bevis under domsforhandlingen”

9.2. Bemærkninger til lovudkastet

Til § 1

Til nr. 1 (retsplejelovens § 731 a)

Bestemmelsen i § 731 a er ny.

Således som retsplejelovens §§ 731 og 732 er formuleret i dag, er der ikke i retsplejeloven hjemmel til at beskikke en forsvarer for en person, der uden at være sigtet, har været afhørt med en sigtets retsstilling, jf. bl.a. UfR1999.1744Ø og ovenfor i kapitel 8, afsnit 8.4. Da der ofte ikke er grundlag for at sigte en bestemt person, før der foreligger en videoafhøring af barnet, indebærer den gældende retstilstand, at der ikke formelt kan beskikkes en forsvarer for den mistænkte eller ukendte gerningsmand inden foretagelsen af en videoafhøring, som senere vil kunne finde anvendelse som bevismiddel under domsforhandlingen.

Hidtil har man derfor – hvis den mistænkte/sigtede ikke selv har valgt en forsvarer – anvendt en fremgangsmåde, hvorefter politiet har tilkaldt en advokat fra kredsen af benefice-rede advokater til at varetage den mistænkte eller ukendte gerningsmands interesser. Da advokaten ikke formelt har status som forsvarer for den mistænkte, er der nogen usikkerhed om advokatens beføjelser.

Hvis der under videoafhøringen er fremkommet oplysninger, som kunne danne grundlag for en sigtelse, har politiet efterfølgende anmodet retten om at beskikke den tilkaldte advokat som forsvarer for den nu sigtede, jf. Beretningen fra 1995 fra Arbejdsgruppen vedrørende videoafhøring af børn, side 10.

Arbejdsgruppen fra 1995 anbefalede, at der blev tilvejebragt lovhjemmel til beskikkelse af forsvarer forud for videoafhøringen.

Spørgsmålet om behovet for en udtrykkelig lovhjemmel til beskikkelse af forsvarer for ikke sigtede personer i sager om videoafhøring af børn er endvidere blevet rejst af Landsforeningen af Beskikkede Advokater over for Justitsministeriet i brev af 2. februar 2000, hvori Landsforeningen gør opmærksom på, at der er behov for en lovændring, således at der skabes udtrykkelig hjemmel til beskikkelse af forsvarer for ikke sigtede personer i bl.a. sager om videoafhøring af børn. Rigsadvokaten har i den forbindelse også peget på, at der i lyset af Højesterets kendelser af 16. marts 2000 om videoafhøring af børn, er behov for en regulering af spørgsmålet om beskikkelse af forsvarer i sædelighedssager mod børn forud for videoafhøringens gennemførelse, uanset om gerningsmanden er sigtet eller alene mistænkt.

Bestemmelsen i § 731 a foreskriver som noget nyt obligatorisk forsvarerbeskikkelse i alle sager, hvor der skal foretages videoafhøring af et barn og således også i sager, hvor personen ikke er sigtet, men alene mistænkt eller potentielt mistænkt, medmindre den pågældende selv har valgt en forsvarer. Mistænkte eller sigtede i en sag, hvor der skal foretages videoafhøring, har således efter bestemmelsen krav på at få beskikket en forsvarer. Bestemmelsen indebærer endvidere, at der inden en videoafhøring også skal beskikkes en forsvarer for en endnu ikke identificeret gerningsmand. En forudgående formel beskikkelse af den medvirkende advokat som forsvarer for den mistænkte eller ukendte gerningsmand, vil således udtrykkeligt sikre advokaten de beføjelser, som efter retsplejeloven er tillagt den, der formelt er beskikket eller valgt som forsvarer i en straffesag.

Retsplejelovens kapitel 66 finder i øvrigt anvendelse på beskikkelser efter den foreslåede bestemmelse til retsplejelovens § 731 a. Der henvises endvidere til betænkningens afsnit 8.4. og bemærkningerne til § 745 a.

Til nr. 2 (retsplejelovens § 745 a)

Bestemmelsen i § 745 a er ny.

Bestemmelsen knytter sig til arbejdsgruppens forslag til retsplejelovens § 877 a, jf. nedenfor til nr. 3, hvor det foreslås, at der indføres udtrykkelig hjemmel til, at politiets videoafhøringer af børn kan benyttes som bevis under domsforhandlingen af en straffesag.

Bestemmelsen foreskriver fremgangsmåden for gennemførelsen af en videoafhøring af et barn, når videoafhøringen kan formodes at ville finde anvendelse som bevis under domsforhandlingen. Den fremgangsmåde, som følger af forslaget til retsplejelovens § 745 a, ændrer det udgangspunkt for gennemførelse af videoafhøringer af børn, som følger af Højesterets kendelser af 16. marts 2000 (UfR2000.1326), idet bestemmelsen fastslår, at den mistænkte/sigtede ikke har adgang til at overvære videoafhøringen af et barn. Den mistænkte/sigtede har i stedet adgang til efterfølgende at gennemse afhøringen af barnet og begære en genafhøring af barnet. For så vidt angår baggrunden for forslaget henvises til betænkningens afsnit 8.5.5.

Bestemmelsen finder anvendelse, *når politiets videoafhøring af et barn kan formodes at ville finde anvendelse som bevis under en senere domsforhandling af en straffesag*. Hvis det må antages, at barnets forklaring eventuelt vil være af betydning som vidneforklaring under en eventuel senere domsforhandling, må videoafhøringen af barnet gennemføres under iagttagelse af bestemmelsen. Bestemmelsen finder anvendelse uanset, om barnet er forurettet eller en ”udenforstående”, som har overværet en mulig forbrydelse, jf. betænkningens afsnit 8.5.5.3. og afsnit 8.2.2. om sagstyper, hvor videoafhøring er anvendelig.

Hvis fremgangsmåden i § 745 a ikke har været fulgt, kan videoafhøringen som altovervejende udgangspunkt ikke anvendes som bevismiddel under domsforhandlingen, jf. nærmere betænkningens afsnit 8.8.

Den, der er mistænkt eller sigtet, har ikke adgang til at overvære videoafhøringen af barnet. Bestemmelsen fastslår, at den mistænkte eller sigtede ikke har krav på at overvære afhøringen af barnet – ej heller fra et andet lokale via en monitor. Den mistænkte/sigtede kan således ikke under henvisning til, at han ikke har overværet afhøringen af barnet, anfægte anvendelsen af videoafhøringen som bevismiddel under en senere domsforhandling. Bestemmelsen om, at den mistænkte/sigtede ikke har krav på at overvære en videoafhøring af et barn gælder uanset, om barnet er identisk med forurettede i sagen eller ”udenforstående” vidne til en mulig forbrydelse.

Bestemmelsen fastslår, at den mistænkte/sigtede i stedet for at overvære videoafhøringen af barnet har krav på efterfølgende sammen med sin forsvarer at gennemse videoafhøringen og herved blive bekendt med barnets forklaring. Den mistænkte/sigtede får ved gennemsynet mulighed for at vurdere, om barnets forklaring giver ham anledning til at anmode om, at der stilles yderligere spørgsmål til barnet. Af hensyn til en eventuel genafhøring af barnet bør den mistænkte/sigtede gennemse videooptagelsen snarest muligt efter gennemførelsen af afhøringen. Det bør tilstræbes, at den mistænkte/sigtede ser videoafhøringen så hurtigt som muligt efter optagelsen – eventuelt samme dag – og i al fald så vidt muligt inden for 1 til 2 uger efter afhøringen. Hvis den mistænkte/sigtede ønsker at gennemse videoafhøringen, men er lovligt forhindret heri, f.eks. på grund af sygdom eller sagligt begrundet udlandsophold, må videooptagelsen forevises ham hurtigst muligt efter forhindringens ophør.

En væsentlig udskydelse af tidspunktet for den mistænkte/sigtedes gennemsyn af videooptagelsen kan betyde, at en eventuel anmodning om genafhøring af barnet – af hensyn til barnet – må afvises, jf. nærmere nedenfor.

Det er frivilligt for den mistænkte/sigtede, om han ønsker at gennemse videoafhøringen. Hvis den mistænkte/sigtede afstår fra at gennemse videooptagelsen – eller forholder sig passiv over for politiets henvendelse om gennemsyn – kan den mistænkte/sigtede ikke af denne grund efterfølgende under domsforhandlingen anfægte, at videoafhøringen anvendes som bevis under sagen. Den mistænkte/sigtede og dennes forsvarer bør senest samtidig med, at den mistænkte/sigtede afstår fra at gennemse videooptagelsen, gøres bekendt med, at anvendelsen af videoafhøringen som bevismiddel ikke efterfølgende kan anfægtes under henvisning til, at den mistænkte/sigtede ikke har set videoafhøringen forud for domsforhandlingen. Hvis den mistænkte/sigtede forholder sig passiv over for politiets henvendelser om adgangen til at se videooptagelsen, bør det ved fornyet henvendelse til ham – og hans

forsvarer – sikres, at mistænkte/sigtede har modtaget vejledning om adgangen til at gennemse videoafhøringen og formålet hermed. Afstår mistænkte/sigtede herefter fra at gennemse videooptagelsen, eller forholder han sig fortsat passiv, bør hans forsvarer orienteres om, at mistænkte/sigtede ikke ønsker at gennemse videooptagelsen eller ikke har reageret på politiets henvendelser. Politiets henvendelser til den mistænkte/sigtede om adgangen til gennemsyn og fremsættelse af anmodning om genafhøring bør ske på en sådan måde, at politiet har sikkerhed for, at den mistænkte/sigtede er blevet gjort bekendt med sine rettigheder. Politiets kontakt til den mistænkte/sigtede bør derfor ske personligt eller eventuelt telefonisk.

Politiet bør udarbejde rapport om enhver henvendelse til den mistænkte/sigtede og dennes forsvarer om adgangen til at gennemse videoafhøringen samt om, hvorvidt den mistænkte/sigtede ønsker at gennemse videoafhøringen.

Det følger af bestemmelsen, at den mistænkte/sigtede har adgang til at gennemse videooptagelsen *hos politiet*. Udgangspunktet er, at den mistænkte/sigtedes gennemsyn af videooptagelsen skal foregå hos politiet, således at politiet kan dokumentere, at den mistænkte/sigtede har set videooptagelsen inden en eventuel domsforhandling. Hvis den mistænkte/sigtede inden den af politiet angivne frist for gennemsyn af videoafhøringen har gennemsat videooptagelsen hos forsvareren, og dette inden fristens udløb er dokumenteret over for politiet ved en erklæring fra forsvareren om, at mistænkte/sigtede har gennemsat forsvarerens kopi af videooptagelsen, vil mistænkte/sigtedes gennemsyn af videooptagelsen hos politiet dog kunne undlades.

Bestemmelse fastslår endvidere, at *den mistænkte/sigtede eller dennes forsvarer kan fremsætte begæring om, at der foretages en genafhøring af barnet*. Den mistænkte/sigtede får herved mulighed for at varetage sit forsvar ved at få stillet spørgsmål til barnet, når barnets forklaring kan forventes at blive anvendt som bevis under en senere domsforhandling. Genafhøring bør – af hensyn til barnet – kun ske, hvis det findes rimeligt begrundet, for at den mistænkte/sigtede kan varetage sit forsvar. Hvorvidt, der skal foretages en genafhøring, må afgøres ud fra en konkret vurdering. Hvis den mistænkte/sigtede og dennes forsvarer ønsker, at der bliver stillet nye relevante spørgsmål til barnet, som ikke er besvaret under den første afhøring, må anmodningen imødekommes. Det vil endvidere kunne være nødvendigt at foretage en genafhøring af barnet, hvis der efter den første afhøring fremkommer nye oplysninger, som ikke forelå på tidspunktet for den første afhøring, og disse oplysninger giver anledning til at stille yderligere spørgsmål til barnet, eller hvis der i øvrigt foreligger andre særlige grunde til at foretage en genafhøring. Helt ubegrundede anmodninger om genafhøring eller anmodninger, som alene har karakter af en forhaling af sagen eller af chikane, bør derimod afslås.

Hvis anmodningen om genafhøring må anses for velbegrundet, må en fornyet afhøring af barnet søges gennemført ved en supplerende videoafhøring ved politiet eller eventuelt – afhængigt af barnets alder og forældremyndighedsindehaverens stillingtagen hertil – i retten. Den mistænkte/sigtede har ikke krav på at overvære en supplerende videoafhøring af barnet.

En begæring om genafhøring skal fremsættes snarest muligt – og som udgangspunkt inden 2 uger – efter, at den mistænkte/sigtede har foretaget gennemsyn af den første afhøring af barnet. Hvis den mistænkte/sigtede forholder sig passiv over for politiets henvendelse om muligheden for at anmode om en genafhøring – bør det tilkendegives over for den mistænkte/sigtedes forsvarer, at en anmodning om eventuel genafhøring af barnet bør fremsættes snarest – eventuelt inden 2 uger.

Fremsættes en anmodning om genafhøring først lang tid efter den første afhøring af barnet, må der ved vurderingen af, om genafhøring skal foretages, lægges vægt på, om hensynet til barnet tilsiger – navnlig på grund af den tid, der er forløbet siden den første afhøring – at der ikke bør foretages fornyet afhøring af barnet. Det må ved vurderingen endvidere indgå, hvad der er årsagen til den sene begæring om genafhøring, herunder om det skyldes den mistænkte/sigtedes egne forhold.

Eventuel tvist mellem politiet/anklagemyndigheden og den mistænkte/sigtede og dennes forsvarer om gennemførelsen af videoafhøringen, og herunder spørgsmålet om hvorvidt der skal foretages en genafhøring, vil kunne indbringes for retten i medfør af retsplejelovens § 746, stk. 1.

Den mistænkte/sigtede har adgang til efterfølgende at gennemse en eventuel genafhøring af barnet.

Den mistænkte/sigtedes *forsvarer skal være tilstede*, når der foretages en videoafhøring af et barn, som kan formodes at ville finde anvendelse som bevis under domsforhandlingen. Bestemmelsen indebærer, at forsvareren ikke blot har adgang til, således som det allerede følger af retsplejelovens § 745, stk. 3, at overvære videoafhøringen af barnet, men pålægger denne pligt til at overvære afhøringen. Det sikres herved, at den mistænkte/sigtedes – eller endnu ikke identificerede gerningsmands – interesser kan varetages under afhøringen af barnet, selv om den mistænkte/sigtede ikke selv har krav på at overvære afhøringen. Forsvarerens obligatoriske tilstedeværelse vil samtidig kunne medvirke til at begrænse nødvendigheden af at foretage genafhøring af barnet. Det må således almindeligvis forudsættes, at forsvareren har talt med den mistænkte/sigtede inden videoafhøringen af barnet, herunder om mulige episoder som den mistænkte/sigtede mener kan være af betydning i

relation til sagen. Forsvareren må under videoafhøringen stille sine spørgsmål til barnet gennem den afhørende polititjenestemand.

Ved at pålægge forsvareren pligt til at være tilstede under videoafhøringen skabes der samtidig overensstemmelse med den beskikkede forsvarers pligt til, jf. retsplejelovens § 845, stk. 1, at være tilstede under domsforhandlingen af en straffesag.

Hvis forsvareren ikke har mulighed for inden for ganske kort tid efter politiets modtagelse af anmeldelsen i sagen at medvirke ved videoafhøringen af barnet, må retten anmodes om, jf. reglerne i retsplejelovens kapitel 66, at beskikke en ny forsvarer for den mistænkte/sigtede. Der henvises endvidere til betænkningen afsnit 8.4.

Eventuelt forsvarerskifte efter gennemførelsen af videoafhøringen har ikke betydning for videoafhøringens anvendelse som bevismiddel under domsforhandlingen. Hvis den mistænkte/sigtede vælger at skifte forsvarer, vil dette således ikke indebære, at der alene af denne grund skal foretages en fornyet afhøring af barnet.

Til nr. 3 (retsplejelovens § 877 a)

Bestemmelsen i § 877 a er ny.

Retsplejeloven indeholder ikke i dag bestemmelser om anvendelse af videoafhøringer som bevismiddel under domsforhandlingen af straffesager. Der har imidlertid udviklet sig retspraksis for, at videoafhøringer kan dokumenteres som bevis under domsforhandlingen i medfør af retsplejelovens § 877, stk. 3, hvorefter dokumenter og aktstykker, som indeholder erklæringer og vidnesbyrd, kan benyttes som bevismidler, når retten undtagelsesvis giver tilladelse hertil. Anvendelse af videoafhøring som bevismiddel i medfør af retsplejelovens § 877, stk. 3, forudsætter således, at retten efter en konkret vurdering af de i sagen foreliggende omstændigheder, herunder omstændighederne i forbindelse med foretagelsen af videoafhøringen, tillader videoafhøringen anvendt som bevismiddel.

Den foreslåede bestemmelse til § 877 a skaber en udtrykkelig hjemmel til, at videoafhøringer kan dokumenteres som bevis uden rettens forudgående tilladelse. Herved sikres det, at domstolene får præsenteret alle foreliggende beviser i sagen, inden der afsiges dom.

Da anvendelse af videoafhøringer som bevis under domsforhandlingen – som erstatning for barnets afgivelse af vidneforklaring for den dømmende ret – er en fravigelse af princippet om umiddelbar bevisførelse, forudsættes det, at fremgangsmåden i den foreslåede § 745 a, er fulgt i forbindelse med videoafhøringen.

For så vidt angår spørgsmålet om adgang til forevisning af videoafhøringen, når afhøringen ikke er foretaget i overensstemmelse med forskrifterne herfor, afhænger dette af karakteren og betydningen af den forskrift, der i givet fald er tilsidesat. Indsigelser om f.eks. ledende spørgsmål til barnet eller at en tryghedsskabende person har blandet sig i afhøringen, vil i almindelighed ikke kunne føre til, at videoafhøringen ikke kan forevises som bevis under sagen. Det må således – i overensstemmelse med princippet om fri bevisbedømmelse – overlades til den dømmende ret at afgøre, om og i givet fald i hvilket omfang fejl af denne karakter ved videoafhøringens gennemførelse bør have betydning for videoafhøringens bevismæssige værdi.

Er der derimod sket tilsidesættelse af de grundlæggende betingelser for videoafhøringens gennemførelse og anvendelse, som følger af den foreslåede § 745 a, bør videoafhøringen som altovervejende udgangspunkt ikke anvendes som bevismiddel under domsforhandlingen. Hvis der ikke har været en forsvarer for den mistænkte/sigtede til stede under videoafhøringen af barnet, eller den mistænkte/sigtede ikke har haft adgang til at gennemføre videoafhøringen, bør videoafhøringen således som altovervejende udgangspunkt ikke anvendes.

Eventuelt forsvarerskifte efter gennemførelsen af videoafhøringen har ikke betydning for videoafhøringens anvendelse som bevismiddel under domsforhandlingen. Hvis den mistænkte/sigtede vælger at skifte forsvarer, vil dette således ikke indebære, at der alene af den grund skal foretages en fornyet afhøring af barnet.